

Eesti leibkondade varad, kohustused ja jõukus: leibkondade finantskäitumise ja tarbimisharjumuste uuringu tulemused

Jaanika Meriküll, Tairi Rõõm

Eesti Panga Teemapaberid

1/2016

Eesti Panga Teemapaberid avaldatakse Eesti Panga kodulehel:
<http://www.eestipank.ee/publikatsioonid>
Tellimine: +372 668 0998; Fax: +372 668 0954
e-mail: trykised@eestipank.ee

ISBN 978-9949-493-77-7 (trükis)
ISBN 978-9949-493-78-4 (veeb)

Eesti Panga Teemapaberid
ISSN 2461-3797 (trükis) ; 1
ISSN 2461-3800 (veeb) ; 1

Eesti leibkondade varad, kohustused ja jõukus: leibkondade finantskäitumise ja tarbimisharjumuste uuringu tulemused

Jaanika Meriküll ja Tairi Rõõm

Kokkuvõte

Käesolevas teemapaberis esitatakse ülevaade 2013. aastal Eestis läbi viidud leibkondade finantskäitumise ja tarbimisharjumuste uuringu (*Household Finance and Consumption Survey*, HFCS) peamistest tulemustest. HFCS on esimene põhjalik Eestis läbi viidud leibkondade varade, kohustuste, tarbimise ja finantskoormuse uuring, mille käigus kogutud andmed võimaldavad võrrelda Eesti leibkondade finantsolukorda teiste euroala riikide omaga. Uuringu peamised tulemused on järgmised: (1) Eesti leibkondade netovara mediaanväärtus oli 2013. aastal 43,6 tuhat eurot, olles 95% usalduspiirides vahemikus 39,3–47,9 tuhat eurot; (2) leibkonna varade tähtsaim osa on leibkonna peamine elukoht, moodustades keskel läbi 50% varadest, samal ajal kui laenuid leibkonna peamise elukoha tagatisel moodustavad 85% leibkonna koguvõlgnevustest; (3) laene omab ligi kolmandik Eesti leibkondadest ning võlakoormus on koondunud rohkem noortesse suure sissetulekuga leibkondadesse; (4) Eesti leibkondade finantskoormus on euroala keskmisest madalam, erandiks on vaid laenukohustusi omavad madala sissetulekuga leibkonnad; (5) Eestis on varade jaotus ebavõrdsem kui sissetulekute jaotus; ja (6) Eesti leibkondade varade jaotus on euroala riikide keskmisest ebavõrdsem ning see on seotud suurte piirkondlike erinevustega kinnisvara hindades.

JEL klassifikatsioon: D14 (leibkonna säästud, isiklikud rahaasjad); D31 (isiklik sissetulek, jõukus ja nende jaotus); E 21 (tarbimine, säästmine, jõukus)

Märksõnad: leibkonna finantskäitumine, Eesti, jõukus, kohustused, netovara, finantskoormus, sissetulek, tarbimine

Autorite e-posti aadressid: jaanika.merikyll@eestipank.ee ja tairi.room@eestipank.ee.

Toimetise autori arvamused ei pruugi ühtida Eesti Panga ametlike seisukohtadega.

Tänuavaldus

Soovime siinkohal avaldada tänu neile, kes andsid omapoolse panuse Eesti leibkondade finantskäitumise ja tarbimisharjumuste uuringu edukasse läbiviimisesse. Eeskätt täname uuringus osalenud 2220 leibkonda ning 71 Statistikaameti küsitajat, kellepoolse sisendi ning koostööta ei oleks olnud võimalik seda küsitlust läbi viia. Samuti oleme tänulikud kolleegidele Statistikaametist ja Eesti Panga statistikaosakonnast nende suure panuse eest niivõrd mahuka andmestiku koostamisse. Statistikaametist osalesid uuringu teostamises Erika Taidre, Julia Aru, Kadri Grauberg, Maiki Ilves ja Monika Oberšneider ning Eesti Pangast aitasid andmebaasi valmimisele kaasa Sünne Korasteljov, Ain Paas, Reet Kirt, Jaanus Kroon, Peeter Liik, Triin Ojamaa, Krista Talvis ja Sirje Tomson. Lisaks avaldame tänu Kärt Padurile ja Janely Põllumägile, kes aitasid meid uuringuga seotud töödes. Hoolimata varasema kogemuse puudumisest selliste andmete kogumisel tegid kõik uuringu osapooled suurepäraselt tööd ning andsid oma panuse uudse ning majandusuuringute tegemiseks üliolulise andmestiku valmimisse. Lisaks täname kõiki kolleege euroala riikide uurimisvõrgustikust „*Household Finance and Consumption Network*“, kes pakkusid meile uuringu läbiviimisel igakülgselt nõu ja abi. Uurimisvõrgustiku liikmete tööd ja nendega toimunud aruteludest on olnud väga suur kasu. Eriline tänu kuulub siinkohal järgmistele kolleegidele: Juha Honkkila, Pierre Lamarche, Guillaume Osier, Sebasti n Perez-Duarte, Carlos Sanchez-Munoz ja Jiri Slacalek. Lõpetuseks avaldame tänu Robin Hazlehurstile ja Liina Kulule, kes tegid ära suure t o käesoleva teemapaberi inglisis- ja eestikeelsete tekstide toimetamisel.

Jaanika Meriküll ja Tairi R  m

Kokkuvõte

Kodumajapidamiste varade ja kohustuste mikroandmed on oluliseks vahendiks finantsstabiilsuse analüüsimisel. Selliste andmekogumite tähtsus on pärast üleilmset majanduskriisi veelgi kasvanud, kuna üks kriisi põhjusi oli laenukoormuse koondumine riskantsetele laenuvõtjatele USAs, millele poliitikakujundajad ei pööranud piisavalt tähelepanu. Vajadus mõista euroala leibkondade varade ja kohustuste struktuuri ajendas Euroopa Keskpanka korraldama leibkondade finantskäitumise ja tarbimisharjumuste uuringut (*Household Finance and Consumption Survey*, HFCS), mis hõlmab euroala riike ning mida viivad läbi rahvuslikud keskpangad.

HFCS on longituudne küsitlus, mida korraldatakse iga kolme aasta tagant. Küsitluse esimene laine toimus aastatel 2008–2010. Kuna Eestist sai euroala liige 2011. aastal, alustas Eesti uuringus osalemist teisest lainest. Eesti küsitluse välitööd viidi läbi 2013. aasta esimesel poolel ning andmeid koguti 2220 Eesti leibkonna ja 4675 isiku kohta. Suurema osa teiste euroala riikide välitööd toimusid hiljem ja seega pole nende tulemused veel võrdluseks kättesaadavad. Seetõttu võrreldakse käesolevas ülevaates Eesti andmeid euroala esimese laine tulemustega.

Käesolevas teemapaberis on toodud Eesti leibkondade reaali- ja finantsvarade, kinnisvaralaenude ja tagatiseta laenude, finantskoormuse, netovarade, sissetuleku, tarbimise ja krediidiipiirangute peamine kirjeldav statistika. Teemapaberi struktuur lähtub suuresti HFCS-i esimese laine küsitluse tulemusi kirjeldava artikli struktuurist (Eurosystem Household Finance and Consumption Network (2013b)), kuid siin on põhjalikumalt käsitletud Eesti jaoks olulisi teemasid nagu koduomanike suur osakaal, võlakoormuse hiljutine kiire kasv ning rikkuse ebavõrdne jaotumine. Teemapaberis tuuakse välja rohkelt kirjeldavat statistikat, mis sobib edasiste uuringute või poliitikaanalüüside lähtepunktiks. Järgnev sisukokkuvõte annab ülevaate ainult peamistest HFCS uuringu tulemustest, mis on poliitikakujundamise seisukohast tähtsad või mis ei ole teada varasematest mikrouuringutest.

Lõviosa Eesti leibkondade varadest moodustavad reaalarvad, finantsvarade osakaal on ainult 10%. Reaalarvade olulisus tuleneb suurest koduomanike osakaalust: Eestis on 77% leibkondadest oma eluaseme omanikud, samal ajal kui euroalal omab oma kodu 60% leibkondadest. Suur koduomanike osakaal on peamiselt tingitud 1990. aastatel aset leidnud eluasemete erastamisprotsessist, mille käigus sai enamik peredest oma eluaseme omanikuks. Samas võib kõrge koduomamise määr olla põhjustatud ka sellest, et Eesti peredel on tugev eelistus elamispinna üürimise asemel kodu omada.

Leibkonna peamine elukoht on varade tähtsaim osa, moodustades keskel läbi 50% varadest. See tähendab, et kodu väärtus mõjutab leibkonna jõukust

kõige enam. Ettevõtete varad, mille igapäevases töös leibkonnaliikmed osalevad, omavad reaalarvades samuti olulist kaalu: selliste ettevõtete varad moodustavad Eestis 20% reaalarvest, samal ajal kui euroalal on see näitaja umbes kaks korda väiksem. Finantsvarad koosnevad peamiselt pangahoiustest ning on vähe diversifitseeritud. Suhteliselt suur koduomanike osakaal ja finantsvarade vähene hajutus ei ole ainult Eesti eripära, sama võib täheldada ka teistes riikides, kus sissetulekud on euroala keskmisest väiksemad, näiteks Slovakkias, Sloveenias, Portugalis, Maltal ja Kreekas.

Leibkondade laenuturul osalemise poolest on Eesti euroalaga suhteliselt sarnane, kuid võlakoormus on koondunud rohkem noortesse suure sissetulekuga leibkondadesse. Laenudega leibkondade osakaal on Eestis veidi väiksem kui euroalal: Eestis on see 37% ja euroalal 44%. Võlakoormuse, eeskätt kodulaenude koondumine noortesse leibkondadesse on samuti seotud Eestis 1990. aastatel toimunud erastamisprotsessiga, mis võimaldas praeguseks vanemaelistel leibkondadel saada koduomanikuks ilma kodulaenuta, ning asjaoluga, et enne 2000. aastaid eluasemelaenude turg sisuliselt puudus.

Leibkondade finantskoormus on Eestis suhteliselt väike: laenu-vara ning laenu-sissetuleku suhtarvud jäävad euroala keskmistele alla. Erandiks on selles osas kõige madalamasse sissetulekute kvintiili kuuluvad krediiditurul osalevad leibkonnad, kelle laenukoormus on euroala sarnaste leibkondade laenukoormusest märgatavalt kõrgem. Samas on laenu võtnud leibkondi nende seas vähe.

Samas on mõnede näitajate järgi Eestis leibkondade finantsiline haavatavus ka suurem kui euroalal. Leibkonna peamise elukoha tagatisel võetud laenude laenu tagatuse suhtarvu (*loan-to-value ratio*, LTV) mediaan on euroala mediaanist kõrgem. Suhteliselt kõrge LTV suhtarv on tingitud sellest, et valdav enamus Eesti eluasemelaene väljastati majandusbuumi ajal aastatel 2004–2007, mil kinnisvara hinnad olid kõrged. Lisaks on Eestis eluasemelaenud võetud keskmiselt hiljem kui teistes euroala riikides, mistõttu on suhteliselt suurem osa algsest laenusummast veel tagasi maksmata.

Eesti peredel on ka vähem finantspuhvreid kui euroalal keskmiselt. Eestis on mediaanleibkonnal likviidseid varasid veidi rohkem kui ühe kuu brutotulu väärtuses, samal ajal kui euroalal on see näitaja ligikaudu kaks korda suurem.

Eesti leibkondade netovara mediaan on HFCS uuringu läbi viinud euroala riikide seas madalaim, samal ajal kui netovarade ebavõrdsus on euroala keskmisest suurem. Eesti leibkondade netovara mediaan on 43,6 tuhat eurot, 95% usaldusvahemik 39,3–47,9 tuhat eurot. Netovara aritmeetiline keskmine on mediaanist enam kui kaks korda suurem, 97,1 tuhat eurot, 95% usaldusvahemik 83,8–110,4 tuhat eurot. Mediaani ja aritmeetilise keskmise suur erinevus on tingitud netovara ebavõrdsusest jaotusest.

Netovara on võrreldes sissetulekuga ebavõrdsemalt jaotunud, seda nii Eestis kui ka teistes riikides. Võrreldes teiste HFCSi läbi viinud euroala riikidega on aga netovara jaotus Eestis üks ebavõrdsemaid, meist ebavõrdsem on see ainult Küprosel, Saksamaal ja Austrias. Netovarade Gini koefitsient on Eestis 0,69, mis on tunduvalt kõrgem kui teistes postsovjetliku taustaga HFCSis osalenud euroala liikmesriikides Slovakkias ja Sloveenias. Võimalik põhjus, miks Eesti netovara jaotus on suhteliselt ebavõrdne, on suured piirkondlikud erinevused kinnisvarahindades. Kahes suuremas linnas Tallinnas ja Tartus, nagu ka Saare- ja Hiiumaal on netovara mediaan kõrge, teistes regioonides jääb see kaks kuni kolm korda väiksemaks ning seda hoolimata koduomanike ühtlaselt suurest osakaalust kogu riigis.

Sisukord

1. Sissejuhatus.....	7
2. Uuringu kirjeldus	8
3. Varad.....	13
3.1. Reaalvarad	13
3.2. Finantsvarad.....	26
4. Laenud	34
4.1. Laenude omamine.....	34
4.2. Laenukoormus	39
4.3. Laenukohustuste struktuur.....	41
5. Finantskoormuse indikaatorid	45
6. Netovara.....	52
6.1. Netovarade ebavõrdsus	53
6.2. Maakondadevahelised erinevused netovaras	56
6.3. Netovara jaotus leibkonnatunnuste alusel.....	57
7. Sissetulekud	61
8. Tarbimiskulutused	65
8.1. Kulutused toidule.....	65
8.2. Kulutused kommunaalteenustele	68
8.3. Mittekestvuskaupadele tehtavad kulutused	69
9. Krediidipiirangud.....	71
10. Kokkuvõte.....	73
Kasutatud kirjandus	76
Lisad.....	78

1. Sissejuhatus

Käesolevas teemapaberis esitatakse ülevaade 2013. aastal Eestis läbi viidud leibkondade finantskäitumise ja tarbimisharjumuste uuringu (*Household Finance and Consumption Survey*, HFCS) peamistest tulemustest. Uuring viidi läbi osana Euroopa Keskpanka ja kõikide euroala keskpankade ühisest projektist, mille eesmärk on koguda ja analüüsida andmeid sissetuleku, varade, kohustuste ja tarbimiskulutuste kohta leibkonna tasandil. Selleks lõi Euroopa Keskpank koos eurosüsteemi kuuluvate riiklike keskpankadega 2006. aasta detsembris leibkondade finantskäitumise ja tarbimise uurimisvõrgustiku (HFCN, *Household Finance and Consumption Network*), millele antud volitused hõlmasid HCFSi väljatöötamist ja läbiviimist. Samuti toimib uurimisvõrgustik foorumina, mille raames on võimalik euroala riikide leibkondade finantskäitumise andmeid kasutavaid uuringuid läbi viia.

Projekti laiem eesmärk oli saada senisest parem ülevaade rahapoliitika ülekandemehhanismi ja finantsstabiilsuse toimimisest, mida ei ole võimalik tuletada leibkondade varade ja kohustuste koondandmete põhjal. Näiteks avaldab intressimäärade muutus erinevat mõju netosäästjate ja netolaenajate tarbimisele. Kui esimesed kalduvad intressimäärade alanemisel tarbimist pigem vähendama, siis teised suurendavad seda. Kogutarbimise reaktsioon intressimäära šokkidele sõltub seega laene omavate leibkondade osakaalust, nende laenukohustuste suurusel võrreldes säästude ja sissetulekuga ning finantskohustuse liigist (*Household Finance and Consumption Network* (2009)). Sellist informatsiooni on võimalik saada üksnes leibkondade finantskäitumise mikrotasandi andmetele tuginedes.

Lähiminevikust võib leida näiteid, kus väike osa elanikkonnast, kellel on olnud suur võlakoormus, on avaldanud turul toimuvale märkimisväärset mõju. Laenukoormuse koondumine kõrgema riskiga laenuvõtjatele Ameerika Ühendriikides ja selliste probleemsete madalakvaliteediliste laenude koondamine kõrge krediitireitinguga hüpoteegiga tagatud võlakirjadesse vapustas finantsturge mitte üksnes USA-s, vaid ka Euroopas ning põhjustas aastatel 2007–2008 ulatusliku finantskriisi. Eelnev on ilmikas näide sellest, kui oluline on omada ülevaadet leibkondade varade ja kohustuste jaotumisest.

Leibkondade bilanssi käsitlevate mikrotasandi andmete olemasolu oleks aidanud paremini mõista ka paljudes euroala riikides suure majandussurutise eel asetleidnud leibkondade laenukoormuse järsu kasvu tagajärgi. Kui keskpankadel oleks olnud andmeid konkreetsete leibkonnatüüpide ülemäärase võlakoormuse ja kohustuste jaotuse kohta, võimaldanuks see paremini tuvastada sellest tulenevaid riske nii leibkondadele kui ka pangandussektorile (*Eurosystem Household Finance and Consumption Network* (2013a)).

Eestis põhjustas hiljutine üleilmne majanduskriis sarnaselt paljudele teistele Euroopa riikidele leibkondade sissetuleku ja jõukuse olulise vähenemise. Disagregeeritud andmete olemasolu korral leibkondade finantskäitumise kohta oleks olnud võimalik selle tagajärgi tarbimisele ja lõppkokkuvõttes kogunõudlusele kergemini tuvastada. Sissetuleku- ja jõukusešokkide edasikandumine sõltub leibkondade varade tasemest ja liigist, kohustustest, laenude taगतistega kaetusest jmt.

Mikrotasandi andmed leibkondade varade ja kohustuste kohta koos informatsiooniga leibkondade sissetulekutest ja tarbimiskulutustest võimaldavad paremini uurida nii eeltoodud majandusprotsesse kui ka tervet rida muid sündmusi. Põhjalikuma ülevaate selliseid andmeid kasutavate uuringute kasutusvaldkondadest leiab uurimisvõrgustiku aruannetest (Eurosystem Household Finance and Consumption Network (2013a) ja (2013b)).

HFCSi puhul on tegemist esimese Eestis läbiviidud uuringuga, kus koguti ühtse raamistiku alusel andmeid leibkondade varade, kohustuste ja sissetulekute kohta ning mille põhjal saab analüüsida Eesti leibkondade jõukuse taset ja jaotust. Enne HFCSi uuringu läbiviimist puudus ühtne allikas, mis koonduks detailseid andmeid leibkondade demograafiliste tunnuste, sissetuleku, varade ja kohustuste kohta. Senised leibkonna tasandil läbiviidud uuringud, nagu Euroopa sissetulekute ja elutingimuste uuring (EU-SILC) ja leibkonna eelarve uuring, pakuvad üksikasjalikku informatsiooni kodumajapidamiste sissetuleku ning tarbimiskulutuste kohta, kuid annavad vaid piiratud ülevaate leibkondade varade ja kohustuste tasemest ning liikidest.

Käesoleva teemapaberi ülesehitus järgib kõigi euroala riikide HFCSi tulemuste ülevaateartikli (Eurosystem Household Finance and Consumption Network (2013b)) struktuuri. See võimaldab Eestis läbiviidud uuringu tulemusi võrrelda euroala keskmistega. Teemapaberi ülesehitus on järgmine: 2. peatükis tutvustatakse lühidalt uuringu metodoloogiat ja struktuuri; 3. peatükis antakse ülevaade leibkondade reaal- ja finantsvaradest; 4. peatükis kirjeldatakse nende kohustusi ja 5. peatükis finantskoormuse näitajaid; 6. peatükis esitatakse ülevaade netovaradest, mis kujuneb varade ja kohustuste vahena; 7., 8. ja 9. peatükis analüüsitakse sissetulekuid, tarbimiskulutusi ja krediidipiiranguid; teemapaberi viimane peatükk võtab kokku uuringu tulemused.

2. Uuringu kirjeldus

HFCSi peamine eesmärk on koguda informatsiooni leibkondade varadest ja kohustustest. Ühtlasi hõlmab uuring nendega seotud majanduslikke näitajaid, nagu sissetulek, hõivestaatus, tarbimine, kingitud ja päritud varad, ning

erinevaid demograafilisi tunnuseid, nagu leibkonna liikmete vanus, sugu ja haridustase.

Eestis viidi HFCSiga seotud välitööd läbi 2013. aasta märtsist juunini. Selles ajavahemikus küsitleti 2220 leibkonda. Küsitluse vastamismäär oli 64%, mis oli teistes riikides toimunud sarnaste uuringutega võrreldes kõrge (vt Eurosystem Household Finance and Consumption Network (2013a)).

Valim koostati kihtvaliku meetodil juhuväljavõetuga (ingl. k. *stratified random sampling*). Viie NUTS3 piirkonna ja kahe sissetulekurühma (kõrgeim sissetuleku detšiil ja ülejäänud) lõikes moodustati kokku kümme kihti. Kahe sissetulekurühma eristamisel tugineti Eesti Maksu- ja Tolliameti poolt kogutavatele ja kogu elanikkonda hõlmavatele andmetele 2011. aasta kogunetosissetuleku kohta, sh sissetulek tööhõivest, toetused, tulu või kulu väärtpaperite üleandmisest ja mõned muud tululiigid. Kuna jõukus on jaotunud ebavõrdselt, võib väike hulk jõukaid leibkondi avaldada suurt mõju kogu rahvastiku varade struktuurile. Kõrge sissetulekuga leibkondi (ülemine detšiil) kaasati valimisse suurema tõenäosusega, et saada varadest parem ülevaade. Kuna jõukust puudutavad registriandmed ei olnud kättesaadavad, tugineti valimi koostamisel leibkondade sissetulekule ning valiti 20% valimist kõrgeima sissetuleku detšiili ja 80% ülejäänud elanikkonna hulgast.

Uuringu käigus viidi läbi leibkonna- ja personaalküsitlused, milleks kasutati kahte erinevat küsimustikku: leibkonnaankeeti ja isikuankeeti. Leibkonnaankeedile vastas pere finantsidega kõige paremini kursis olev isik (*financially knowledgeable person* ehk FKP). Isikuankeedile vastasid kõik vähemalt 16-aastased leibkonna liikmed. Puuduvate liikmete eest võis vastata mõni teine leibkonnaliige. Kokku koguti küsitluse käigus andmed 4675 leibkonnaliikmelt. Küsitlus viidi läbi CAPI (*Computer Assisted Personal Interview*, personaalsed arvuti abil läbi viidud intervjuud) vormis.

Võtmaks arvesse küsitlusele mittevastamist (*survey non-response*), arvutati hinnangute kaalud ning need kalibreeriti vanuse, soo, linnastumise astme, rahvuse, hariduse, leibkonna suuruse ja elukoha omandistaatuse suhtes. Standardvigade hindamiseks kasutati replikaatkaalusid ja 1000 replikaatkaalu saamiseks kasutati asendusega *bootstrap*-meetodeid (*bootstrap with replacement*). Vastamata küsimuste prognoosimiseks kasutati mitmekordset imputeerimist. Seejuures ei rakendatud imputeerimist mitte kogu küsimustikule, vaid imputeeriti ainult võtmemuutujad nagu netovara, sissetuleku ja tarbimise komponendid. „Juhusliku puudumise“ (*missing at random*) eeldusest lähtudes loodi viis implikaati. Eesti uuringus kasutatud kaalude ja imputeerimise metodoloogia sarnaneb teistes euroala riikides uuringu raames kasutatud lähenemisele; üksikasjalikum ülevaade on antud HFCS metoodikat kirjeldavas artiklis (Eurosystem Household Finance and Consumption Network (2013a)).

HFCSi eesmärk on koguda informatsiooni leibkondade varade ja kohustuste kohta, mis koos moodustavad leibkonna bilansi. Tabelis 1 on esitatud ülevaade HFCSi raames kaetud varadest ja kohustustest¹. Leibkonna koguvara moodustab kõigi varade summa. Leibkonna varade ja kohustuste vahe annab netovara.

Tabel 1: Leibkondade bilanss

VARAD	KOHUSTUSED
Reaalvarad:	Kinnisvara tagatisega laenud:
Peamine elukoht	Laenud peamise elukoha tagatisel
Muu kinnisvara	Laenud muu kinnisvara tagatisel
Ettevõtlusvara (aktiivne omand)	
Sõidukid	
Väärisesemed	
Finantsvarad:	Muud laenud:
Nõudmiseni hoiused	Arvelduskrediit
Säästu- ja tähtajalised hoiused	Krediitkaardivõlg
Elukindlustuspoliisid	Muud tagatiseta laenud
Investeeringufondide osakud	
Võlakirjad	
Börsil kaubeldavad aktsiad	
Ettevõtlusvara (passiivne omand)	
Võlgnevused leibkonna ees	
III samba pensionifondid ja elukindlustus	
Muud finantsvarad ²	

Käesolevas teemapaberis on võrreldud Eesti HFCSi uuringu tulemusi teiste euroala riikide HFCSi esimese laine tulemustega. Järgnevates peatükkides hõlmab euroala statistika 2013. aastal euroalasse kuulunud riikide tulemusi, välja arvatud Iirimaa ja Eesti, kus HFCSi esimese laine uuringut läbi ei viidud³. Võrdleva analüüsi huvides on oluline rõhutada, et teistes euroala riikides viidi esimese laine uuring läbi varem, kui toimus Eesti uuring. Ehkki enamikus riikides viidi leibkondade küsitlused läbi 2010. aastal, toimusid erine-

¹ Finantsvarad ei hõlma leibkondade sularahavarusid. HFCSi ühtne küsimustik ei hõlmanud küsimust väljaspool pangakontosid hoitava raha kohta, kuid nimetatud punkt oli siiski lisatud Eesti küsimustikku. Võrreldavuse tagamiseks on aga sularahavarud ka käesolevas aruandes finantsvarade hulgast välja jäetud.

² Muude finantsvarade all kajastuvad optsioonid, futuurid, finantsvarana hoitavaid väärismetallid, autoritasud jne.

³ Uuringu esimeses laines osales 15 euroala riiki: Hispaania, Itaalia, Saksamaa, Prantsusmaa, Holland, Soome, Portugal, Belgia, Küpros, Kreeka, Slovakkia, Sloveenia, Luksemburg, Austria ja Malta.

vates riikides välitööd 2008. aasta lõpust 2011. aasta keskpaigani. Eesti osaleb HFCSis alates teisest lainest ning vaatlusperioodiks on Eestis varade puhul aasta 2013 ja sissetuleku puhul 2012. Seega erinevad Eesti ja teiste euroala riikide vaatlusperioodid kolme aasta võrra, mis raskendab andmete võrdlemist. Andmete parema võrreldavuse huvides tuleks Eesti uuringu tulemusi kõrvutada euroala riikide teise laine uuringute tulemustega, kuid kuna teise laine küsitlusperioodid algasid enamikus euroala riikidest hiljem kui Eestis, siis on seda võimalik teha alles alates 2016. aasta lõpust.

Uuringu objektiks on leibkonnad. Vaadeldavasse üldkogumisse kuuluvad kõik leibkonnad, kes elavad kodumajapidamistes. Uuring ei hõlma ühiskodudes ja asutustes (vanadekodud, vanglad jne) elavaid isikuid. Leibkondade eristamiseks üksikisikuid puudutavate demograafiliste tunnuste alusel, nagu vanus või haridustase, määratleti leibkonna viiteisik (*household reference person*, HRP). Viiteisiku määratlus põhineb Canberra Grupi definitsioonil (UNECE (2011)), mille kohaselt valitakse viiteisikuks reeglina leibkonna suurima sissetulekuga isik. Selle lähenemise kohaselt rakendatakse kõigile leibkonna liikmetele alltoodud järjekorras järgmisi kriteeriume, kuni üks isik on leibkonna viiteisikuna välja valitud:

- üks partneritest (vaba)abielus, kellel on ülalpeetavad lapsed;
- üks partneritest (vaba)abielus, kellel pole ülalpeetavaid lapsi;
- ülalpeetavate lastega üksikvanem;
- suurimat sissetulekut omav isik;
- vanim isik.

Tabelis 2 on toodud valik Eesti uuringuga kaetud leibkondade tunnustest ning võrreldud neid euroala keskmistega. Euroala statistika pärineb leibkondade finantskäitumise ja tarbimisharjumuste uurimisvõrgustiku avaldatud aruandest (Eurosystem Household Finance and Consumption Network (2013b)).

Tabelist 2 ilmneb, et Eesti leibkondade suurus on võrdlemisi sarnane euroala keskmisele. Üheinimeseliste leibkondade osakaal on Eestis mõnevõrra suurem kui ülejäänud euroalal – vastavalt 35,7% ja 31,6%.

Siin ja järgmistes peatükkides toodud tabelites on kasutatud leibkonna vanuse lähendnäitajana leibkonna viiteisiku vanust, kuna võib eeldada, et viiteisiku vanus on korrelatsioonis kõigi leibkonnaliikmete keskmise vanusega. Eesti leibkonnad on euroala keskmisega võrreldes suhteliselt noored. Eestis on leibkondade osakaal, mille viiteisik on 16–34 aastat vana, 20,1%, samal ajal kui ülejäänud euroalal on see 15,7%. See võib tähendada, et Eestis hakkavad lapsed vanematest eraldi elama nooremas eas kui ülejäänud euroalal. Teine võimalik selgitus on, et noorte inimeste suhtelised sissetulekud on Eestis kõrgemad kui ülejäänud euroalal (vt 7. jaotis). Seetõttu võib mitut põlvkonda hõlmavas leibkonnas osutada viiteisikuks suurema tõenäosusega just noor isik.

Tabel 2: Leibkondade demograafilised näitajad Eestis ja euroalal

	Eesti % leibkondadest	Euroala % leibkondadest
Kõik leibkonnad	100.0	100.0
Leibkonna suurus		
1	35.7	31.6
2	29.8	32.1
3	16.3	16.6
4	12.8	14.1
5 ja rohkem	5.4	5.6
Eluaseme omandistaatus		
Koduomanik (ilma laenuta)	57.9	40.7
Koduomanik (laenuga)	18.7	19.4
Üürnik või muu	23.4	39.9
Viiteisiku vanus		
16–34	20.0	15.7
35–44	17.6	19.6
45–54	17.9	19.9
55–64	17.5	17.1
65–74	13.5	14.5
75+	13.5	13.2
Viiteisiku hõivestaatus		
Palgatöötaja	57.4	47.9
Ettevõtja	5.1	9.0
Pensionär	26.8	31.7
Muu mittehõivatu	10.6	10.7
Viiteisiku haridustase		
Põhiharidus või hariduseta	16.5	34.3
Keskharidus	49.5	41.3
Kõrgharidus	34.0	24.4

Allikad: autorite arvutused, mis põhinevad Eesti HFCSi ning eurosüsteemi leibkondade finantskäitumise ja tarbimisharjumuse võrgustiku (2013b) andmetel.

Märkused: Hõivestaatus „Muu mittehõivatu“ hõlmab leibkondi, kus viiteisik on töötu, üliõpilane, püsiva puudega jne; haridustase „Põhiharidus või hariduseta“ vastav ISCED tasemetele 0–2; „Keskharidus“ ISCED tasemetele 3–4 ja „Kõrgharidus“ ISCED tasemetele 5–6.

Nii nagu vanuse puhul, kasutatakse ka leibkonna haridustaseme näitajana viiteisiku haridustaset. Tabelis 2 toodud andmete kohaselt on eestlaste haridustase euroala keskmisest kõrgem. Viiteisik oli põhihariduse või madalama haridustasemega ainult 16,5%-l Eesti leibkondadest, samal ajal kui euroala

puhul oli vastav näitaja 34,3%. Leibkondade osakaal, mille viiteisik on kõrgharidusega, oli Eestis 34,0% ja ülejäänud euroalal 24,4%.

Tabelis 2 esitatud eluaseme omandistaatust kirjeldavad andmed näitavad, et eestlased on euroala keskmisest suurema tõenäosusega eluaseme omanikud. 57,9% Eesti leibkondadest on oma eluaseme omanikud ilma selleks laenu võtmata. Euroala vastav näitaja on oluliselt madalam, 40,7%. Üürnike osakaal on Eestis 23,4%, samal ajal kui euroalal on see ligikaudu kaks korda suurem – 39,9%. Hüpoteegiga koormatud eluasemete omanike osakaal on Eestis sarnane euroala keskmisele, vastavalt 18,7% ja 19,4%.

Viiteisik on palgatöötaja 57,4%-l Eesti leibkondadest. Euroalal on see näitaja madalam, 47,9%. Ettevõtjaid on Eesti leibkondade viiteisikute seas ligi kaks korda vähem kui euroalal: vastavad näitajad on 5,1% ja 9%. Üldiselt on hõivatud viiteisikute osakaal Eesti leibkondade puhul kõrgem kui euroalal; nimetatud erinevus tuleneb pensionäridest viiteisikutega leibkondade väiksemast osakaalust.

3. Varad

Käesolev peatükk käsitleb leibkondade varasid. Leibkonna varad jagunevad reaali- ja finantsvaradeks (reaali- ja finantsvarade struktuuri kohta vt tabelit 1). Esmalt anname ülevaate erinevate varade osalusmääradest ehk sellest, kui suur hulk leibkondi teatud tüüpi vara omab. Teiseks esitame eri varade hinnangulised mediaanväärtused, mis on arvutatud leibkondade lõikes, kes vastavat vara omavad. Ära on toodud varade mediaanväärtused, mitte aritmeetilised keskmised, kuna varade jaotused kipuvad sisaldama üksikuid äärmiselt kõrgeid väärtusi ning mediaanväärtused on äärmuslike väärtuste suhtes vähem tundlikud. Lisaks analüüsime varade struktuuri, st eri varaliikide osakaalu varade koguväärtuses.

Reaalvarade statistika on esitatud tabelites 3, 4 ja 5. Tabelites on mitmes lahtris numbrilise väärtuse asemel märged „N“. See tähendab, et konkreetse lahtri väärtust ei olnud vaatluste ebapiisava hulga tõttu võimalik avaldada. Hinnangut ei ole esitatud, kui vaadeldud väärtuste arv oli alla 20.

3.1. Reaalvarad

Leibkondade finantskäitumise ja tarbimisharjumuste uuringus on eristatud viis reaalvarade kategooriat: leibkonna peamine elukoht, muu kinnisvara, sõidukid, väärisesemed ja ettevõtlusvarad (aktiivne omand). Sõidukite kategooriasse kuuluvad autod, mootorrattad, veoautod, paadid jne. Leibkonna varade

hulka ei loeta kehtiva liisingulepinguga sõidukeid. Väärisesemete hulka kuuluvad väärisehted, antiikesemed ja kunst.

Tabelis 3 on ära toodud reaalvara omavate leibkondade osakaal tervikuna ja erinevate reaalvarade kategooriate lõikes. Osakaalud on esitatud leibkonna alamgruppide lõikes demograafiliste tunnuste, sissetuleku, eluaseme omandi- staatuse jms alusel. Võrdluseks on teemapaberi lisa 2 tabelis A1 ära toodud sama statistika euroala kohta. Eesti uuringu andmete kohaselt omab reaalvarasid 87,1% leibkondadest, mis on mõnevõrra väiksem euroala keskmisest näitajast (91,1%).

Tabel 4 annab ülevaate reaalvarade mediaanväärtusest leibkondades, kes omavad vastavat tüüpi vara. Teemapaberi lisa 2 tabelis A2 on toodud euroala vastavad näitajad. Eesti uuringust selgus, et leibkondadele kuuluvate kõikide reaalvarade mediaanväärtus on 52 tuhat eurot. Euroala keskmine väärtus on ligikaudu kolm korda kõrgem (144,8 tuhat eurot). Eesti leibkondade reaalvara madalam väärtus tuleneb eelkõige madalatest kinnisvarahindadest, seda eeskätt suurematest keskustest ning nende lähivaldadest väljapoole jäävates piirkondades.

Joonistel 1 ja 2 on näidatud suhe leibkonnale kuuluvate reaalvara liikide ja nende mediaanväärtuste ning leibkonna sissetuleku vahel. Nii vara omavate leibkondade osakaal kui ka reaalvarade mediaanväärtus on positiivselt seotud sissetulekuga. Erinevate varaliikide järjestus väärtuse alusel on järgmine: leibkonna peamine elukoht, muu kinnisvara, ettevõtlusvarad (aktiivne omand), sõidukid ja väärisesemed. Toodud järjestus kehtib enamiku sissetuleku detšiilide puhul.

Tabel 3: Reaalvara omavate leibkondade osakaal (% kõigist leibkondadest)

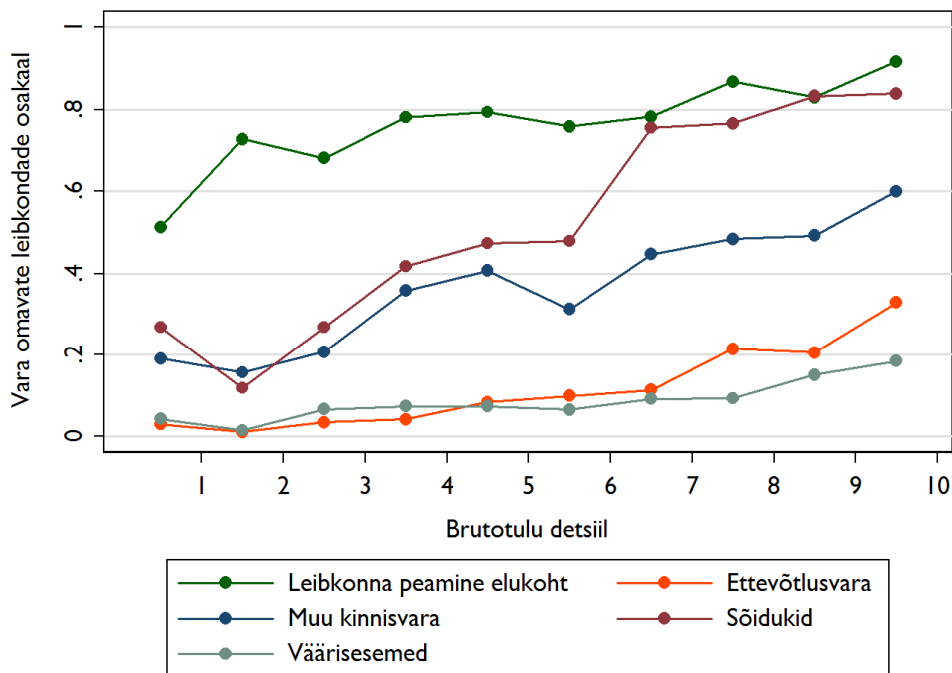
	Reaalvarad kokku	Peamine elu- koht	Muu kinnis- vara	Sõidukid	Väärisesemed	Ettevõtlusva- rad (aktiivne)
Kõik leibkonnad	87.1	76.5	32.0	52.1	8.6	11.7
Standardviga	0.6	0.0	1.0	0.9	0.6	0.6
Leibkonna suurus						
1	75.6	63.4	18.4	23.6	6.5	4.4
2	90.6	81.1	37.2	56.9	8.9	10.4
3	94.8	85.6	35.1	72.5	9.9	17.3
4	96.6	83.1	43.8	81.7	10.5	23.0
5 ja rohkem	98.7	94.1	56.2	82.9	12.3	22.7
Eluaseme omandistaatus						
Koduomanik (ilma laenuta)	100.0	100.0	34.4	50.4	7.5	9.1
Koduomanik (laenuga)	100.0	100.0	43.1	78.1	12.4	21.5
Üürnik või muu	45.3	0.0	17.3	35.6	8.3	10.1
Sissetuleku protsentiil						
Vähem kui 20	72.0	62.0	16.0	19.3	3.0	2.1
20–39	82.1	73.1	23.9	34.2	7.1	3.9
40–59	87.3	77.6	31.3	47.6	7.0	9.2
60–79	95.0	82.5	39.5	76.0	9.2	16.4
80–100	99.2	87.2	49.4	83.6	16.8	26.7
Netovara protsentiil						
Vähem kui 20	41.8	22.2	4.5	23.0	2.7	2.1
20–39	96.1	79.2	19.3	48.6	6.9	4.0
40–59	99.2	92.0	33.1	48.4	6.1	6.7
60–79	99.2	93.7	41.8	63.7	11.2	14.4
80–100	99.3	95.2	61.2	76.8	16.1	30.9
Viiteisiku vanus						
16–34	77.7	47.5	27.6	61.2	10.4	14.1
35–44	90.0	80.1	36.6	73.2	11.6	19.1
45–54	92.7	86.7	36.6	61.7	10.2	14.1
55–64	90.6	84.6	39.2	50.1	8.1	13.4
65–74	91.6	88.5	29.7	36.5	4.5	3.6
75+	80.8	78.5	19.5	16.6	4.6	0.8
Viiteisiku hõivestaatus						
Palgatöötaja	91.3	78.9	37.5	66.3	10.9	11.0
Ettevõtja	99.9	72.7	47.5	73.6	19.7	96.6
Pensionär	84.2	80.6	21.5	25.0	3.2	0.4
Muu mittehõivat	65.9	54.6	21.5	33.3	4.4	3.0
Viiteisiku haridustase						
Põhiharidus või hariduseta	77.1	66.8	21.4	36.0	2.3	1.6
Keskharidus	87.7	78.5	31.3	53.1	6.4	11.4
Kõrgharidus	91.1	78.2	38.2	58.5	14.9	16.9

Märkus: Tabelis on esitatud konkreetset varaliiki omavate leibkondade osakaal.

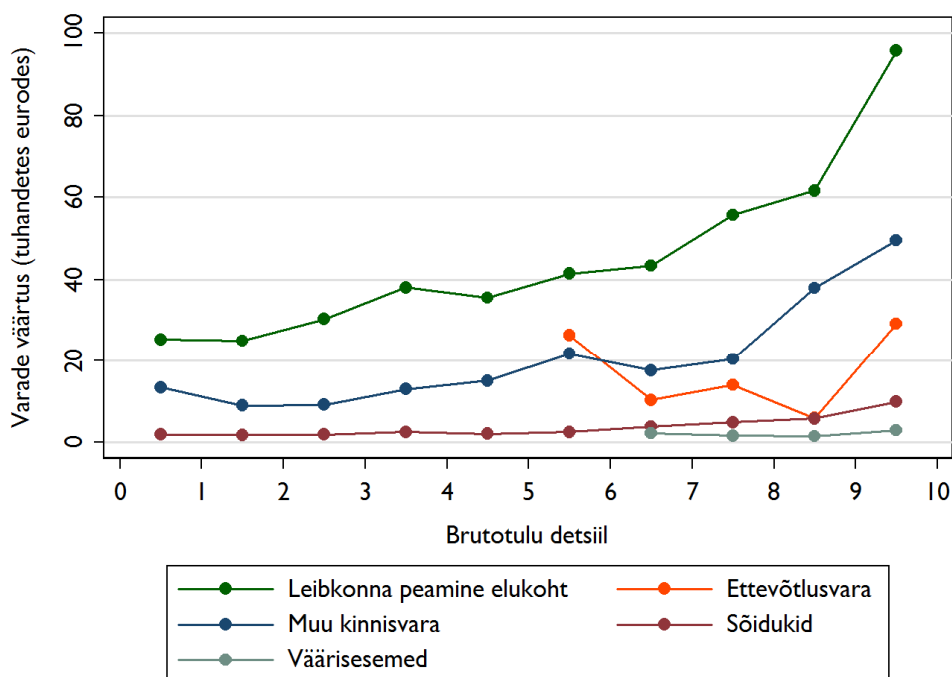
Tabel 4: Reaalvarade mediaanväärtus leibkondades, kel on seda tüüpi vara (tuhandetes eurodes)

	Reaalvarad kokku	Peamine elukoht	Muu kinnis- vara	Sõidukid	Väärises- med	Ettevõtlusva- rad (aktiivne)
Kõik leibkonnad	52.0	44.9	27.2	4.0	2.0	11.7
Standardviga	1.6	1.5	2.1	0.2	0.2	4.3
Leibkonna suurus						
1	31.6	30.4	20.6	2.5	2.0	17.0
2	56.1	45.7	25.1	4.0	1.5	9.3
3	59.1	47.3	34.1	4.5	2.5	9.4
4	82.1	63.4	29.9	5.0	3.7	16.3
5 ja rohkem	91.7	60.0	32.7	5.9	N	24.1
Eluaseme omandistaatus						
Koduomanik (ilma laenuta)	49.3	38.7	21.8	4.0	1.7	9.4
Koduomanik (laenuga)	98.5	65.1	39.8	5.0	2.2	22.5
Üürnik või muu	8.3	N.A	27.9	3.0	1.8	12.5
Sissetuleku protsentiil						
Vähem kui 20	25.9	25.2	14.3	2.0	N	N
20–39	39.3	35.0	16.9	2.1	1.8	N
40–59	46.0	39.0	22.2	2.5	1.8	25.4
60–79	61.9	50.0	25.0	4.3	1.8	12.0
80–100	110.4	72.8	50.0	7.8	2.0	14.0
Netovara protsentiil						
Vähem kui 20	3.0	4.8	5.8	1.5	N	N
20–39	17.6	15.3	7.6	3.0	1.8	N
40–59	41.1	35.3	15.1	4.0	1.7	3.2
60–79	73.2	60.0	24.9	4.7	1.9	14.2
80–100	187.0	101.1	69.0	7.3	2.6	39.8
Viiteisiku vanus						
16–34	46.4	55.6	32.4	4.5	1.8	10.3
35–44	73.6	60.0	33.1	5.0	1.8	11.2
45–54	59.1	46.4	33.8	5.0	2.8	21.7
55–64	52.9	40.0	19.7	4.0	2.0	18.1
65–74	42.6	34.6	21.5	3.0	N	N
75+	38.7	36.8	12.7	1.5	N	N
Viiteisiku hõivestaatus						
Palgatöötaja	59.7	50.0	30.0	4.6	1.8	8.4
Ettevõtja	132.2	72.2	55.4	8.0	2.1	20.3
Pensionär	36.1	31.7	13.9	1.9	N	N
Muu mittehõivatu	30.8	30.4	18.9	2.0	N	N
Viiteisiku haridustase						
Põhiharidus või hariduseta	25.8	27.5	10.3	2.4	N	N
Keskharidus	50.1	40.5	25.3	4.0	1.9	12.2
Kõrgharidus	69.0	55.8	35.1	5.0	2.0	13.2

Märkus: „N“ tähendab arvutamata väärtust, kuna kasutatavate vaatluste arv oli alla 20. „N.A.“ tähendab, et asjaomane näitaja ei ole kohaldatav.

Joonis 1: Osalus reaalvarades sissetuleku detšiilide kaupa

Joonis 2: Reaalvara mediaanväärtus sissetuleku detšiilide kaupa

Märkus: Osade detšiilide mediaanväärtusi ei ole vaatluste ebapiisava hulga tõttu esitatud. Mediaanväärtusi ei ole esitatud, kui sissetuleku detšiil hõlmas alla 20 vaatluse.

3.1.1. Kinnisvara

Kõige sagedamini omatav reaalarv on leibkonna peamine elukoht – oma eluaseme omanikud on 76,5% leibkondadest. See näitaja on Eestis suurem kui euroalal, kus keskmiselt omab oma peamist eluaset 60,1% leibkondadest. Euroala riikide võrdluses on kodu omavate leibkondade osakaal Eestis võrdlemisi suur; euroala liikmesriikidest on see näitaja suurem vaid Slovakkias, Hispaanias ja Sloveenias (Eurosystem Household Finance and Consumption Network (2013b)). Lisaks omab Eestis 32% leibkondadest peamise eluaseme kõrval muud kinnisvara, mis on samuti suurem euroala keskmisest (23,1%).

Suhteliselt suur koduomanike osakaal võib Eestis olla seotud 1990-ndate aastate üleminekuperioodiga, mil enamikul leibkondadest avanes võimalus oma eluruumid erastamisväärtpaberite eest erastada⁴. Erastamisprotsessi käigus sai enamik majapidamistest oma peamise eluaseme omanikeks. Sama asjaoluga on selgitatav ka suur koduomanike osakaal kahes teises HFCS-is osalevas postsotsialistlikus riigis – Slovakkias ja Sloveenias. Taustinfos 1 on antud ülevaade Eesti leibkondade eluaseme omandamise viisidest. Üleminekuperioodil toimunud erastamise roll on selgelt nähtav vanemate leibkondade puhul, kellest ligi pooled on oma praeguse eluaseme omandanud erastamise teel.

Kinnisvara omavate leibkondade osakaal suureneb Eestis koos sissetuleku kasvuga (joonis 1). See kehtib ühtviisi nii HRMi kui ka muu kinnisvara puhul ning peegeldab tõsiasja, et kinnisvara omamine on kõrgema sissetulekuga leibkondadele taskukohasem. Sama seaduspära kehtib ka ülejäänud euroalal (vt lisa 2 tabel A1).

Sarnaselt sissetulekule on eluaseme omamise osakaal positiivses korrelatsioonis leibkonna netovaraga. Alumises netovara kvintilis omab peamist eluaset vaid 22,2% leibkondadest ja ülemises kvintilis 95,2% leibkondadest. See on ka ootuspärane, kuna eluase on leibkondade varade peamine komponent (ülevaade leibkondade reaalarvade struktuurist on esitatud tabelis 5).

Peamise eluaseme ja muu kinnisvara omamise määr on positiivses seoses ka leibkonna suurusega, kuigi see ei suurene kõigi suuruse gruppide lõikes monotoonselt. Oma eluaset (nii laenuga kui ilma) omavatele leibkondadele kuulub üürnikest suurema tõenäosusega ka muud kinnisvara; selle omamise määr on ilma laenuta soetatud eluaseme omanike puhul 34,4% ning laenuga soetatud eluaset omavatel leibkondadel 43,1%. Muud kinnisvara omavate leibkondade osakaal on samas üllatavalt suur ka peamist elukohta üürivate

---

⁴ Mitte kõigil Eesti leibkondadel ei olnud võimalik oma eluaset erastada. Varade tagastamise käigus endistele omanikele või nende järeltulijatele tagastatud eluruumides elavatel perekondadel ei olnud võimalik oma peamist elukohta erastada.

perede seas, lähenedes ühele viiendikule (17,3%) (erastamise ja tagastamise võimaliku rolli kohta muu kinnisvara omamisel vt taustinfo 1).

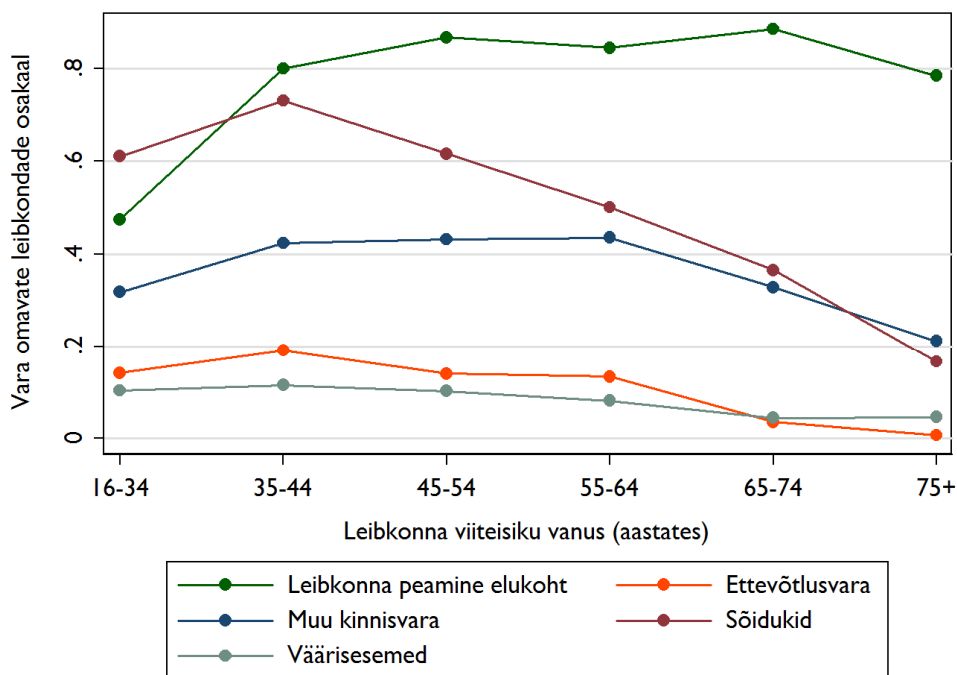
Leibkonna suhtelise vanuse lähendnäitajana on kasutatud viiteisiku vanust. Joonis 3 annab ülevaate peamise eluaseme omamisest vanuserühmade kaupa. Jooniselt nähtub, et noorte leibkondade, st leibkondade, mida esindav viiteisik on 16–34 aastat vana, seas on eluaseme omamise määr oluliselt madalam kui teistel vanuserühmadel. Vastav näitaja on nende puhul 47,5%, samas kui teistel vanuserühmadel on see 80–90%, langedes vanimas rühmas, kus viiteisik on 75 aastat vana või vanem, 78,5 protsendini. Sarnane seaduspära kehtib ka muu kinnisvara puhul.

Leibkonna viiteisiku haridustase on positiivses seoses kinnisvara omamise määraga, mis võib omakorda olla tingitud positiivsest seosest haridustaseme ja sissetuleku vahel.

Tabelis 4 esitatud erinevate reaalvara tüüpide mediaanväärtustest nähtub, et kõige väärtuslikum leibkondadele kuuluv reaalvara on leibkonna peamine elukoht. Selle mediaanväärtus on Eesti leibkondade puhul 44,9 tuhat eurot. Sellele järgneb muu kinnisvara, mille mediaanväärtus on 27,2 tuhat eurot. Muude reaalvara liikide (sõidukid, väärisesemed, ettevõtlusvarad) väärtus on oluliselt madalam.

Kinnisvara väärtus on positiivses seoses sissetuleku (joonis 2) ja netovaraga. Huvitaval kombel on nii peamise eluaseme kui ka muu kinnisvara väärtus negatiivses seoses leibkonna viiteisiku vanusega (kuigi see seos ei ole monotonne). Peatükist 4 nähtub, et nooremad leibkonnad omavad suurema tõenäosusega hüpoteegiga koormatud vara. See võib olla tingitud kas asjaolust, et tänu hüpoteegile on neil olnud võimalik soetada kvaliteetsemat kinnisvara, või et nooremad leibkonnad elavad suurema tõenäosusega suurtes linnades, kus kinnisvarahinnad on kõrgemad. Viimastel aastakümnetel on Eestis aset leidnud rahvastiku ümberpaiknemine suurematesse linnadesse ja eeskätt pealinna ümbrusesse, kusjuures enamasti on ümberasujateks nooremad inimesed. Siinkohal on oluline märkida, et euroala puhul on seos kinnisvara väärtuse ja leibkonna viiteisiku vanuse vahel teistsugune – euroala vastav kõver on kumer ning saavutab tipu vanuserühmas 45–64 aastat.

Kodumajapidamiste poolt omatava vara väärtus on oluliselt suurem selliste leibkondade puhul, mille viiteisik on ettevõtja, võrreldes leibkondadega, mille viiteisik on kas palgatöötaja, pensionär või töötu.

Joonis 3: Osalus reaalvarades vanuserühmade kaupa

3.1.2. Sõidukid

Sõidukeid omab veidi enam kui pool (52,1%) Eesti leibkondadest (vt tabel 3). Euroala vastav näitaja on 75,7%. Autosid või muid sõidukeid omavate leibkondade osakaal on Eestis euroala keskmisega võrreldes madalam tõenäoliselt madalama sissetulekute taseme tõttu. Ülevaade sissetulekutest on esitatud 7. peatükis.

Eri tüüpi reaalvarade omamise määrad on leibkonnatüüpide lõikes omavahel korrelatsioonis – kui näiteks suurema liikmete arvuga leibkonnad omavad kõrgema tõenäosusega mingit liiki vara, siis omavad nad kõrgema tõenäosusega ka muid varaliike. Nõnda näeme sarnaselt kinnisvarale, et ka sõidukite omamise tõenäosus suureneb koos leibkonna suuruse, sissetuleku, netovara ja viiteisiku haridustasemega.

Joonis 3 kujutab sõidukite omamise ja leibkonna vanuse vahelist seost. Vastav kõver on kumer, kusjuures selle tipp saabub Eestis varem kui ülejäänud euroala puhul. Eestis on sõidukite omamise tõenäosus kõige suurem vanuserühmas 35–44 aastat, samal ajal kui euroalal omavad sõidukeid kõige suurema tõenäosusega leibkonnad, mille viiteisik on 35–64 aastat vana. See on seotud sissetulekuga – suurema sissetulekuga leibkonnad saavad suurema

tõenäosusega endale lubada ka sõidukite ostmist. Peatükist 7 nähtub, et Eestis on suurima sissetulekuga 35–44 aasta vanuste viiteisikutega leibkonnad.

Koduomanikud omavad sõidukit suurema tõenäosusega kui üürnikud. See seaduspära tuleneb ilmselt asjaolust, et üürnikud kipuvad olema koduomanikest madalama sissetulekuga. Samamoodi omavad sõidukit suurema tõenäosusega leibkonnad, mille viiteisik on tööga hõivatud (kas ettevõtja või palgatöötaja).

Eesti leibkondade omanduses olevate sõidukite mediaanväärtus on 4000 eurot (vt tabel 4). See on ligi kaks korda madalam kui euroalal, kus vastav väärtus on 7000 eurot. Sarnaselt sõidukite omamise määrale suureneb ka nende mediaanväärtus koos leibkonna suuruse, sissetuleku, netovara ja viiteisiku haridustasemega.

3.1.3. Väärisesemed

Järgmine vaadeldav leibkondade reaalarv liik on väärisesemed, mille hulka kuuluvad väärisehted, antiikesemed ja kunst. Leibkondadel paluti uuringu käigus loendada esemeid või esemete kogumeid, mille väärtus on suurem kui 500 eurot. Sellele tingimusele vastavaid väärisesemeid omab 8,6% Eesti leibkondadest. Euroala vastav näitaja on oluliselt kõrgem, 44,4%.

Väärisesemete omamise määr suureneb koos perekonna suuruse, sissetuleku, netovara ja leibkonna viiteisiku haridustasemega. Huvitaval kombel on väärisesemete omamise tõenäosus negatiivses seoses leibkonna vanusega. Vastav kõver on kergelt kumera kujuga ning saavutab tipu vanuserühmas 35–44 aastat, olles sarnane sõidukite omamise määrale. Seevastu euroalal omavad vanemad leibkonnad väärisesemeid suurema tõenäosusega. Niisugune erinevus Eesti ja euroala vahel peegeldab asjaolu, et nooremad leibkonnad on Eestis vanematest paremal järjel.

Leibkonnale kuuluvate väärisesemete mediaanväärtus on Eestis 2000 eurot, euroalal 3400 eurot. See väärtus ei muutu eri leibkonnatüüpide lõikes oluliselt.

3.1.4. Ettevõtlusvarad (aktiivne omand)

Viimane HFCSi raames vaadeldav reaalarvade tüüp on ettevõtlusvarad. Seda liiki vara esineb 11,7%-l Eesti leibkondadest, mis on sarnane euroala keskmisele (11,1%). Ettevõtlusvarade omamise määr suureneb koos leibkonna sissetuleku, netovara ja viiteisiku haridustasemega. Ühtlasi suureneb see koos leibkonna suurusega, kuigi mitte monotoonselt.

Ettevõtlusvarade mediaanväärtus on Eestis 11,7 tuhat eurot, mis on euroala keskmisest (30 tuhat eurot) ligi kolm korda madalam. Ettevõtlusvarade mediaanväärtus suureneb koos leibkonna suuruse ja netovaraga. Leibkonna viiteisiku vanusega võrreldes on selle kasvukõver kumer, saavutades tipu 45–54-aastaste viiteisikute esindatavate leibkondade puhul. Selle vanuserühma puhul on ettevõtlusvara väärtus 21,7 tuhat eurot, kuna teiste vanuserühmade puhul varieerub see 10,3 tuhandest 18,1 tuhande euroni. Erinevalt Eestist hakkab euroalal ettevõtlusvarade väärtus kahanema hiljem, alates 65–74-aastaste vanuserühmast. Ettevõtlusvarade väärtuse ja leibkonna vanuse selline suhe võib olla seotud Eestis 1990-ndatel aastatel asetleidnud üleminekuprotsessidega, mil 45–54-aastaste vanuserühma kuuluvad inimesed olid oma karjääri alles alustamas ning rajasid seetõttu suurema tõenäosusega isiklike ettevõtteid ja osalesid peamiselt sellel kümnendil toimunud riigiettevõtete erastamisel. See võib seletada ka neile kuuluva ettevõtlusvara võrdlemisi suurt väärtust.

3.1.5. Reaalvarade struktuur

Tabel 5 annab ülevaate reaalvarade struktuurist, kus on kajastatud eri varatüüpide osakaalud varade koguväärtuses. Erinevate varade osakaalud on ära toodud keskmiste määradena kõigi leibkondade lõikes. Võrdluse huvides on lisa 2 tabelis A3 esitatud euroala leibkondade reaalvarade struktuur.

Leibkondade reaalvarade tähtsaim osa on leibkonna peamine elukoht, moodustades keskel läbi 55,7% varade koguväärtusest. Selle osakaal on kõrgem üheliikmeliste leibkondade, hüpoteegita koduomanike ja pensionärist viiteisikuga leibkondade puhul. Ülemisse sissetuleku- ja jõukuse kvintiili kuuluvate leibkondade puhul on peamise eluaseme väärtuse osakaal kõigist reaalvaradest alla 50%.

Suuruselt järgmise osa kõigi leibkondade koguvaradest moodustavad ettevõtjate ettevõtlusvarad (ligikaudu üks viiendik ehk 19,7% koguvaradest). Ettevõtlusvara osakaal on suurim nende leibkondade puhul, mille viiteisik on ettevõtja, ja/või mis kuuluvad netovarade alusel ülemisse kvintiili.

Ka muu kinnisvara moodustab kõikidest reaalvaradest kokku ligikaudu ühe viiendiku (19,4%). Sõidukite ja väärisesemete osakaal reaalvarade koguväärtuses on tagasihoidlik – vastavalt 4,4% ja 0,8%.

Üldiselt sarnaneb Eesti leibkondade reaalvarade struktuur ülejäänud euroala omale. Ainsaks oluliseks erandiks on ettevõtlusvarad, mis Eestis moodustavad reaalvaradest oluliselt suurema osa kui euroalal tervikuna. Selle varaklassi osakaal on sisuliselt kuni kaks korda kõrgem, olles Eestis 19,7% reaalvaradest ja euroalal 11,5% reaalvaradest.

Tabel 5: Reaalvarade struktuur (%)

	Reaalvarad kokku	Peamine elu- koht	Muu kinnis- vara	Sõidukid	Väärisesemed	Ettevõtlusva- rad (aktiivne)
Kõik leibkonnad	100.0	55.7	19.4	4.4	0.8	19.7
Standardviga		3.6	1.6	0.4	0.2	4.9
Leibkonna suurus						
1	100.0	68.5	16.6	2.8	0.9	11.2
2	100.0	61.8	24.8	4.7	0.5	8.3
3	100.0	61.5	17.0	5.7	0.9	14.9
4	100.0	37.9	15.7	4.4	0.9	41.1
5 ja rohkem	100.0	56.8	23.4	4.5	N	14.6
Eluaseme omandistaatus						
Koduomanik (ilma laenuta)	100.0	66.2	20.7	4.7	0.7	7.8
Koduomanik (laenuga)	100.0	51.5	14.7	3.7	0.9	29.2
Üürnik või muu	100.0	0.0	35.8	6.7	1.0	56.4
Sissetuleku protsentiil						
Vähem kui 20	100.0	73.4	13.7	3.6	N	N
20–39	100.0	68.6	21.6	2.9	0.4	N
40–59	100.0	67.0	20.0	3.1	0.5	9.4
60–79	100.0	48.5	14.1	5.0	0.6	31.8
80–100	100.0	49.9	22.7	5.1	1.1	21.1
Netovara protsentiil						
Vähem kui 20	100.0	68.3	19.2	9.6	N	N
20–39	100.0	77.1	10.2	10.3	1.0	N
40–59	100.0	78.4	13.8	6.4	0.5	1.0
60–79	100.0	73.0	16.2	5.4	0.6	4.9
80–100	100.0	46.9	21.5	3.5	0.8	27.3
Viiteisiku vanus						
16–34	100.0	54.4	24.9	8.4	0.7	11.6
35–44	100.0	55.2	18.3	4.5	0.8	21.2
45–54	100.0	41.5	18.7	3.9	1.1	34.8
55–64	100.0	56.6	21.4	4.6	0.3	17.2
65–74	100.0	74.1	18.9	3.1	N	N
75+	100.0	85.7	12.1	1.5	N	N
Viiteisiku hõivestaatus						
Palgatöötaja	100.0	59.7	21.9	5.3	0.9	12.2
Ettevõtja	100.0	23.4	14.4	3.5	0.7	58.1
Pensionär	100.0	81.8	15.2	2.2	N	N
Muu mittehõivat	100.0	67.1	20.8	4.3	N	N
Viiteisiku haridustase						
Põhiharidus või hariduseta	100.0	72.9	20.6	4.8	N	N
Keskharidus	100.0	53.9	16.8	4.4	0.5	24.5
Kõrgharidus	100.0	55.0	21.9	4.5	1.1	17.5

Märkus: „N“ tähendab arvutamata väärtust, kuna kasutatavate vaatluste arv oli alla 20.

Taustinfo 1: Erastamise ja varade tagastamise mõju kinnisvara omamisele Eestis

Eestis on eluasemete omandisuhetes toimunud kaks olulist muutust, millega võib selgitada siinset kõrget koduomamise määra. Esmalt toimus 1940ndatel aastatel Nõukogude okupatsiooniga seoses massiline eramaade ja -eluruumide riigistamine (Kährrik (2000)). Toonase riigistamise ajal elas enamik Eesti elanikkonnast maapiirkondades ning linnades asuvad eluruumid moodustasid vaid veidi enam kui kolmandiku kõigist eluruumidest (Statistics Estonia (2012)). Pärast 1940ndatel toimunud muutusi hakkas eluasemete jaotamist, ehitamist ja haldamist kontrollima riik (Kährrik (2000)). Nõukogude okupatsiooniga kaasnes tööstuse arendamine ja massiimmigratsioon, mis tõi kaasa linnade kiire kasvu. Nõukogude aja lõpuks oli linna- ja maapiirkondades paiknevate eluasemete vahekord muutunud vastupidiseks ning üle 70% eluasemetest paiknes linnades (Statistics Estonia (2012)). Sel ajal moodustasid avaliku sektori eluruumid 65% kõigist elamispindadest, samas kui enamik nõukogude ajal ehitatud ühepereelamutest oli eravalduses (Kährrik (2000)).

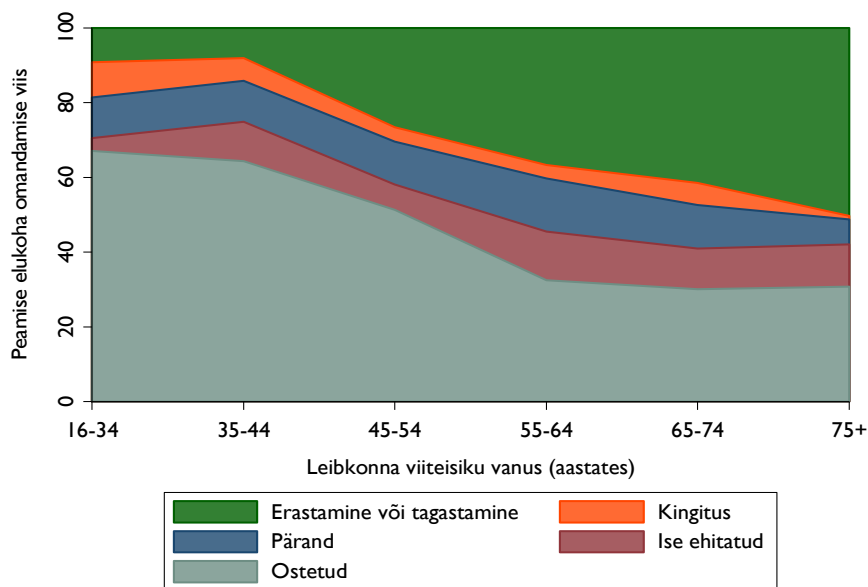
Järgmine ulatuslik muutus eluruumide omandisuhetes – erastamine – toimus pärast Eesti iseseisvumist 1991. aastal. Erastamise eesmärk oli üleminek eraomandile kui domineerivale omandivormile, mis teeks võimalikuks eluasemeturu toimimise turumajanduse põhimõtetel, ja sotsiaalse õigluse jaluleseadmine 1940ndatel aastatel riigistatud vara omandiõiguste taastamise teel. Riigiomandis olevate eluruumide elanikud said õiguse oma kodude erastamiseks. Kui eluruum kuulus tagastamisele, st kui sõjaeelsed omanikud või nende pärijad olid esitanud taotluse omandi tagastamiseks, ei olnud üürnikel võimalik eluruumi erastada (Kährrik (2000)). Sellised leibkonnad hakkasid elamispinda üürima eraomanikelt ning nende osakaaluks oli hinnanguliselt ligikaudu 10% (Kährrik (2000)) või 3% kogu elanikkonnast (Lux jt (2011)). Ülejäänud riigile kuuluvate eluruumide üürnikud said oma eluaseme erastada sisuliselt tasuta, st rahvakapitali obligatsioonide eest. Kährriku (2000) hinnangul võitsid eri sissetulekurühmad erastamisest võrdväärselt, kuna nõukogude ajal oli üüritava elamispinna väärtus seotud pigem ametialase ja poliitilise positsiooni, mitte sissetulekuga. Eluruumide erastajad olid sagedamini mitte-estlased ja 40–59-aastased inimesed.

Eraomandis olevate üüritavate eluruumide sektor oli aastaid väga piiratud ning leibkonnad eelistasid tugevalt eluaseme omamist selle rentimisele. Lux jt (2011) väidavad, et erastamisõigusega sundüürnikega seotud probleemide tõttu hakati eraüüriturgu seostama „pingete, probleemide ja ebakindlusega“ ning seda tajuti „teisejärgulise ja ebapopulaarse eluaseme omandivormina“. See koos omanike nõrga kaitsega üürisuhetes on arvatavasti ka põhjus, miks eluasemete üüriturg on Eestis suhteliselt väike.

Kuigi erastamise kõrgeaeg jääb juba enam kui 20 aasta taha, koguti Eesti HFCSI uuringus selle protsessi olulisuse mõistmiseks tänase eluasemeomandi kujunemise seisukohast täiendavalt informatsiooni eluaseme omandamise kohta erastamise või tagastamise teel. Seetõttu oli uuringus kodu ostmist puudutavates vastusevariantides eristatud kolme võimalust: ostmine, erastamine ja tagastamine. Kuna oma praeguse eluaseme tagastamisprotsessi teel omandanud inimeste osakaal oli marginaalne (vaid 0,4%), liideti tagastamise ja erastamise kategooriad üheks grupiks.

Joonis 1.1 kujutab eluaseme omandamise viise vanuserühmade kaupa 2013. aasta seisuga. Siinkohal ilmneb selgelt, et vanemad kohordid on oma eluaseme sagedamini omandanud erastamisprotsessi teel, samal ajal kui nooremad kohordid, mille liikmed ei olnud 20 aastat tagasi majanduslikult aktiivsed, on oma eluaseme enamjaolt omandanud eluasemeturult ostmise teel. See kattub ka Kähriku (2000) tulemustega. Erastamisega seotud struktuurne erinevus mängib olulist rolli ka võlakoormuse jaotumises vanuserühmade kaupa. Kuna vanemate kohortide liikmed omandasid eluasemed valdavalt ilma hüpoteegita, on võlakoormus suures osas jaotunud noorematele kohortidele.

Erastamis- ja tagastamisprotsessi täiendav tulem on, et Eesti leibkonnad omavad lisaks peamisele elukohale sageli ka muud kinnisvara. HFCSI tulemused näitavad, et muud kinnisvara omavad 32% leibkondadest, mis on euroala näitajast 1,4 korda kõrgem. Kõrge muu kinnisvara omamise määr võib siinkohal olla seotud madalate kinnisvarahindadega väljaspool suuri linnu, mis võimaldab leibkondadel osta lisaks teise eluaseme. Samas võib see sisaldada ka varade tagastamise teel omandatud maamaju ja maid.

Joonis 1.1: Peamise elukoha omandamine vanuserühmade kaupa 2013. aastal

3.2. Finantsvarad

Kõige levinum finantsvara liik on nõude- ja kogumishoiustel hoitavad pangahoiused. Muude finantsvarade (nt väärtpaberite või III samba pensionifondide osakute) omamine on seotud säästmis- ja investeerimisotsustega ning peegeldab leibkondade riski- ja ajalisi eelistusi, aga ka nende finantskirjaoskuse taset.

Tabelis 6 on esitatud eri tüüpi finantsvarade omamise määrad ning nende jaotus leibkonnaliikide lõikes, eristades järgmisi finantsvarade liike: hoiused (hõlmab nõude- ja kogumishoiuseid), fondiosakud ja väärtpaberid (sealhulgas võlakirjad ja börsil noteeritavad aktsiad), võlgnevused leibkonnale, III samba pensionifondid/elukindlustus ja muud finantsvarad. Viimane kategooria hõlmab börsil noteerimata aktsiaid, tuletisväärtpabereid, väärismetalle jne.

Kõige levinum finantsvara on pangahoiused, mida omavad sisuliselt kõik Eesti leibkonnad (98,8%). Muud tüüpi finantsvara omab vaid väike osa leibkondadest. Ligi üks viiendik (19,8%) omab III samba pensionifondide osakuid või elukindlustuslepingut, 12,4% leibkondadest on laenanud raha teistele leibkondadele, 5,8% omab investeerimisfondide osakuid või väärtpabereid ning 3,6% muud finantsvara.

Tabel 7 esitab ülevaate finantsvarade mediaanväärtustest sõltuvalt konkreetse varatüübi omamisest. Leibkondadele kuuluvate finantsvarade suurus on reaalarvadega võrreldes üsna tagasihoidlik. Eesti mediaanleibkond omab kokku 2,1 tuhande euro väärtuses finantsvarasid. See on enam kui viis korda väiksem euroala mediaanist, mis on 11,4 tuhat eurot (ülevaade euroala näitajatest on esitatud temapaberi lisas 2 tabelis A5).

HFCSi põhiküsimustik, mida kasutavad kõik uuringus osalevad riigid, ei hõlmanud leibkondade sularahavarasid. Eesti küsimustik sisaldas küsimust sularahana hoitava raha kohta, kuid võrreldavuse huvides ei hõlma käesolev finantsvarade ülevaade väljaspool pangakontosid hoitavat raha.. Eesti leibkondade sularahavarade hinnanguline mediaanväärtus on 50 eurot. Kuna see summa on võrdlemisi väike, ei mõjuta selle arvestamata jätmine oluliselt finantsvarade koguväärtust (samas on tõenäoline, et küsitluse põhjal saadud hinnang alahindab inimeste tegelikke sularahavarasid, kuna selle kohta ei taheta küsitlejatele infot avaldada).

3.2.1. Hoiused

Sisuliselt kõik Eesti leibkonnad (98,8%) omavad pangahoiuseid. Kuna see näitaja läheneb 100 protsendile, ei sõltu hoiuse omamise määr oluliselt leibkonna tüübist (vt joonised 4 ja 5). See suureneb küll koos leibkonnaliikmete

arvu, sissetuleku, netovara ja viiteisiku haridustasemega, kuid hoiuse omamise määra variatsioon on väike.

Tabelis 7 on esitatud hoiuste mediaanväärtused leibkonnatüüpide lõikes. Eesti mediaanmajapidamisel on arveldus- ja säästukontodel 1200 eurot, samal ajal kui euroala keskmine on 6100 eurot (vt lisa 2 tabel A5). Hoiuste mediaanväärtus suureneb koos leibkonna sissetuleku, netovara ning viiteisiku vanuse ja haridustasemega. Sama kehtib ka euroala puhul. Erinevused on kõige suuremad eri netovara kvintiilide vahel: alumise kvintiili puhul on see näitaja 100 eurot, ülemise kvintiili puhul aga 5600 eurot. Ka eri vanuserühmade lõikes on hoiuste väärtuses võrdlemisi olulised erinevused. Mediaanleibkonnal, mille viiteisik on 16–34 aastat vana, on hoiusel 500 eurot, samas kui vanima vanuserühma (75+ aastat) hoiuse mediaansuurus on 4000 eurot.

Leibkondade suuruse lõikes omavad Eestis suurimaid hoiuseid kaheliikmelised leibkonnad ja väikseimaid üheliikmelised leibkonnad. Sama ilmneb ka euroala puhul. Viiteisiku hõivestaatus võrdluses omavad kõige suuremaid hoiuseid sellised leibkonnad, mille viiteisik on pensionär. Nende leibkondade hoiuste mediaanväärtus on 2900 eurot. Kõige väiksemaid hoiuseid – 40 eurot – omavad „muu mittehoivatu“ kategooriasse kuuluvad leibkonnad, mille viiteisik on töötu, üliõpilane jne. Eluaseme omandistaatuste lõikes on kõige suuremad hoiused otsestel omanikel (omavad peamist eluruumi ilma laenuta) ja kõige väiksemad üürnikel. Nende pangahoiuste mediaanväärtused on vastavalt 2000 eurot ja 300 eurot.

3.2.2. Investeeringufondid ja väärtpaberid

Fondiosakuid ja väärtpabereid omab vaid väike osa (5,8%) Eesti leibkondadest. Selline madal väärtpaberite ja võlakirjade omamise määr ei ole kooskõlas majandusteooriaga, mille kohaselt kõik leibkonnad, millel on kogunenud sääste, peaksid hoidma osa oma säästudest väärtpaberites. Seega võib käesoleva uuringu põhjal täheldada nn „väärtpaberiturul osalemise mõistatusse“ (*stock market participation puzzle*) ilmnenud, mida on korduvalt dokumenteeritud ka varasemates uurimustes. Väärtpabereid ja võlakirju omavad ka teistes euroala riikides suhteliselt vähesed leibkonnad (vt Eurosystem Household Finance and Consumption Network (2013b)).

Nii nagu enamiku muude varade puhul, suureneb ka fondiosakute ja väärtpaberite omamise osakaal koos leibkonna sissetuleku (joonis 4) ja netovara kasvuga. Selliseid varasid on vaid 2,1%-l alumisse sissetulekukvintiili kuuluvatest leibkondadest, samas kui ülemisse sissetuleku kvintiili kuuluvate leibkondade seas on omamise määr 12,5%.

Tabel 6: Eri finantsvarasid omavate leibkondade osakaal (% kõigist leibkondadest)

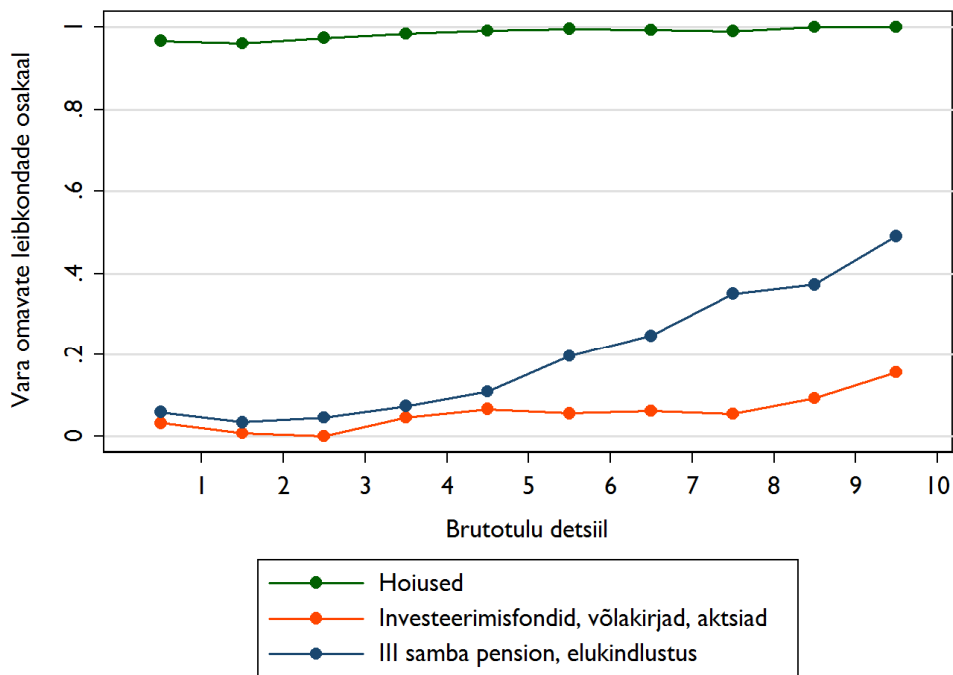
	Finantsvarad kokku	Hoiused	Investeermis- fondide osakud ja väärtpaberid	Võlgnevused leibkonnale	III samba pen- sionifondid, elu- kindlustus	Muud finantsva- rad
Kõik leibkonnad	98.8	98.6	5.8	12.4	19.8	3.6
Standardviga	0.3	0.3	0.5	0.8	0.8	0.4
Leibkonna suurus						
1	96.8	96.2	3.6	12.6	9.8	2.3
2	99.7	99.7	7.1	9.0	17.4	3.0
3	100.0	100.0	4.8	12.6	24.5	4.8
4	100.0	100.0	7.2	17.9	39.3	6.6
5 ja rohkem	100.0	100.0	12.7	15.6	39.3	4.3
Eluaseme omandistaatus						
Koduomanik (ilma laenuta)	99.2	99.1	5.6	10.4	16.3	1.8
Koduomanik (laenuga)	100.0	100.0	8.4	15.8	41.0	7.6
Üürnik või muu	96.7	96.2	4.3	14.5	11.7	4.6
Sissetuleku protsentiil						
Vähem kui 20	96.6	96.4	2.1	9.7	4.7	1.1
20–39	97.9	97.9	2.3	8.5	6.1	1.1
40–59	99.5	99.5	6.2	12.7	15.3	2.3
60–79	99.9	99.2	5.9	15.0	29.9	5.3
80–100	100.0	100.0	12.5	15.9	43.2	8.0
Netovara protsentiil						
Vähem kui 20	95.8	95.2	1.8	12.3	9.0	2.0
20–39	99.5	99.2	1.6	13.1	11.4	1.5
40–59	100.0	100.0	5.3	9.5	16.5	1.2
60–79	99.2	99.2	6.4	10.5	25.4	4.3
80–100	99.3	99.3	13.9	16.5	36.7	8.7
Viiteisiku vanus						
16–34	99.7	99.7	6.2	19.3	19.8	8.9
35–44	98.7	98.2	7.5	18.5	34.9	4.1
45–54	98.4	98.0	7.9	14.2	29.3	3.4
55–64	98.2	97.9	4.7	9.2	19.7	1.7
65–74	99.8	99.8	4.6	5.0	6.4	0.3
75+	97.9	97.9	2.8	2.9	1.2	0.8
Viiteisiku hõivestaatus						
Palgatöötaja	99.5	99.2	8.0	15.0	29.0	4.6
Ettevõtja	100.0	100.0	9.9	22.4	35.8	8.9
Pensionär	98.4	98.2	2.0	4.1	2.1	0.4
Muu mittehõivatu	95.3	95.3	1.5	14.2	7.1	3.2
Viiteisiku haridustase						
Põhiharidus või hariduseta	96.5	96.5	0.7	9.2	6.8	0.7
Keskharidus	98.8	98.5	4.0	14.0	16.3	2.3
Kõrgharidus	99.8	99.6	10.9	11.5	31.3	6.8

Märkus: vt tabeli 2, 3 ja 4 märkusi.

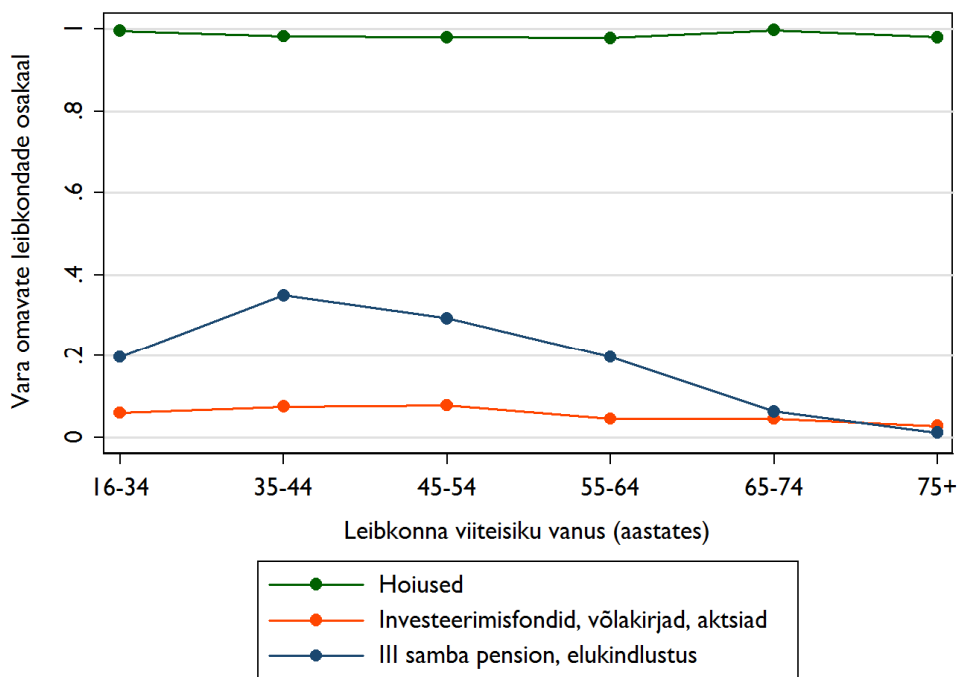
Tabel 7: Finantsvarade mediaanväärtus eri finantsvarasid omavatel leibkondadel (tuhandetes eurodes)

	Finantsvarad kokku	Hoiused	Investeeringis- fondide osakud ja väärtpaberid	Võlgnevused leibkonnale	III samba pen- sionifondid, elukindlustus	Muud finants- varad
Kõik leibkonnad	2.1	1.2	1.6	0.6	2.2	2.5
Standardviga	0.1	0.1	0.3	0.1	0.1	0.3
Leibkonna suurus						
1	1.1	0.7	0.9	0.5	2.0	N
2	3.4	2.4	1.7	0.8	2.6	2.3
3	1.8	1.0	1.2	0.5	1.8	2.5
4	3.9	1.8	2.3	1.0	2.5	2.5
5 ja rohkem	2.8	1.3	1.0	0.6	2.3	N
Eluaseme omandistaatus						
Koduomanik (ilma laenuta)	2.9	2.0	2.3	0.6	2.4	1.7
Koduomanik (laenuga)	3.0	1.3	0.8	0.9	2.3	2.5
Üürnik või muu	0.5	0.3	N	0.5	1.5	2.6
Sissetuleku protsentiil						
Vähem kui 20	0.5	0.3	N	0.5	N	N
20–39	1.4	1.0	N	0.9	1.7	N
40–59	1.6	1.0	N	0.5	1.6	N
60–79	2.4	1.3	1.0	0.3	1.9	1.6
80–100	5.6	3.0	2.6	1.6	2.9	2.5
Netovara protsentiil						
Vähem kui 20	0.1	0.1	N	0.2	0.6	N
20–39	1.3	0.9	N	0.2	1.3	N
40–59	2.5	1.6	1.3	0.5	2.0	N
60–79	4.8	3.0	1.1	0.9	2.2	1.8
80–100	10.3	5.6	2.9	2.5	3.7	4.3
Viiteisiku vanus						
16–34	0.8	0.5	0.8	0.3	0.9	2.2
35–44	2.0	1.0	1.2	0.5	2.1	2.6
45–54	2.0	0.9	1.4	0.8	2.4	2.2
55–64	2.7	1.5	3.4	1.0	3.3	N
65–74	3.4	3.1	N	N	4.2	N
75+	4.5	4.0	N	N	N	N
Viiteisiku hõivestaatus						
Palgatöötaja	2.3	1.2	1.2	0.5	2.2	2.5
Ettevõtja	4.7	1.4	N	6.2	2.9	N
Pensionär	3.1	2.9	N	0.6	N	N
Muu mittehõivatu	0.1	0.0	N	0.6	N	N
Viiteisiku haridustase						
Põhiharidus või hariduseta	0.7	0.3	N	0.8	1.2	N
Keskharidus	1.3	0.8	1.0	0.4	1.8	2.2
Kõrgharidus	5.2	3.2	1.7	1.0	2.7	2.6

Märkus: vt tabeli 2, 3 ja 4 märkusi.

Joonis 4: Osalus finantsvarades sissetuleku detšiilide kaupa

Joonis 5: Osalus finantsvarades vanuserühmade kaupa

Ühtlasi kasvab fondiosakute ja väärtpaberite omamise osakaal suhteliselt järsult koos leibkonna viiteisiku haridustasemega. Leibkondadest, mille viiteisik on põhiharidusega, osaleb aktsia- ja võlakirjaturul vaid 0,7%, samal ajal kui nende leibkondade puhul, mille viiteisik on kõrgharidusega, omab fondiosakuid ja väärtpabereid 10,9% leibkondadest. See näitab, et leibkondade investeerimisotsustes võib mängida rolli ka finantskirjaoskus.

Fondiosakute ja väärtpaberite omamise määra ja viiteisiku vanuse seost kirjeldav funktsioon on kumer, saavutades kõrgeima taseme vanusegrupi 45–54 aastat puhul. See vastab varade akumulierimise elutsükli teooriale (*life cycle theory of asset accumulation*), mille järgi koguvad leibkonnad töötamise aja vältel sääste ja hakkavad neid kasutama pärast pensionile jäämist. Samas on see näitaja kõrgeim mitte pensionieelsel vanuserühmal, vaid noorematel, 45–54-aastaste puhul, mis võib viidata erinevustele vanusekohortide säästmiseelistustes.

Fondiosakuid ja väärtpabereid omavate leibkondade osakaal suureneb ühtlasi koos leibkonnaliikmete arvuga, kuigi mitte monotoonselt. Erineva viiteisiku hõivestaatusega leibkondade lõikes on väärtpaberite omamise määr oluliselt madalam selliste leibkondade puhul, mille viiteisik ei ole tööga hõivatud (on pensionil või kuulub „Muu mittehõivatu“ kategooriasse). Sellistest leibkondadest omab fondiosakuid ja väärtpabereid ainult 1,5–2,0%, samas kui töötava viiteisikuga leibkondade puhul on see 8,0%–9,9%.

Tabelist 7 nähtub, et leibkonnale kuuluvate fondiosakute ja väärtpaberite mediaanväärtus on Eestis 1500 eurot. Samas ei saa nimetatud tabeli põhjal teha eri liiki leibkondadele kuuluvate fondiosakute ja väärtpaberite mediaanväärtuste kohta ulatuslikumaid järeldusi, kuna paljude lahtrite väärtused puuduvad vastavate väärtuste hindamiseks ebapiisava vaatluste arvu tõttu. Hinnangut ei ole esitatud, kui vaatluste arv oli väiksem kui 20 (tabelis tähistatud tähega „N“).

3.2.3. III samba pensionifondid/elukindlustus

III samba pensionifondide ja elukindlustusfondide ülevaates kirjeldatakse seda, kuidas leibkonnad otseselt pensioni tarbeks säästavad. Ülevaade ei hõlma riiklikke pensioniskeeme (niinimetatud I samba pension), kuna selliste skeemide kaudu tulevikus tehtavate maksete praegust netoväärtust on keeruline hinnata. Selleks et Eesti ja euroala hinnangulised tulemused oleksid võrreldavad, ei käsitleta siinkohal ka isikustatud pensionikontoga kohustuslikke pensionifonde (Eestis II samba pensionifonde), kuna euroala leibkondade finantsvarade statistika selliseid fondide ei hõlma.

III samba pensionifondidesse või elukindlustusfondidesse kogub sääste ligi viiendik (19,8%) leibkondadest. Euroala vastav näitaja on ligi 1,5 korda kõrgem, 33%. III samba pensionifondides või elukindlustuses osalemise määr on tugevas positiivses korrelatsioonis leibkonna sissetuleku (joonis 4) ja netovaraga. Netovara ülemise kvintiili puhul on vastav osakaal 36,7%, alumise kvintiili puhul on see samas vaid 9%.

Viiteisiku vanuse ja III samba pensionifondides või elukindlustusfondides osalemise seost kirjeldav graafik on kumer (joonis 5), mille tipp on võrdlemisi noore, 35–44-aastaseid hõlmava vanuserühma juures. See ei lange kokku säästmise elutsükli teooriaga, mille kohaselt peaksid inimeste säästud kuni pensionieani järk-järgult suurenema ning sealt edasi kahanema. Teooriast lahknemine võib Eesti puhul peegeldada erinevusi vanusekohortide säästmiseelistustes, kuid võib tuleneda ka 35–44-aastaste kõrgemast sissetulekust ning asjaolust, et nimetatud sihtotstarbelise säästmise võimalused tekkisid alles 1990ndate aastate lõpus (ülevaate leibkondade sissetulekutest leiab 7. peatükist).

Osalus III samba pensionifondides ja elukindlustusfondides on tugevas korrelatsioonis leibkonna viiteisiku haridustasemega. Põhiharidusega viiteisikuga leibkondade seas on see 6,8%, kasvades kõrgharidusega viiteisikuga leibkondade puhul 31,3%-ni. See võib tuleneda kõrgema haridusega isikute kõrgemast sissetulekust – nagu eespool märgitud, on nende finantsvarad ja sissetulek positiivselt seotud. Samuti võib see tuleneda erinevustest finantskirjaoskuses – kõrgema haridustasemega leibkondade finantskirjaoskuse tase on kõrgem ning seetõttu on nad teadlikumad pensioniks säästmise võimalustest ja vajalikkusest (Agrawal jt (2011)).

Eestis on mediaanleibkond, mis omab III pensionisammast või elukindlust, investeerinud sellesse 2200 eurot. See erineb oluliselt euroala mediaanväärtusest, mis on 11 900 eurot. III samba pensionifondidesse ja elukindlustusfondidesse paigutatud finantsvarade mediaanväärtus suureneb koos leibkonna sissetuleku, netovara ning viiteisiku vanuse ja haridustasemega.

3.2.4. Finantsvarade ja koguvarade struktuur

Tabel 8 annab ülevaate finantsvarade struktuurist. Eesti leibkonnad hoiaavad finantsvara reeglina arveldus- ja säästukontodel. Pangahoiused moodustavad 68% leibkondade finantsvarade koguväärtusest, mis on oluliselt suurem euroala keskmisest näitajast (42,9%; vt lisa 2 tabelit A6). Seega on keskmise euroala leibkonna finantsvarade portfelli oluliselt diversifitseeritum kui keskmisel Eesti leibkonnal.

Tabel 8: Finantsvarade struktuur (%)

	Finantsvarad kokku	Hoiused	Investeeringis- fondid ja väärt- paberid	Võlgnevused leibkonnale	III samba pen- sionifondid, elukindlustus	Muud finants- varad
Kõik leibkonnad	100.0	68.0	4.8	8.9	7.9	10.4
Standardviga		4.9	1.3	2.2	0.9	5.9
Leibkonna suurus						
1	100.0	65.2	3.5	16.6	5.3	N
2	100.0	82.7	3.1	5.2	7.1	1.9
3	100.0	73.8	2.7	2.9	7.0	13.7
4	100.0	46.7	10.0	13.4	12.0	17.9
5 ja rohkem	100.0	55.7	7.3	2.7	10.8	N
Eluaseme omandistaatus						
Koduomanik (ilma laenuta)	100.0	80.3	3.1	5.1	7.1	4.4
Koduomanik (laenuga)	100.0	49.6	4.5	7.2	12.4	26.3
Üürnik või muu	100.0	45.1	N	27.9	4.3	10.5
Sissetuleku protsentiil						
Vähem kui 20	100.0	68.1	N	24.9	N	N
20–39	100.0	84.1	N	3.7	1.7	N
40–59	100.0	86.7	N	3.8	4.7	N
60–79	100.0	70.5	7.2	6.8	10.2	5.3
80–100	100.0	56.6	5.8	9.9	10.9	16.8
Netovara protsentiil						
Vähem kui 20	100.0	76.0	N	6.2	10.6	N
20–39	100.0	86.0	N	3.6	7.3	N
40–59	100.0	83.2	4.0	3.5	8.3	N
60–79	100.0	79.5	2.1	9.3	7.8	1.3
80–100	100.0	60.4	6.2	10.1	7.9	15.4
Viiteisiku vanus						
16–34	100.0	49.3	4.4	11.6	7.2	27.4
35–44	100.0	49.0	10.6	12.0	10.8	17.7
45–54	100.0	63.7	3.9	10.9	11.9	9.6
55–64	100.0	71.4	2.9	13.0	10.6	N
65–74	100.0	89.7	N	N	3.7	N
75+	100.0	95.8	N	N	N	N
Viiteisiku hõivestaatus						
Palgatöötaja	100.0	64.4	5.9	4.2	10.4	15.1
Ettevõtja	100.0	44.9	N	38.7	7.4	N
Pensionär	100.0	94.9	N	1.6	N	N
Muu mittehõivat	100.0	37.9	N	48.5	N	N
Viiteisiku haridustase						
Põhiharidus või hariduseta	100.0	76.6	N	19.0	3.5	N
Keskharidus	100.0	75.9	3.5	13.3	5.7	1.5
Kõrgharidus	100.0	63.0	5.9	5.5	9.6	16.1

Märkus: vt tabeli 2, 3 ja 4 märkusi.

Hoiuste osakaal kõigi finantsvarade hulgas on eriti suur pensionärist viiteisikuga leibkondade hulgas. Selliste leibkondade finantsvaradest moodustavad pangahoiused 94,9%. Sissetuleku ja netovara ülemistesse kvintiilidesse kuuluvate leibkondade seas on hoiuste osakaal kõigi finantsvarade hulgas keskmisest madalam.

Euroala leibkonnad on vabatahtlikesse pensionifondidesse ja elukindlustusfondidesse paigutanud keskmiselt suurema osa oma finantsvaradest kui Eesti leibkonnad. Sellised varad moodustavad euroala leibkondade kõigi finantsvarade portfelist 26,3%, samal ajal kui Eesti leibkondade vastav näitaja on 7,9%.

Ligi kümnendiku (8,9%) Eesti leibkondade finantsvaradest moodustavad võlgnevused leibkonnale. See näitaja on oluliselt suurem kui euroalal (2,2% kõigist finantsvaradest). Eesti leibkondade finantsvarade struktuur on sarnane teistele uuringus osalevatele Kesk- ja Ida-Euroopa riikidele (Eurosystem Household Finance and Consumption Network (2013b)). Neile riikidele on iseloomulik see, et enamiku finantsvaradest moodustavad pangahoiused ning muude finantsvarade osakaal on tagasihoidlik.

Tabelis 9 on esitatud ülevaade leibkondade koguvarade struktuurist, mis hõlmab nii reaalkui ka finantsvarasid. Põhiosa koguvaradest moodustavad reaalkvarad, mille osakaal on 89,8% leibkondade kõigi varade koguväärtusest. Kõige olulisem reaalkvara on leibkonna peamine elukoht, mis moodustab 50,1% koguvaradest. Kinnisvara, mis hõlmab nii peamist elukohta kui ka muud kinnisvara, moodustab 67,5% varade koguväärtusest. Kinnisvara suur osakaal leibkonna varade hulgas tähendab, et kinnisvarahindade kõikumised mõjutavad oluliselt leibkondade jõukust.

4. Laenud

4.1. Krediiditurul osalemine

Tabelis 10 on antud ülevaade laene omavate leibkondade osakaalust erinevate laenutüüpide lõikes. Võrdluseks on teemapaberis lisas 2 tabelis A7 esitatud vastavad näitajad euroala kohta. Laene omab veidi enam kui kolmandik (36,8%) Eesti leibkondadest. See on väiksem euroala keskmisest näitajast, mis on 43,7%. Ligi üks viiendik (20,7%) leibkondadest on võtnud laenu kinnisvara tagatisel ning valdaval osal on tagatiseks leibkonna peamine elukoht – 18,7% on võtnud laenu peamise elukoha tagatisel ning vaid 2,7% muu kinnisvara tagatisel.

Tabel 9: Eesti leibkondade koguvarade struktuur (%)

	Varad kokku	Peamine elukoht	Muu kinnisvara	Muu reaalarvara	Hoiused	Pensionifondid, elukindlustus	Muud finantsvarad
Kõik leibkonnad	100.0	50.1	17.4	22.3	6.9	0.8	2.4
Standardviga		3.0	1.4	4.3	0.6	0.1	0.8
Leibkonna suurus							
1	100.0	59.6	14.5	13.0	8.4	0.7	3.8
2	100.0	53.9	21.6	11.8	10.5	0.9	1.1
3	100.0	56.3	15.6	19.7	6.2	0.6	1.6
4	100.0	35.0	14.5	42.7	3.5	0.9	3.4
5 ja rohkem	100.0	52.6	21.7	18.4	4.1	0.8	2.5
Eluaseme omandistaatus							
Koduomanik (ilma laenuta)	100.0	58.5	18.3	11.6	9.3	0.8	1.4
Koduomanik (laenuga)	100.0	48.3	13.8	31.7	3.1	0.8	2.4
Üürnik või muu	100.0	0.0	28.9	51.9	8.6	0.8	9.7
Sissetuleku protsentiil							
Vähem kui 20	100.0	64.7	12.1	11.4	8.1	N	3.5
20–39	100.0	60.6	19.1	8.6	9.8	0.2	1.7
40–59	100.0	60.3	18.0	11.7	8.7	0.5	0.9
60–79	100.0	44.6	13.0	34.4	5.6	0.8	1.5
80–100	100.0	44.5	20.2	24.5	6.1	1.2	3.5
Netovara protsentiil							
Vähem kui 20	100.0	57.0	16.0	10.4	12.5	1.8	2.2
20–39	100.0	66.6	8.8	10.9	11.8	1.0	0.9
40–59	100.0	70.2	12.3	7.1	8.7	0.9	0.9
60–79	100.0	64.6	14.3	9.6	9.1	0.9	1.5
80–100	100.0	42.5	19.5	28.6	5.7	0.7	3.0
Viiteisiku vanus							
16–34	100.0	47.8	21.9	18.2	5.9	0.9	5.2
35–44	100.0	50.7	16.8	24.3	4.0	0.9	3.3
45–54	100.0	38.5	17.4	36.9	4.4	0.8	2.0
55–64	100.0	51.0	19.3	19.9	7.1	1.1	1.8
65–74	100.0	62.7	15.9	6.0	13.8	0.6	0.6
75+	100.0	70.9	10.0	1.8	16.5	N	0.7
Viiteisiku hõivestaatus							
Palgatöötaja	100.0	53.4	19.6	16.4	6.8	1.1	2.6
Ettevõtja	100.0	22.1	13.6	58.7	2.5	0.4	2.6
Pensionär	100.0	69.7	12.9	2.5	14.1	N	0.5
Muu mittehõivatu	100.0	60.8	18.8	11.1	3.5	N	5.5
Viiteisiku haridustase							
Põhiharidus või hariduseta	100.0	66.0	18.7	5.9	7.2	0.3	1.9
Keskharidus	100.0	50.0	15.6	27.2	5.4	0.4	1.3
Kõrgharidus	100.0	47.8	19.0	20.0	8.3	1.3	3.6

Märkus: vt tabelite 2, 3 ja 4 all toodud märkusi.

Tabel 10: Eri tüüpi laenukohustusi omavate leibkondade osakaal (% kõigist leibkondadest)

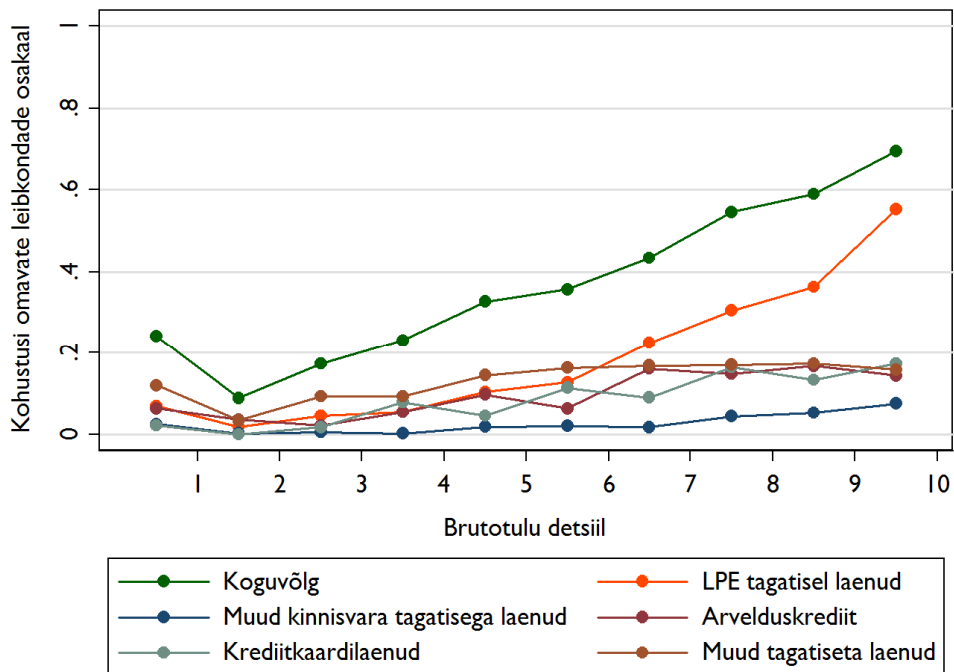
	Laenu kokku	Kinnisvara tagatise laenu	Laenu peamise elukoha tagatisel	Laenu muu kinnisvara tagatisel	Muud laenu	Arvelduskrediit	Krediitkaardi-võlg	Muud tagatiseta laenu
Kõik leibkonnad	36.8	20.7	18.7	2.7	25.1	9.6	8.4	13.2
Standardviga	1.0	0.7	0.7	0.3	0.9	0.6	0.6	0.7
Leibkonna suurus								
1	19.9	8.3	7.5	0.8	14.7	4.5	3.7	9.4
2	31.8	14.7	13.0	2.3	22.9	7.0	6.5	13.2
3	54.7	32.7	29.7	4.5	35.6	15.6	12.7	17.5
4	62.7	45.7	42.3	5.8	40.8	16.7	19.3	17.5
5 ja rohkem	61.8	40.1	34.9	5.2	38.3	23.5	11.7	15.6
Eluaseme omandistaatus								
Koduomanik (ilma laenuta)	19.4	2.0	0.0	2.0	18.0	6.9	6.2	9.9
Koduomanik (laenuga)	100.0	100.0	100.0	3.9	43.3	20.8	19.4	16.1
Üürnik või muu	29.3	3.7	0.0	3.7	28.2	7.3	5.0	19.2
Sissetuleku protsentiil								
Vähem kui 20	16.5	5.6	4.5	1.5	12.6	5.1	1.2	7.8
20–39	20.2	5.6	5.1	0.5	16.5	3.9	4.8	9.3
40–59	34.2	13.0	11.6	2.0	26.9	8.1	8.0	15.4
60–79	49.0	29.1	26.5	3.2	33.9	15.5	12.8	16.9
80–100	64.2	50.1	45.8	6.5	35.7	15.6	15.4	16.6
Netovara protsentiil								
Vähem kui 20	33.3	8.3	7.2	1.2	29.8	8.9	4.5	22.1
20–39	34.9	17.2	16.3	1.0	26.2	10.8	7.3	15.0
40–59	30.9	19.5	17.8	1.8	18.7	7.4	7.0	8.1
60–79	38.2	25.1	23.2	3.3	24.2	9.6	10.4	11.0
80–100	46.7	33.3	29.0	6.3	26.6	11.5	12.8	9.9
Viiteisiku vanus								
16–34	54.3	28.6	25.7	4.3	39.0	10.6	11.8	25.8
35–44	65.6	45.8	42.3	5.2	41.3	17.4	16.0	18.4
45–54	48.2	27.2	23.9	3.8	31.3	17.5	11.5	13.0
55–64	23.3	8.8	7.8	1.2	17.7	6.4	4.6	9.3
65–74	10.4	2.8	2.5	0.4	8.6	0.9	2.5	5.4
75+	1.8	0.5	0.5	0.0	1.3	0.6	0.1	0.9
Viiteisiku hõivestaatus								
Palgatöötaja	50.0	29.4	26.9	3.5	33.6	13.5	12.1	17.2
Ettevõtja	49.0	38.8	32.6	8.7	28.5	8.7	14.2	11.4
Pensionär	6.9	1.3	1.1	0.1	5.7	0.9	0.9	4.2
Muu mittehõivatu	34.8	13.7	11.6	2.3	26.8	11.3	4.5	15.6
Viiteisiku haridustase								
Põhiharidus või hariduseta	26.8	9.2	7.6	1.5	22.2	8.8	5.0	13.6
Keskharidus	36.4	20.0	17.7	2.8	25.7	10.5	8.4	13.3
Kõrgharidus	42.3	27.2	25.4	3.2	25.7	8.8	10.0	13.0

Märkus: vt tabeli 2, 3 ja 4 märkusi.

Peamise elukoha tagatisel laenu võtnud leibkondadel on suurema tõenäosusega ka tagatiseta laene. Hüpoteegiga tagamata laene on neist 43,5 protsendil. Leibkondadel, kes üürivad oma peamist elukohta või on selle soetanud ilma hüpoteegita, on see näitaja oluliselt madalam (vastavalt 18% ja 28,2%).

Laenude omamine on nii laenu- kui ka leibkonnatüüpide lõikes Eestis sarnane euroala omale. Enamiku laenu tüüpide puhul on laene omavate leibkondade osakaal euroala vastavast näitajast mõnevõrra madalam. Ainus erand on krediitkaardilaenud, mida omavate leibkondade osakaal on Eestis euroala näitajast ligikaudu kaks korda kõrgem (vastavalt 8,4% ja 4,3%).

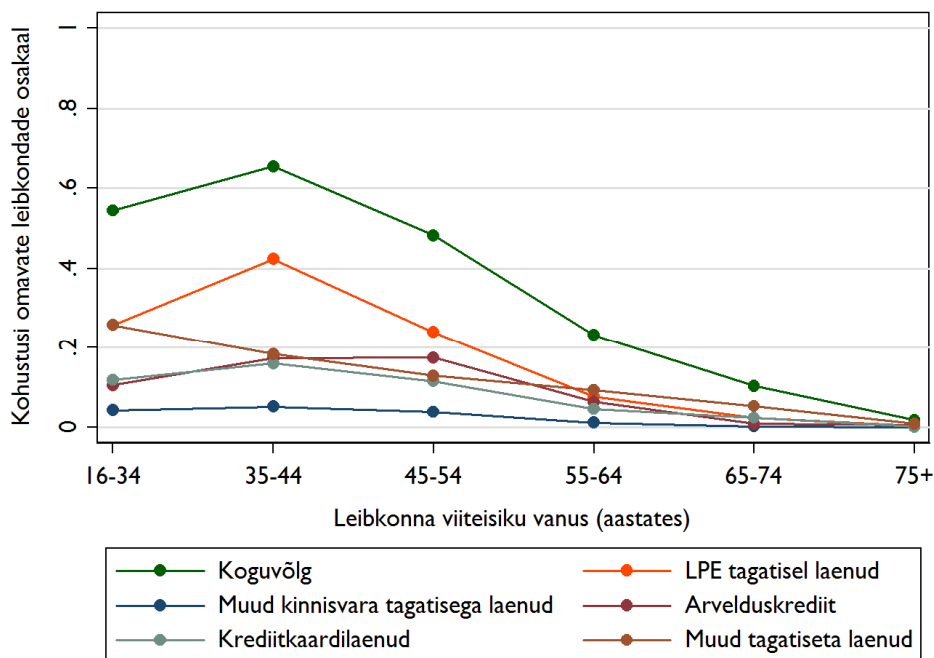
Laenude esinemissagedus suureneb sarnaselt euroalale koos perekonna suuruse, sissetuleku (joonis 6) ja leibkonna viiteisiku haridustaseme kasvuga. Viimased kaks näitajat on omavahel seotud, kuna kõrgema haridustasemega inimestel kaldub olema ka suurem sissetulek. Netovara on positiivses seoses kinnisvaralaenude esinemise tõenäosusega, aga tagatiseta laenude omamine pole netovara suurusega korreleeritud.

Joonis 6: Osalus võlakooormuses sissetuleku detšiilide lõikes

Laenude esinemissageduse ja leibkonna viiteisiku vanuse seost kirjeldav funktsioon on kumera kujuga. Sama ilmneb ka euroala puhul (vt joonis 7). Kõige suurema tõenäosusega on laene nendel leibkondadel, mille viiteisik on 35–44-aastane. Laenude vanuseline struktuur on vastavuses hüpoteesiga, et

leibkonnad siluvad tarbimist üle oma elutsükli (Eurosystem Household Finance and Consumption Network (2013b)).

Joonis 7: Osalus võlakoormuses vanuserühmade lõikes

Nooremad leibkonnad omavad Eestis laene ligikaudu sama suure tõenäosusega kui euroalas keskmiselt. Vanemad leibkonnad, mille viiteisik on 45 aastat vana või vanem, omavad laene väiksema tõenäosusega kui samasse vanusegruppi kuuluvad leibkonnad euroalal ning see erinevus võrdluses euroalaga suureneb koos vanusega. Laenude omamise tõenäosus on vanuserühmas 35–44 aastat 65,6%, vanuserühmas 45–54 aastat 48,2%, seejärel väheneb vastav näitaja vanuserühmas 55–64 aastat enam kui kaks korda (23,3%-ni) ja langeb vanuserühmas 65–74 aastat veelgi, 10,4%-ni.

Vanuserühmade vahelised erinevused laenude omamises on veelgi suuremad kinnisvara tagatisega laenude puhul. Eesti näitajate võrdluses euroala keskmisega ilmneb, et nooremad leibkonnad, mille viiteisik on vanuses 16–44 aastat, on suurema tõenäosusega võtnud kinnisvara tagatisel laenu kui samasse vanuserühma kuuluvad leibkonnad euroalal, samal ajal kui üle 44-aastaste viiteisikutega leibkondade puhul on see vastupidi. Ligi pooled (45,8%) 35–44-aastaste viiteisikutega leibkondadest omavad kinnisvara tagatisega laene. See näitaja väheneb 45–54-aastaste viiteisikutega leibkondade puhul 27,2%-ni ning langeb vanuserühmas 55–64 aastat veelgi, 8,8%-le. Ku-

na kinnisvara tagatisega laene võetakse reeglina aastakümnete pikkuseks perioodiks, näitab nende omamise järsk vähenemine üle 54-aastaste viiteisikutega leibkondade puhul seda, et vanemad leibkonnad võtsid ka varasemalt, kui viiteisik kuulus veel nooremasse vanuserühma, kinnisvara tagatisega laenu väiksema tõenäosusega.

Sellisel erinevusel laenude omamises vanuserühmade lõikes võib olla mitu põhjust. Esiteks võib see peegeldada erinevaid laenuelistusi vanusekohortide lõikes. Teiseks võib olla põhjuseks laenude ebapiisav kättesaadavus ajal, mil nende leibkondade liikmed, mille viiteisikud on praegu vanemad kui 55 aastat, olid veel noored ning võinuks võtta pikaajalist kinnisvara tagatisega laenu. Tagatisega laenude jaeturg kujunes Eestis välja võrdlemisi hiljuti, 2000ndate aastate alguses (ülevaade Eesti laenuturu kujunemisest on esitatud taustinfos 2). Kolmandaks avanes enamikul Eesti leibkondadest 1990ndate aastate üleminekuperioodil võimalus oma eluase erastada, mistõttu said vanemad leibkonnad eluaseme omanikeks ilma kinnisvara tagatisel laenu võtmata (ülevaade erastamise mõjudest Eestis on toodud taustinfos 1). Neljandaks on 35–44-aastaste vanuserühma kuuluvate leibkondade sissetulekud suuremad kui vanematel leibkondadel ning laenuturul osalemine on positiivses seoses sissetulekuga.

4.2. Laenude maht

Tabelis 11 on esitatud ülevaade laenujääkide mediaanväärtusest eri laenu tüüpide lõikes. Nii nagu varasemalt, on ka siin näidatud tingimuslikke mediaanväärtusi, s.t. laenude mediaanväärtused arvutatud leibkondade lõikes, kes antud tüüpi laene omavad. Võrdluseks on lisas 2 tabelis A8 esitatud vastavad näitajad euroala kohta.

Leibkonna laenude mediaanväärtused on Eestis eri laenutüüpide lõikes oluliselt madalamad kui ülejäänud euroalal. See on kooskõlas Eesti leibkondade madalama sissetuleku ja väiksemate varadega (ülevaade laenude suurusel võrreldes sissetuleku ja varadega leiab järgmisest peatükist). Eestis on leibkonna laenude mediaanväärtus 6300 eurot. Tagatisega ja tagatiseta laenude jääkide mediaanväärtus on vastavalt 27 000 eurot ja 700 eurot. Tabelist 10 ilmneb, et ligi 10% leibkondadest kasutab arvelduskrediiti, mille mediaanväärtus on väga madal, ainult 14 eurot (tabelis 11 on vastav näitaja ümardatud nulliks). Krediitkaardilaenude mediaanväärtus on 400 eurot ja muude tagatiseta laenude mediaanväärtus 1400 eurot.

Laenude kogujääk suureneb koos leibkonna sissetuleku, netovara ja viiteisiku haridustasemega. Praktiliselt kõik erinevused laenujäägi koguväärtuses leibkonnatüüpide lõikes tulenevad tagatisega laenude heterogeensusest. Tagatiseta laenude jäägid varieeruvad leibkonnatüüpide lõikes oluliselt vähem.

Tabel 11: Laenude mediaanväärtus eri tüüpi laene omavatel leibkondadel (tuhandetes eurodes)

	Laenud kokku	Kinnisvara tagatisega laenud	Laenud peamise elukoha tagatisel	Laenud muu kinnisvara tagatisel	Muud laenud	Arvelduskrediit	Krediitkaardi-laenud	Muud tagatiseta laenud
Kõik leibkonnad	6.3	27.0	27.6	21.8	0.7	0.0	0.4	1.4
Standardviga	1.0	2.2	2.2	5.6	0.1	0.0	0.1	0.2
Leibkonna suurus								
1	3.0	25.9	30.5	N	0.7	0.0	0.3	1.3
2	3.6	21.0	20.0	N	0.8	0.1	0.3	1.4
3	9.3	30.0	29.2	24.8	0.6	0.0	0.3	1.6
4	19.9	35.6	33.9	53.2	0.9	0.3	0.5	1.7
5 ja rohkem	5.8	25.9	26.5	N	0.6	0.0	0.6	1.4
Eluaseme omandistaatus								
Koduomanik (ilma laenuta)	0.8	11.5	N.A	11.5	0.7	0.0	0.3	1.3
Koduomanik (laenuga)	28.7	28.0	27.6	24.0	0.6	0.2	0.5	1.4
Üürnik või muu	1.3	49.5	N.A	49.5	0.9	0.0	0.4	1.8
Sissetuleku protsentiil								
Vähem kui 20	1.1	8.5	N	N	0.5	N	N	0.8
20–39	0.9	17.0	20.7	N	0.5	N	N	0.8
40–59	2.7	28.1	28.6	N	0.7	0.0	0.3	1.8
60–79	6.4	20.2	21.9	N	0.8	0.0	0.4	1.8
80–100	23.7	39.3	36.4	50.7	1.0	0.2	0.6	1.4
Netovara protsentiil								
Vähem kui 20	2.5	33.5	33.5	N	0.9	0.0	0.5	1.5
20–39	3.7	23.5	22.6	N	0.7	0.1	0.3	1.1
40–59	6.2	18.9	19.6	N	0.5	0.0	0.3	1.3
60–79	10.1	29.6	29.1	N	0.7	0.2	0.3	1.2
80–100	13.9	29.6	32.9	15.7	0.8	0.1	0.6	2.0
Viiteisiku vanus								
16–34	6.6	37.0	35.0	45.9	1.0	0.0	0.3	1.7
35–44	16.0	30.6	30.8	23.0	0.6	0.1	0.5	1.3
45–54	4.8	14.8	15.6	N	0.6	0.0	0.5	1.2
55–64	1.8	13.0	13.8	N	0.7	0.1	0.5	1.2
65–74	0.8	N	N	N	0.3	N	N	N
75+	N	N	N	N	N	N	N	N
Viiteisiku hõivestaatus								
Palgatöötaja	7.8	27.2	27.7	18.4	0.8	0.1	0.5	1.6
Ettevõtja	30.5	45.6	43.0	N	1.5	N	0.8	N
Pensionär	0.5	N	N	N	0.4	N	N	0.5
Muu mittehõivatu	1.8	14.6	15.8	N	0.5	0.0	N	0.9
Viiteisiku haridustase								
Põhiharidus või hariduseta	1.3	12.2	12.7	N	0.6	0.0	N	1.0
Keskharidus	5.0	25.8	25.8	24.0	0.7	0.0	0.4	1.1
Kõrgharidus	13.2	33.3	34.6	24.9	0.9	0.2	0.5	2.0

Märkus: vt tabeli 2, 3 ja 4 märkusi.

Eri eluaseme omandistaatusega leibkondade lõikes on ootuspärane, et laenukoormus on kõige suurem peamise elukoha tagatisel võetud laenudega koduomanike puhul. Nende koguvõla jääkväärtus on 28 700 eurot, samal ajal kui peamist elukohta ilma laenuta omavatel leibkondadel on see 800 eurot ja üürnikel 1300 eurot.

Leibkonna laenujäägi ja vanuse seost kirjeldav graafik on kumer; laenude koguväärtus on suurim 35–44-aastase viiteisikuga leibkondade puhul. Selle vanuserühma kõikide laenude mediaanväärtus on 16 000 eurot. Teiste vanusegruppide puhul on see oluliselt madalam, jäädes 800 ja 6600 euro vahele. Laenude suhteliselt suur koguväärtus 35–44-aastase viiteisikuga leibkondade puhul tuleneb tagatisega laenude suuremast jäägist selles vanuserühmas, samas tagatiseta laenude jääkväärtus on võrdlemisi sarnane teistele vanuserühmadele.

4.3. Laenukohustuste struktuur

Tabelis 12 on esitatud ülevaade leibkondade laenukohustuste struktuurist ning lisas 2 tabelis A9 on toodud vastavad näitajad euroala kohta. Valdava enamiku Eesti leibkondade laenukoormusest moodustavad kinnisvaralaenud, mis on võetud peamise elukoha tagatisel. Kinnisvara tagatisega laenude osakaal leibkondade laenukoormuses on 94,7%. Euroala puhul on see näitaja madalam, 82,2% kogulaenudest.

Suurima osa kinnisvaraga tagatud laenudest moodustavad Eestis leibkonna peamise elukoha tagatisel võetud laenud. Peamise elukoha tagatisel võetud laenud moodustavad 84,5% ja muu kinnisvara tagatisel võetud laenud 10,2% kõikidest laenudest. Muu kinnisvara tagatisel võetud laenude osakaal on Eestis väiksem kui euroalal, kus need laenud moodustavad 19,7% kõigist laenukohustustest.

Tagatiseta laenude osakaal on Eestis 5,3%. Eri eluaseme omandistaatusega leibkondade lõikes on see näitaja kõige väiksem peamise elukoha tagatisel laenu võtnud leibkondade puhul, kus kinnisvara tagatiseta laenude osakaal on 1,4% kõikides laenudes kokku. Leibkondadel, kes on oma peamise elukoha soetanud ilma laenuta, ning üürnikel on see oluliselt kõrgem, vastavalt 46,2%, teisel 27,1%.

Kinnisvara tagatiseta laenude osakaal on keskmisest suurem alumisse netovara kvintiili kuuluvatel ning mittehõivatud viiteisikuga leibkondadel. Keskmisest suurem on see ka üksnes põhiharidust omava viiteisikuga leibkondade puhul.

Tabel 12: Laenukohustuste struktuur (%)

	Laenu kokku	Kinnisvara tagatisega laenu	Laenu peamise elukoha tagatisel	Laenu muu kinnisvara tagatisel	Muud laenu	Arvelduskrediit	Krediitkaardivõlg	Muud tagatiseta laenu
Kõik leibkonnad	100.0	94.7	84.5	10.2	5.3	0.4	0.7	4.2
Standardviga		0.6	1.6	1.6	0.6	0.1	0.1	0.6
Leibkonna suurus								
1	100.0	91.2	88.8	N	8.8	0.3	0.7	7.7
2	100.0	89.6	75.9	N	10.4	0.4	1.1	9.0
3	100.0	95.8	84.0	11.9	4.2	0.4	0.6	3.2
4	100.0	96.9	85.3	11.6	3.1	0.4	0.6	2.0
5 ja rohkem	100.0	97.5	91.2	N	2.5	0.4	0.5	1.6
Eluaseme omandistaatus								
Koduomanik (ilma laenu)	100.0	53.8	0.0	53.8	46.2	2.3	5.3	38.7
Koduomanik (laenuga)	100.0	98.6	95.6	3.0	1.4	0.3	0.4	0.8
Üürnik või muu	100.0	72.9	0.0	72.9	27.1	1.0	1.4	24.7
Sissetuleku protsentiil								
Vähem kui 20	100.0	88.0	N	N	12.0	N	N	11.4
20–39	100.0	90.6	89.8	N	9.4	N	N	7.8
40–59	100.0	85.1	78.0	N	14.9	0.2	1.1	13.7
60–79	100.0	93.5	87.0	N	6.5	0.5	1.0	4.9
80–100	100.0	97.5	86.0	11.4	2.5	0.4	0.5	1.7
Netovara protsentiil								
Vähem kui 20	100.0	83.5	68.8	N	16.5	0.3	0.8	15.4
20–39	100.0	93.9	88.0	N	6.1	0.7	0.6	4.9
40–59	100.0	95.8	89.1	N	4.2	0.3	0.9	3.0
60–79	100.0	97.3	88.4	N	2.7	0.4	0.5	1.8
80–100	100.0	96.2	83.8	12.4	3.8	0.4	0.8	2.6
Viiteisiku vanus								
16–34	100.0	93.9	81.4	12.5	6.1	0.1	0.5	5.5
35–44	100.0	96.9	88.8	8.2	3.1	0.4	0.5	2.1
45–54	100.0	93.5	80.9	N	6.5	0.8	1.3	4.4
55–64	100.0	86.2	79.3	N	13.8	0.6	1.5	11.7
65–74	100.0	N	N	N	7.3	N	N	N
75+	N	N	N	N	N	N	N	N
Viiteisiku hõivestaatus								
Palgatöötaja	100.0	94.6	86.2	8.4	5.4	0.4	0.7	4.3
Ettevõtja	100.0	97.5	79.1	N	2.5	N	0.9	N
Pensionär	100.0	N	N	N	9.0	N	N	8.4
Muu mittehõivatu	100.0	89.2	71.4	N	10.8	0.3	N	10.3
Viiteisiku haridustase								
Põhiharidus või haridusetz	100.0	84.3	77.4	N	15.7	0.4	N	14.2
Keskharidus	100.0	94.3	82.7	11.6	5.7	0.5	0.8	4.4
Kõrgharidus	100.0	95.8	86.5	9.2	4.2	0.3	0.5	3.4

Märkus: vt tabeli 2, 3 ja 4 märkusi.

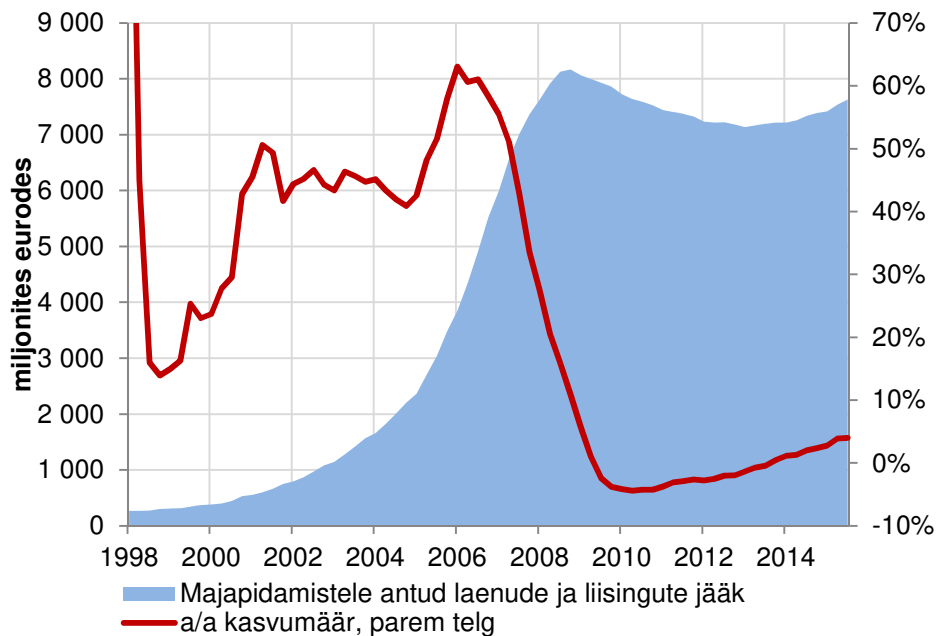
Taustinfo 2: Eesti eluasemelaenuturu areng

1990ndatel aastatel eluasemelaenude turg Eestis sisuliselt puudus. Nõudlust kinnisvara tagatisega laenude järele piiras ühest küljest ulatuslik erastamis- ja tagastamisprotsess, mis andis suuremale osale elanikkonnast võimaluse eluaseme omandamiseks. Eluasemete arv ühe elaniku kohta oli kohati isegi suurem kui mõnes kõrge sissetulekuga riigis (Lux jt (2012)). Teisest küljest oli eluasemelaenude kättesaadavus piiratud ja intressimäärad väga kõrged (vt joonised 2.1 ja 2.2). Ettevõtlussektori laenuturg kujunes välja palju kiiremini kui eluasemelaenude turg. 1999. aastal oli leibkohade laenukohustuste kogumaht 7% SKPst, samal ajal kui ettevõtete laenukohustuste kogumaht oli kasvanud juba 18%-ni SKPst.

Järgneva kümne aasta vältel toimus eraisikute laenuturul märkimisväärselt kiire areng. Eluasemelaenude maht kasvas 2001. aastast kuni ülemaailmse majanduskriisini enam kui 50% aastas, saavutades kõrgeima taseme aastatel 2006–2007 (vt joonis 2.1). Eluasemelaenude kogumaht jõudis 2008. aasta lõpuks 50%-ni SKPst, mis on lähedal euroala keskmisele. 2009. aasta sügava kriisi mõjul asendus laenuturu kiire kasv langusega ning kuigi reaalne SKP pöördus 2010. aastal uuesti kasvule, on laenuturg taastunud oluliselt aeglasemalt. Eluasemelaenude turu tsüklilisuses mängisid rolli nii nõudluse kui ka pakkumisega seotud tegurid. 2000ndad aastad algasid heade kasvuväljavaadete ja positiivse ootuste šokiga, mis tulenes 2004. aastal asetleidnud liitumisest Euroopa Liiduga. See tõi kaasa kapitali massilise sissevoolu, mis toitis ka buumiaastate kiiret majanduskasvu. Eesti liitumine Euroopa Liiduga tõi 2000ndate aastate esimese kümnendi keskpaigas kaasa intressimäärade languse. Oluline roll oli ka pangandussektoris asetleidnud struktuursetel muutustel. Kaks suuremat panka läksid kodumaistelt omanikelt üle välisomandisse, mis võimaldas neil turuosa nimel võideldes kasutada sisuliselt piiramatut likviidsusvaru, mida võimaldasid neile emapangad. Kinnisvaraga tagatud laenude keskmised intressimäärad langesid 2000ndate alguses viie aasta jooksul kümme korda, kümnelt protsendilt ühele protsendile (vt joonis 2.2).

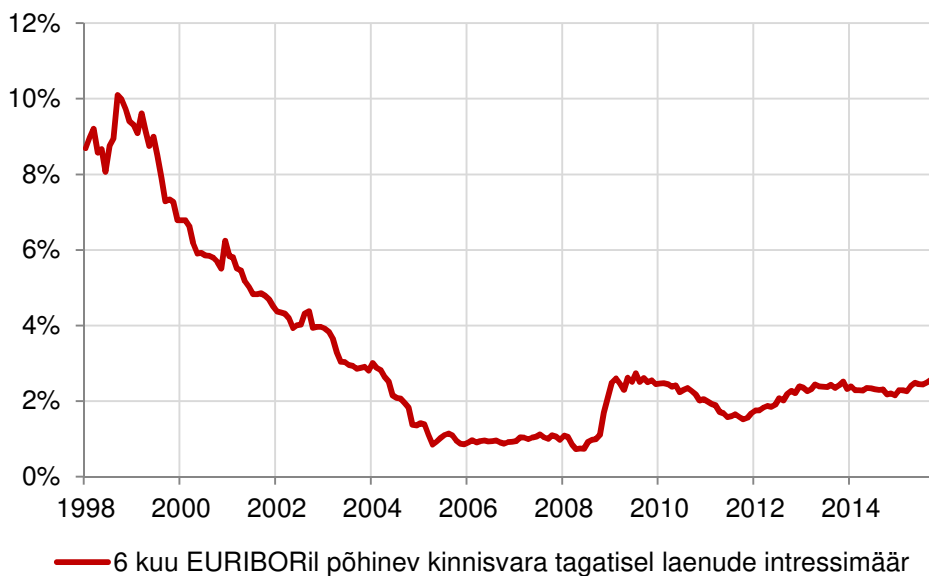
2009. aastal leidis aset ulatuslik majanduslangus, SKP vähenes 14%. Majandustegevuse järsk langus tulenes sise- ja välisnõudluse samaaegsest kokkukukkumisest. Kasvu toinud kapitali sissevool peatus järsult ning välisurgete väljavaated halvenesid märgatavalt (Purfield ja Rosenberg (2010)). Majanduse kriisijärgne kohanemine toimus peamiselt sisemine devalveerimise kaudu läbi eelarve konsolideerimise ja nominaalpalkade kohandamise, sellal kui valuuta devalveerimisest hoiduti ning pangandussüsteem püsis emapankade toel (Purfield ja Rosenberg (2010)). Laenumahu langust majanduse taastumise perioodil on seostatud negatiivse sissetulekušokiga, millega võib põhjendada suurt osa laenuõudluse langusest; ühtlasi olid taastumisperioodi alguses erakordselt ranged ka krediidi piirangud (Meriküll (2015)). Krediidi-

tingimused on endiselt kriisieelsetest rangemad ning kriisijärgne laenamine on olnud palju ettevaatlikum, olles suunatud laenukoormuse vähendamisele.

Joonis 2.1: Eesti leibkondade laenu- ja liisingukohustused

Allikas: Eesti Pank.

Joonis 2.2: Kinnisvara tagatisega laenude intressimäärad Eestis

Allikas: Eesti Pank.

5. Finantskoormuse indikaatorid

HFCSI andmed võimaldavad hinnata, kui haavatavad on Eesti leibkonnad finants- või majanduslike riskide suhtes. Seda saab analüüsida erinevate suhtarvude põhjal, mida erialakirjanduses tavapäraselt finantskoormuse analüüsimiseks kasutatakse: laenu-vara suhtarv, laenu-sissetuleku suhtarv, laenumaksete-sissetuleku suhtarv ja laenujäägi suhe peamise elukoha väärtusesse (nende suhtarvude definitsioonid on toodud teemapaberi lisas 1). Kõigi eeltoodud suhtarvude puhul toome ära nende tingimuslikud mediaanväärtused, mis on arvutatud nende leibkondade lõikes, kes laene omavad. Lisaks on uuringu tulemuste põhjal võimalik hinnata, kui suured on leibkondade finantspuhvid, st kui suur on negatiivse šoki korral realiseeritavate likviidsete varade väärtus. Sellest annab ülevaate likviidsete netovarade ja sissetuleku suhtarv, kus likviidsete varadena võetakse arvesse hoiused, investeerimisfondide osakud, aktsiad ja passiivne ettevõtlusvara, mille summast lahutatakse maha tagatise- ta laenukohustuste kogusumma.

Tabelis 13 on esitatud ülevaade finantskoormuse indikaatoritest. Teemapaberi lisas 2 tabelis A10 on võrdluseks esitatud vastavad näitajad euroala kohta. Laenu-vara suhtarvu mediaanväärtus on 15,3% ja laenu-sissetuleku suhtarvu väärtus 38,3%. Mõlemad näitajad on madalamad euroala mediaanväärtustest, mis on vastavalt 21,8% ja 62%. Nagu teemapaberi 4. peatükis ilmnes, on krediititurul osalevate leibkondade osakaal Eestis euroalast mõnevõrra väiksem (vt tabel 10). Tabelist 13 nähtub, et lisaks sellele, et Eestis omab laene väiksem hulk leibkondi, on ka laenukohustusi omavate leibkondade laenukoormus keskestlääbi euroala keskmisest madalam.

Finantskoormuse indikaatorite võrdlus eri leibkonnatüüpide lõikes peegeldab nende märkimisväärset heterogeensust. Kuigi Eesti näitajad kalduvad olema euroala keskmistest madalamad, on võlakoormuse jaotus sarnane – laenu-vara ja laenu-sissetuleku suhtarvude mustrid on eri leibkonnatüüpide lõikes Eestis ja euroalal sarnased. On vaid üksikuid erandeid.

Leibkonna suuruse ja finantskoormuse näitajate vahel selge seos puudub. Erineva eluaseme omandistaatusega leibkondade lõikes on kõige suurem laenu-vara suhtarv üürnikel, mille puhul vastav näitaja on 50,0%. Oma peamise elukoha laenuga soetanud leibkondade puhul on see 27,8% ning ilma laenuta koduomanikel vaid 1,3%. Alternatiivne võlakoormuse mõõdik, laenu-sissetuleku suhtarv, on üürnikel aga oluliselt madalam kui kinnisvara tagatisel laenu omavate leibkondade puhul – vastavalt 15,4% ja 114,9%. Seega annavad erinevad mõõdikud eri eluaseme omandistaatusega leibkondade puhul vastakaid tulemusi. Üürnike laenu-vara suhtarv on võrdlemisi kõrge nende varade madala väärtuse tõttu. Nagu 3. peatükis märgiti, moodustab enamiku leibkonna varadest peamise elukoha väärtus. Kuna üürnikel sellised varad puuduvad, on

nende varade koguväärtus reeglina palju väiksem kui oma peamist elukohta omavatel leibkondadel. Samal ajal on üürnike laenukoormus sissetulekuga võrreldes madalam kui oma peamise elukoha tagatisel laenu võtnud leibkondadel, kuna üürnikel kinnisvara tagatisel võetud laenud reeglina puuduvad.

Laenu-vara ja laenu-sissetuleku suhtarvud ei ole korrelatsioonis leibkonna sissetulekuga. Leibkonna netovara on negatiivses seoses laenu-vara suhtarvuga. Kui netovara alumisse kvintiili kuuluvatel leibkondadel on see suhtarv 100,0%, siis järgmise kvintiili puhul langeb see märkimisväärselt, olles vaid 19,4% ning kahaneb ülemise kvintiili puhul 4,8 protsendini. Laenu-sissetuleku suhtarv suureneb koos netovara väärtuse kasvuga. Alumises netovara kvintiilis on see 21,5%, ülemises 49,7%.

Nooremate viiteisikutega leibkondade võlakoormus kaldub olema suurem, mis on kooskõlas tarbimise üle elutsükli silumise põhimõttega. Laenu-vara suhtarvu väärtus langeb monotooniliselt vanuserühmade lõikes, alates noorematest ja lõpetades vanimatega. Laenu-sissetuleku suhtarvfunktsioonina viiteisiku vanusest on kumera kujuga, olles kõige kõrgem (68,3%) 35–44-aastase viiteisikuga leibkondade puhul ja langedes märgatavalt 45-aastaste või vanemate viiteisikutega leibkondade puhul. Teemapaber 4. peatükis näidati, et Eestis on nooremate leibkondade osalus laenuturul samal tasemel euroalaga, samal ajal kui 45-aastaste või vanemate viiteisikutega leibkondade puhul langeb see euroala tasemest oluliselt madalamale. Sama muster kehtib ka laenukohustusi omavate leibkondade võlakoormuse puhul. Kuigi laenu-vara ja laenu-sissetuleku suhtarvud on euroala keskmisest madalamad, on nad nooremate leibkondade puhul lähedal euroala tasemele, vanematel leibkondadel aga märgatavalt madalamad kui euroalal. Seejuures on viiteisiku vanuse lõikes eraldusjooneks 44 eluaastat. Sellisel erinevusel võib olla mitu põhjust. Esmalt võib üle 44-aastase viiteisikuga leibkondadel olla madalam laenamis-kaldumus kui noorematel leibkondadel. Teiseks võib see peegeldada eluase-melaenu võtmise võimaluse puudumist ajal, mil need leibkonnad olid nooremad ning võimelised võtma kinnisvara tagatisega pikaajalisi laene. Nagu eespool öeldud, hakkasid kommertspangad Eestis eraisikutele suures mahus laenu andma alles võrdlemisi hiljuti (Taustinfo 2). Tagatisega laenude turg hakkas ulatuslikumalt arenema alles käesoleva sajandi alguses. Kolmandaks avanes enamikul vanematest leibkondadest 1990ndatel võimalus oma eluaseme erastamiseks (vt Taustinfo 1). See tähendab, et nad said oma peamise elukoha omanikeks ilma selle jaoks laenu võtmata, samal ajal kui noorematel leibkondadel selline võimalus puudus.

Tabel 13: Leibkondade finantskoormuse näitajad (%)

	Laenu- vara suhtarv	Laenu- sissetuleku suhtarv	Laenumaksete- sissetuleku suhtarv	Laenujäägi- peamise eluko- ha väärtuse suhtarv	Likviidsete netovarade- sissetuleku suhtarv
Kõik leibkonnad	15.3	38.3	9.7	44.0	9.8
Standardviga	1.7	4.0	0.4	2.8	0.8
Leibkonna suurus					
1	32.7	46.1	13.0	60.6	11.8
2	9.1	29.6	9.3	30.7	16.5
3	13.9	36.4	8.5	47.7	5.1
4	20.4	71.9	9.8	40.4	6.8
5 ja rohkem	7.8	31.2	8.9	36.6	5.1
Eluaseme omandistaatus					
Koduomanik (ilma laenuta)	1.3	5.7	7.9	N.A	17.9
Koduomanik (laenuga)	27.8	114.9	10.6	44.0	5.2
Üürnik või muu	50.0	15.4	10.2	N.A	3.7
Sissetuleku protsentiil					
Vähem kui 20	20.0	95.1	61.1	N	22.0
20–39	5.7	17.3	17.1	58.1	14.6
40–59	16.1	23.5	14.3	47.5	9.0
60–79	14.6	32.5	9.5	39.9	6.8
80–100	19.2	54.8	7.2	43.9	7.2
Netovara protsentiil					
Vähem kui 20	100.0	21.5	11.3	102.0	1.3
20–39	19.4	32.9	11.5	67.9	7.3
40–59	12.7	35.0	8.8	41.8	13.7
60–79	10.9	40.6	9.4	40.8	15.4
80–100	4.8	49.7	9.5	23.6	25.5
Viiteisiku vanus					
16–34	34.0	60.7	9.9	58.2	3.5
35–44	20.4	68.3	9.7	41.3	4.7
45–54	5.4	25.0	9.4	29.5	6.1
55–64	3.5	11.3	9.0	16.1	12.0
65–74	2.2	11.0	12.6	N	41.2
75+	N	N	N	N	74.5
Viiteisiku hõivestaatus					
Palgatöötaja	15.6	37.2	9.0	44.1	6.4
Ettevõtja	16.3	113.8	12.0	39.3	5.8
Pensionär	2.6	10.5	13.3	N	52.4
Muu mittehõivat	23.3	38.0	16.7	44.4	1.8
Viiteisiku haridustase					
Põhiharidus või hariduseta	10.5	18.4	11.0	42.8	3.8
Keskharidus	14.2	36.1	10.0	45.2	6.3
Kõrgharidus	17.2	62.2	9.0	42.2	18.9

Märkus: vt tabeli 2, 3 ja 4 märkusi.

Laenu-sissetuleku suhtarv varieerub eri viiteisiku hõivestaatusena leibkondade lõikes märkimisväärselt, olles suurim (113,8%) ettevõtjast viiteisikuga leibkondade ning väikseim (10,5%) pensionärist viiteisikuga leibkondade puhul. Laenu-vara suhtarv on suurim (23,3%) mittetöötava viiteisikuga leibkondadel ning väikseim (2,6%) pensionärist viiteisikuga leibkondadel.

Viiteisiku haridustase on laenukoormusega positiivselt seotud. Varieeruvus haridustasemetel lõikes on laenu-sissetuleku suhtarvu puhul tugevam kui laenu-vara suhtarvul.

Lisaks kahele eelnimetatud suhtarvule kajastab võlakoormust ka laenumaksete-sissetuleku suhtarv, mis mõõdab leibkonna igakuiste laenumaksete kogusumma suhet kuisesse brutosissetulekusse. Seda suhtarvu mõjutavad lisaks laenude kogujäägile ka nende tähtajad ja intressimäärad. Laenumaksete-sissetuleku suhtarv on Eestis 9,7% ja euroalal 13,9%. Eesti näitaja on euroala omast seega mõnevõrra madalam, kuid erinevus ei ole nii märgatav kui laenu-vara ja laenu-sissetuleku suhtarvu puhul. Eeldusel, et kõik muu jääb samaks, tähendab see, et Eesti leibkonnad on võetud laenud lühema tähtaja ja/või kõrgema intressiga kui euroala leibkonnad.

Üldiselt varieerub laenumaksete-sissetuleku suhtarv eri leibkonnatüüpide lõikes vähe. Ainus erand on siin erineva sissetulekute tasemega leibkonnad, mille puhul eksisteerib tugev negatiivne seos leibkonna sissetuleku ja laenumaksete-sissetuleku suhtarvu vahel.

Tabelis 13 on ära toodud ka leibkonna peamise elukohaga seotud laenu tagatuse suhtarv (*loan-to-value* suhtarv ehk LTV suhtarv). Sarnaselt eelmistele finantskoormuse suhtarvudele on see arvatud leibkondade kohta, kes omavad peamise elukohaga seotud eluasemelaene. Erinevalt eespool toodud võlakoormuse näitajatest on selle indikaatori väärtus Eesti puhul suurem (44,0%) kui euroala vastav väärtus (37,3%). Laenu tagatuse suhtarvu võrdlemise kõrge väärtus tuleneb sellest, et enamik kinnisvara tagatisega laene võeti majandusbuumi ajal aastatel 2005–2007, mil kinnisvara oli ülehinnatud. Eestis langenud kinnisvarahinnad buumile järgnenud majanduskriisi ajal rohkem kui enamikus euroala riikidest, mis tõi kaasa laenujäägi ja eluaseme väärtuse suhtarvu suurenemise. Ühtlasi olid buumiaastatel laenude sissemaksed laenatava summaga võrreldes väikesed. Eluasemeturu tsüklilisusest tulenevalt oli 2013. aastal 8,9%-l leibkondadest eluasemelaenu jääk suurem kui selle väärtus ehk LTV suhtarv oli suurem kui 100%.

Laenujäägi ja peamise elukoha väärtuse suhtarv võib Eestis olla euroalast kõrgem ka seetõttu, et Eestis on valdav osa eluasemelaenudest suhteliselt hiltuti võetud. Nagu eespool öeldud, hakkasid kommertspangad kinnisvara tagatisega laene suuremas mahus pakkuma alles 2000ndate aastate alguses ja enamik kinnisvara tagatisega laene väljastati majandusbuumi ajal, aastatel

2005–2007. See tähendab, et kinnisvara tagatisega laenude lõpptähtaeg on võrdlemisi kaugel ning suhteliselt suur osa algsest laenusummast on veel tagasi maksmata.

Laenujäägi ja peamise elukoha väärtuse suhtarv kahaneb netovara kvintilide lõikes, olles alumises kvintilis 102,0% ja ülemises 23,6%. Suhtarv on negatiivses seoses ka leibkonna viiteisiku vanusega, mis on vastavuses tarbimise üle elutsükli silumise põhimõttele. Kahe viimase vanuserühma puhul pole suhtarvu esitatud, kuna vaatluste arv on ebapiisav.

Viimane tabelis 13 toodud leibkondade finantskoormuse indikaator on likviidsete netovarade ja sissetuleku suhtarv, mis näitab, kui suured on finantspuhvid, mida leibkonnad saavad kasutada negatiivsete sissetuleku- või tarbimisšokkide korral. Euroala mediaanleibkonnal on likviidseid varasid 18,6% ulatuses nende aastasest sissetulekust. Eestis on vastav näitaja ligi kaks korda madalam, 9,8%. See näitab, et Eesti mediaanleibkonnal on likviidseid varasid veidi enam kui ühe kuu sissetuleku väärtuses.

Likviidsete netovarade ja sissetuleku suhtarv on oluliselt kõrgem ilma laenuva koduomanike puhul võrreldes laenuva kinnisvara soetanud leibkondade või üürnikega. Vastavad näitajad on 17,9%, 5,2% ja 3,7%. Likviidsete netovarade ja sissetuleku suhtarv on negatiivses seoses leibkondade brutosissetulekuga. Väärub märkimist, et euroala puhul on see seos vastupidine – likviidsete varade ja sissetuleku suhe suureneb koos sissetulekuga.

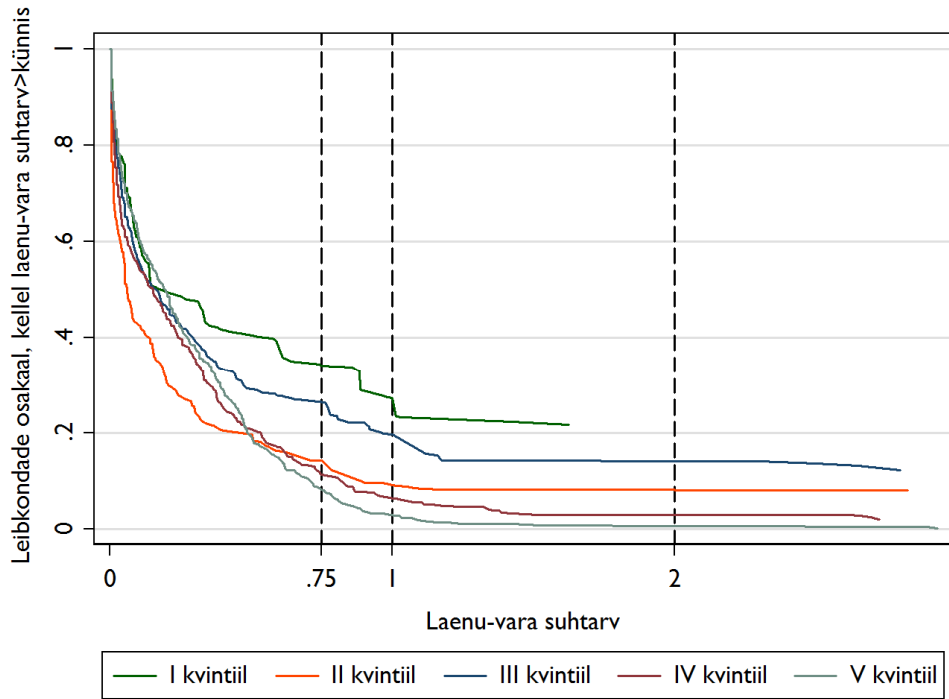
Likviidsete netovarade ja sissetuleku suhtarv on positiivselt seotud leibkondade netovaraga, viiteisiku vanusega ja haridustasemega. Sarnased positiivsed seosed kehtivad ka euroala puhul. Suhtarv on keskel läbi oluliselt kõrgem nende leibkondade seas, mille viiteisik on pensionär. Selliste leibkondade likviidsete netovarade ja sissetuleku suhtarvu mediaanväärtus on 52,4%, mis näitab, et nende likviidsete varade hulk on võrdne ligikaudu kuue kuu sissetulekuga. Muu hõivestaatusel leibkondadel on see mitu korda madalam, jäädes 1,8% ja 6,4% vahele.

Joonised 8 ja 9 annavad üksikasjalikuma ülevaate finantskoormuse jaotumisest. Joonisel 8 on toodud nende laenuva leibkondade osakaal, mille puhul laenuvara suhtarv ületab x-teljel toodud taset ning joonisel 9 on esitatud samad näitajad laenumaksete-sissetuleku suhtarvude kohta. Laenuvara ja laenu-sissetuleku suhtarvude kõverjooned on eraldi ära toodud iga sissetulekukvintiili kohta. Joonisel 8 esitatud vertikaalsed katkendjooned näitavad leibkondade osakaalu vastavas kvintilis, kelle laenuvara suhtarvud ületavad vastava künnisväärtuse, milleks on valitud väärtused 0,75, 1 ja 2. Ligikaudu 35% alumisse sissetulekute kvintiili kuuluvate leibkondade laenuvara suhtarv on suurem kui 0,75 ja ligikaudu 30% puhul nendest leibkondadest on laenuvara suhtarv suurem kui 1 (laenuvara suhtarvud on arvutatud vaid laenu-

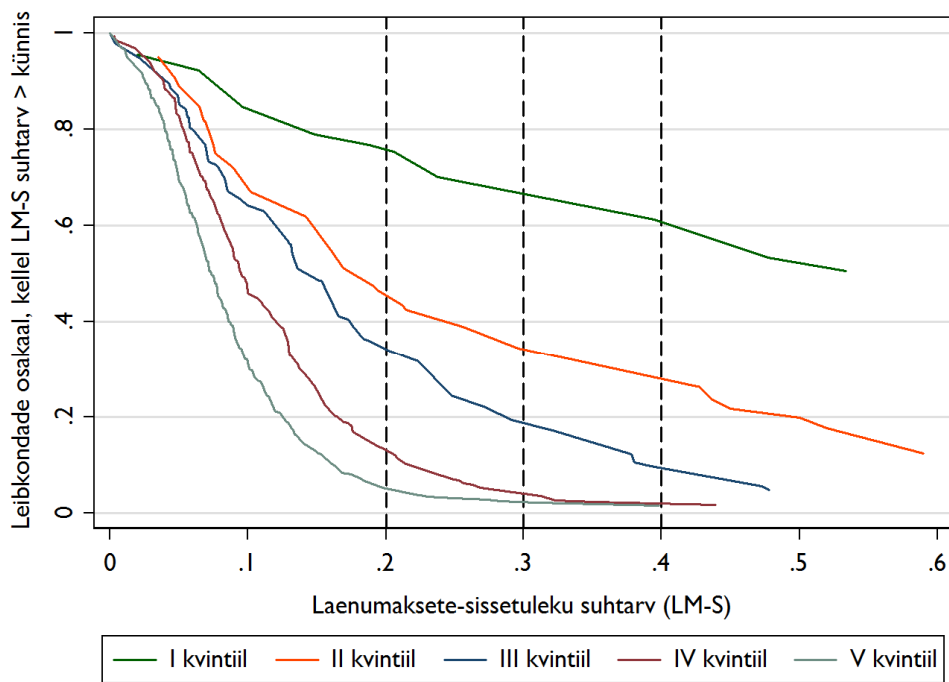
nukohustusi omavate leibkondade kohta). Need osakaalud on sarnased euroala keskmistele osakaaludele. Kõrgemate sissetulekukvintiiilide seas on nende leibkondade osakaal väiksem, mille puhul laenu-vara suhtarvu väärtus ületab toodud künnisväärtusi. See tähendab, et laenukoormus on kõige kõrgem laene omavate madala sissetulekuga leibkondade puhul.

Kuigi joonisel 9 toodud kõverjooned põhinevad teisel võlakoormuse indikaatoril, on nendel põhinevad järeldused sarnased ülaltoodutele. Leibkondade osakaal, mille puhul laenumaksete-sissetuleku suhtarv ületab teatud künnisväärtust, on suurim alumisse sissetuleku kvintiili kuuluvate leibkondade seas. Künnisväärtused on siinkohal 0,2, 0,3 ja 0,4. Ligikaudu 75 protsendil neist leibkondadest on laenumaksete-sissetuleku suhtarvu väärtus suurem kui 0,2, 70 protsendil suurem kui 0,3 ja 60 protsendil suurem kui 0,4. Sissetulekukvintiiilide vahelised erinevused on laenumaksete-sissetuleku suhtarvude puhul selgemalt avaldunud kui laenu-vara suhtarvude puhul. Võrdlus euroalaga näitab, et Eestis on kahe alumise sissetuleku kvintiili laenu teenindamise koormus euroalast oluliselt suurem. Euroala puhul on ligikaudu 60%-l alumisse sissetuleku kvintiili kuuluvatest leibkondadest laenu teenindamise-sissetuleku suhtarvu väärtus suurem kui 0,2, 45%-l suurem kui 0,3 ja 37%-l suurem kui 0,4 (Eurosystem Household Finance and Consumption Network (2013b)).

Sellised tulemused näitavad laenukohustusi omavate madala sissetulekuga Eesti leibkondade haavatavust potentsiaalsetele negatiivsetele šokkidele. Tabelis 10 toodud andmed näitavad, et 16,5% alumisse sissetuleku kvintiili kuuluvatest leibkondadest omab laenukohustusi. Kõrgest laenumaksete-sissetuleku suhtarvust tulenevalt on nende leibkondade puhul märkimisväärne risk, et nad ei suuda negatiivse sissetulekušoki korral oma laene teenindada. (Laenumaksete-sissetuleku suhtarvud on leitud brutosissetuleku alusel, netosissetuleku alusel arvatuna oleks need veelgi suuremad).

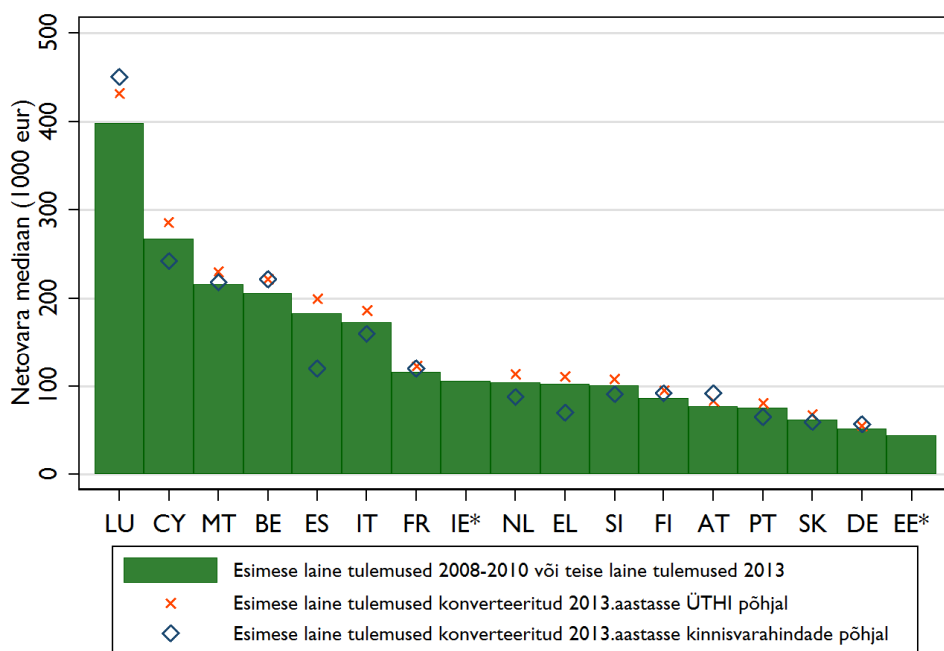
Joonis 8: Laenu-vara suhtarvu jaotus sissetuleku kvintilide kaupa

Joonis 9: Laenu teenindamise-sissetuleku suhtarvu jaotus sissetuleku kvintilide kaupa

6. Netovara

Käesolev peatükk annab ülevaate leibkondade netovaradest, mis leitakse, lahutades varade väärtusest kohustuste summa. Eesti leibkondade netovara mediaanväärtus oli 43,6 tuhat eurot ehk ligikaudu 2,5 korda madalam kui euroala keskmine näitaja, mis on 109,2 tuhat eurot (ülevaade euroala leibkondade netovaradest on esitatud teemapaperi lisas 2 tabelis A11). Joonisel 10 on ära toodud HFCS põhjal leitud leibkondade netovara mediaanväärtused erinevates euroala riikides. Eesti HFCSi uuring viidi läbi 2013. aastal, kolm kuni viis aastat hiljem kui enamikus teistes riikides. Parema võrreldavuse huvides on teiste riikide netovara näitajad teisendatud 2013. aasta baasile, kasutades selleks kaht hinnaindeksit (tarbijahindade harmoneeritud indeks HICP ja kinnisvara hinnaindeks). Joonisel 10 on toodud ka selliselt teisendatud väärtused. Netovara mediaanväärtus on euroala riikidest suurim Luksemburgis, millele järgnevad Küpros ja Malta. Eesti on selles järjestuses viimasel kohal. Eelviimasel kohal on Saksamaa, kus leibkonna netovara mediaanväärtus oli 51,4 tuhat eurot.

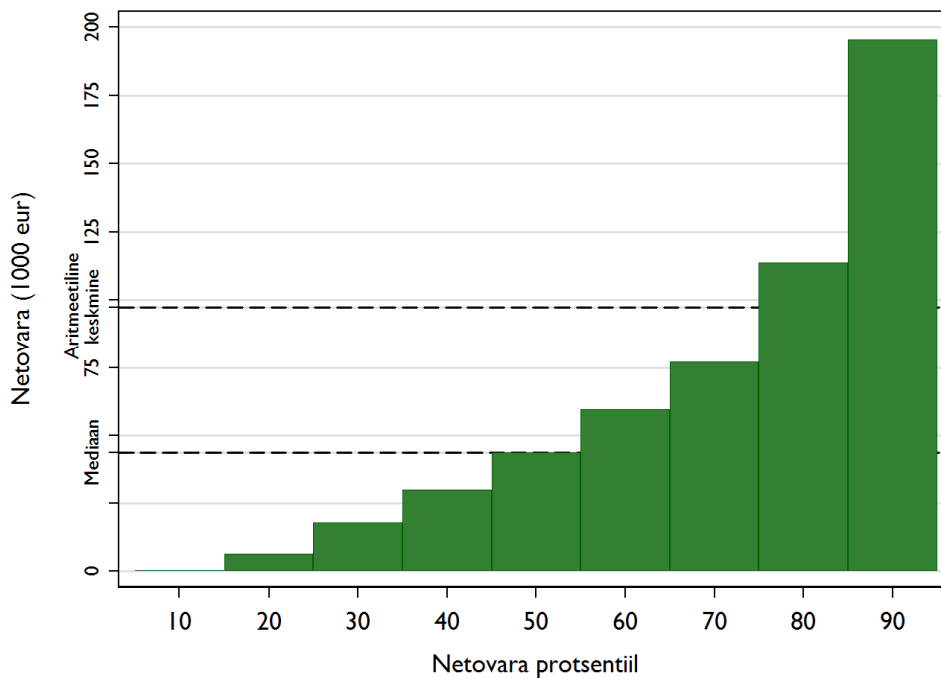
* Tähistab teise laine uuringuid aastal 2013

Joonis 10: Netovara mediaanväärtus euroala riikides

Allikad: autorite Eesti HFCSil põhinevad arvutused; Eurosystem Household Finance and Consumption Network (2013b); Eurostat (HICP [kood: prc_hicp_aind] ja eluasemehinnad [kood: prc_hpi_a]). Kreeka eluasemehinnad pärinevad EKP statistiliste andmete kogust [nimetus: Residential property prices].

6.1. Netovarade ebavõrdsus

Tabelis 15 on antud ülevaade Eesti leibkondade netovarade aritmeetilisest keskmisest ja mediaanväärtusest. Eesti leibkondade netovara mediaanväärtus on 43,6 tuhat eurot, 95% usalduspiirid on vahemikus 39,3–47,9 tuhat eurot. Netovara aritmeetiline keskmine on 97,1 tuhat eurot, 95% usalduspiirid on vahemikus 83,8–110,4 tuhat eurot. Netovara aritmeetiline keskmine on mediaanväärtusest niivõrd palju kõrgem jõukuse ebahühtlase jaotumise tõttu. Selle täiendavaks illustreerimiseks on joonisel 11 esitatud erinevused netovaras sissetuleku protsentiilide lõikes. Alumisse netovara detšiili kuuluvate leibkondade netovara väärtus on võrdne nulliga või negatiivne, mis tähendab et neil 10% leibkondadest varad puuduvad või on nende kohustuste väärtus varade väärtusega võrdne või sellest suurem (10. protsentiili netovara väärtus on 440 eurot). Alumistesse detšiilidesse kuuluvate leibkondade netovara tase suureneb võrdlemisi aeglaselt, kuid hakkab kiirenevas tempos kasvama alates viiendast detšiilist, 80. ja 90. protsentiili väärtused on vastavalt 113,7 tuhat eurot ja 195,4 tuhat eurot.

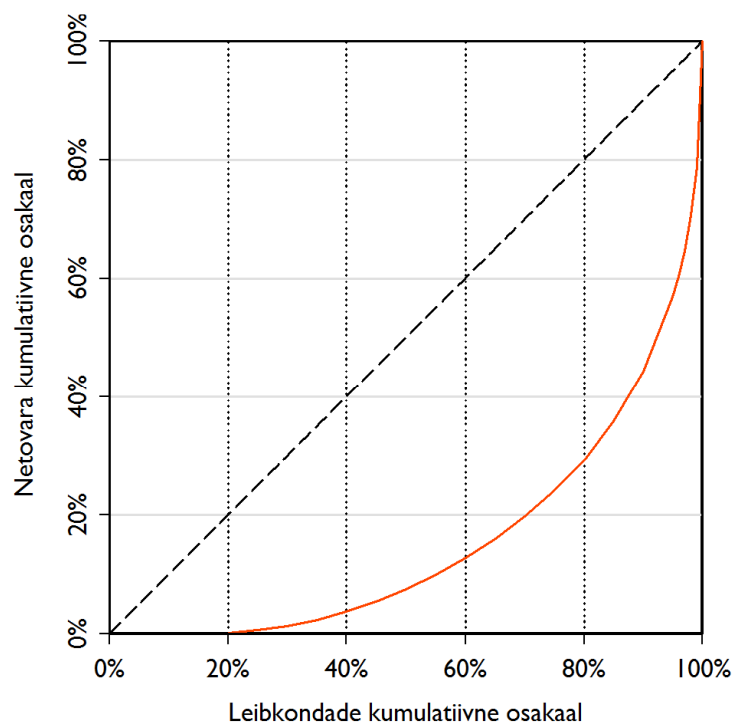

Joonis 11: Netovara protsentiilide lõikes

Jõukuse jaotuse ebavõrdsust kirjeldab ka Lorenzi kõver (vt punane joon joonisel 12). Lorenzi kõver näitab netovara osakaalu, mida vastav protsent leibkondadest kumulatiivselt omab, kusjuures leibkonnad on järjestatud läh-

tuvalt netovara väärtusest. Netovara võrdse jaotuse korral langeks Lorenzi kõver kokku diagonaalse punktiirjoonega joonisel 12. Mida kaugemal asub Lorenzi kõver diagonaaljoonest, seda ebavõrdsem on netovarade jaotus.

Jooniselt 12 nähtub, et netovara on Eestis ebavõrdselt jaotunud, kusjuures netovarade jaotus on ebahühtlasem kui sissetuleku jaotus (vt joonist 15 peatükis 7). Lorenzi kõver näitab, et madalaimasse kvintiili kuuluvate leibkondade netovara on sisuliselt olematu – neile kuulub vaid 0,15% kogu netovarast. Ülemine 60% leibkondadest omab 96,2% netovarast ning ülemine 20% leibkondadest omab 70,7% netovarast. Viimane näitaja on mõnevõrra kõrgem euroala vastavast osakaalust (67,6%), mis näitab, et netovara jaotus on Eestis euroala keskmisest ebavõrdsem (ehkki erinevus pole väga suur).

Joonis 12: Märgitud protsendile leibkondadest kuuluv netovara osa (Lorenzi kõver)

Tabelis 14 on toodud netovara Gini koefitsiendid euroala riikides⁵. Eesti puhul on Gini koefitsiendi väärtus üks kõrgemaid. Eestist kõrgem on see vaid kolmes euroala riigis – Austrias, Küprosel ja Saksamaal. Eesti netovara Gini koefitsient on 0,69. Euroala rahvaarvule kaalutud keskmine väärtus on 0,68 ja HFCSi esimeses laines osalenud euroala riikide Gini koefitsientide kaalumata keskmine on 0,63.

Tabel 14: Netovara Gini koefitsiendid (%)

	Viitekuupäev	HFCS: netovara	HFCS: ekviva- lentne netovara
Austria	2010	0.76	0.74
Belgia	2010	0.61	0.62
Küpros	2010	0.70	0.68
Eesti	2013	0.69	0.67
Saksamaa	2010	0.76	0.75
Iirimaa	2013	0.64	-
Soome	2009	0.66	0.65
Prantsusmaa	2009	0.68	0.68
Kreeka	2009	0.56	0.55
Itaalia	2010	0.61	0.61
Luksemburg	2010	0.66	0.65
Malta	2010	0.60	0.58
Holland	2009	0.66	0.67
Portugal	2010	0.67	0.67
Sloveenia	2010	0.53	0.52
Slovakkia	2010	0.45	0.45
Hispaania	2008	0.58	0.58
Euroala keskmine, HFCSi uuringu esimeses laines osalenud riigid		0.68	0.68
Keskmine, kõik HFCSi esimeses laines osalenud riigid		0.63	0.63

Märkus: Euroala esimene laine tähistab kõigi esimeses laines osalenud riikide koondatud valimi Gini koefitsiente; kõigi riikide keskmine tähendab esimeses laines osalenud riikide individuaalsete Gini koefitsientide keskvaartust. Ekvivalentne netovara on leibkonna ekvivalentse suurusega jagatud netovara ning see võimaldab näitajat korrigeerida leibkonna suuruse ja koosseisu suhtes. Ekvivalentse leibkonnaliikme määratlus põhineb OECD ekvivalentsuse skaalal, mis annab esimesele 14aastasele või vanemale liikmele kaalu 1,0, teistele 14aastastele või vanematele liikmetele kaalu 0,5 ja 0–13aastastele liikmetele kaalu 0,3.

Allikad: autorite arvutused HFCSi uuringu põhjal; Iiri netovara Gini koefitsient: Lawless jt (2015).

⁵ Gini koefitsient on Lorenzi kõvera ja diagonaaljoone vahelise pindala suhe diagonaaljoone alusesse pindalasse. Täieliku võrdsuse korral oleks koefitsiendi väärtus 0, kuna koefitsient 1 näitaks jõukuse täielikku ebavõrdsust. Teoreetiliselt võib selle väärtus olla ka suurem kui 1, kui teatud hulga leibkondade netovara on negatiivne. Tabelis 14 esitatud koefitsiendid hõlmavad ka netovara negatiivseid väärtusi. 3,2% Eesti leibkondade netovara on negatiivne ning nende väljajätmine annab mõnevõrra madalama Gini koefitsiendi, 0,67.

Carroll jt (2014) on näidanud, et euroalal on ebavõrdsus väiksem kui USAs, kuid euroala riikide vahel eksisteerivad jõukuse ebavõrdsuse osas suured erinevused. Seejuures on üks peamine jõukuse ebavõrdsust põhjustav tegur eluaseme omandi osakaal; riikides, kus see on madal, nagu Austria ja Saksamaa, kaldub jõukuse ebavõrdsus olema suurem. Eesti on euroalas erandlik selle poolest, et sarnaselt teistele postsotsialistliku taustaga riikidele, nagu Sloveenia ja Slovakkia, on meil eluaseme omandi osakaal suur, kuid erinevalt nendest riikidest on suur ka jõukuse ebavõrdsus.

6.2. Maakondadevahelised erinevused netovaras

Eestis eksisteerivad suured piirkondlikud erinevused netovaras. Tabelis 15 on antud ülevaade netovarade aritmeetilisest keskmisest ja mediaanväärtusest Eesti maakondade lõikes. Andmetest ilmneb, et jõukaimad piirkonnad on Tallinn (pealinn), Harjumaa (pealinna ümbritsevad piirkonnad), Tartumaa (suuruselt teine linn ja selle ümbrus) ning Saaremaa ja Hiiumaa (Eesti lääne-rannikul asuvad saared). Teiste Eesti piirkondade mediaannetovara on eeltoodud jõukaimatest piirkondadest kaks kuni kolm korda väiksem.

Maakondade vahelised erinevused netovaras tulenevad eelkõige suurtest piirkondlikest erinevustest kinnisvarahindades. Kuna ka võlakoormus on koondunud suurematesse linnadesse, siis on piirkondlikud erinevused reaalarvade puhul veelgi suuremad võrreldes netovaradega. Demograafilisi trende on mõjutanud netomigratsioon ülejäänud Eesti piirkondadest Harjumaale (sh Tallinn) ja Tartumaale. Erinevused piirkondade vahelistes rahvastikuvoogudes on mõjutanud nõudlust kinnisvara järele, mis on omakorda põhjustanud kinnisvarahindade heterogeensuse. Lisaks sellele on kinnisvarahindade erinevused tingitud ka sissetulekute erinevusest. Harju- ja Tartumaa elanike sissetulekut on teistest Eesti piirkondadest kõrgemad, mis mõjutab positiivselt nende piirkondade kinnisvarahindu ja põhjustab jõukuse koondumist nendes regioonidesse.

Mediaannetovara on keskmisest kõrgem ka Saaremaal ja Hiiumaal. See võib olla tingitud asjaolust, et Saaremaa ja Hiiumaa on populaarsed suvituspaigad, kus paljudel peredel on suvekodud. Nõudlus selliste eluasemete järele on hoidnud nendes piirkondades kinnisvarahindu kõrgemal võrreldes hinnatasemega ülejäänud Eestis.

Tabel 15: Netovara ja selle komponendid maakondade lõikes 2013. aastal (tuhandetes eurodes)

	Mediaan- netovara	Keskmine netovara	Peamise elukoha mediaan- väärtus	Reaal- varade mediaan- väärtus	Finants- varade mediaan- väärtus	Kohus- tuste mediaan
Tallinn	57.7	94.8	56.9	64.0	2.9	11.7
Standardviga	2.5	5.6	3.1	2.5	0.4	3.5
Harjumaa, v.a Tallinn	63.9	161.5	61.5	86.4	3.2	16.2
Standardviga	7.8	17.4	8.8	11.8	0.8	5.0
Ida-Virumaa	24.3	51.4	20.0	25.6	1.0	1.4
Standardviga	2.9	11.1	1.6	3.4	0.2	0.7
Jõgevamaa	28.4	46.3	16.4	28.0	0.9	1.1
Standardviga	7.1	10.9	7.8	8.0	0.7	1.9
Järvamaa	23.7	90.3	29.0	30.0	2.0	3.3
Standardviga	10.5	31.4	10.1	11.7	0.9	1.1
Läänemaa	32.8	67.9	40.0	46.2	0.8	6.3
Standardviga	12.8	15.4	9.9	16.0	0.7	9.6
Lääne-Virumaa	20.5	47.4	20.5	25.0	1.1	1.7
Standardviga	4.8	8.9	4.5	4.5	0.5	1.1
Põlvamaa	21.7	52.8	15.6	22.9	0.9	7.5
Standardviga	9.8	22.4	4.5	9.6	0.9	3.8
Pärnumaa	40.6	88.3	38.8	50.2	3.3	8.0
Standardviga	7.0	11.4	4.0	7.9	0.8	2.8
Raplamaa	32.0	127.0	28.1	36.1	1.1	1.5
Standardviga	11.5	52.0	9.9	13.4	0.6	4.1
Saare- and Hiiumaa	61.0	114.5	48.6	66.5	3.8	8.3
Standardviga	16.6	19.7	15.5	13.3	1.4	4.8
Tartumaa	56.2	161.7	60.0	69.9	2.4	14.0
Standardviga	5.8	52.1	4.3	5.1	0.5	5.2
Valgamaa	24.4	49.8	16.4	23.4	2.3	1.0
Standardviga	5.4	12.4	6.5	8.2	0.7	2.2
Viljandimaa	20.0	46.2	20.6	28.8	1.5	1.9
Standardviga	5.2	9.3	5.8	7.2	0.6	2.0
Võrumaa	40.4	76.1	29.1	44.3	1.4	2.4
Standardviga	10.8	16.1	5.9	9.5	0.6	1.4

Märkused: * Saaremaad ja Hiiumaad näidatakse koos, kuna valimi maht oli väike.

6.3. Netovara jaotus leibkonnatunnuste alusel

Tabelis 16 on toodud ülevaade eri tunnustega leibkondade netovarast ning varadest ja kohustustest. Eesti leibkondade varade aritmeetiline keskmine brutoväärtus on 105,6 tuhat eurot, olles 95% usalduspiiride puhul vahemikus 92,1–119,1 tuhat eurot ja kohustuste aritmeetiline keskmine oli 8,6 tuhat eurot, olles 95% usalduspiiride puhul vahemikus 7,8–9,5 tuhat eurot. Nende omavaheline erinevus on ligikaudu võrdne netovara keskmise väärtusega,

mis on 97,2 tuhat eurot. Varade ja kohustuste aritmeetilised keskmised on eri tunnustega leibkondade lõikes võrdlemisi heterogeensed.

Ootuspäraselt suureneb netovara mediaanväärtus koos leibkonna suurusega, kuna suuremates leibkondades on rohkem sissetuleku saajaid ning nende kogusissetulek on seetõttu suurem. Tabeli 16 viies tulp näitab, milline osa netovarast kuulub eri leibkonnatunnustega rühmadele. Näiteks neljaliikmelistele leibkondadele kuulub ligikaudu 26,5% ja kaheliikmelistele leibkondadele 29,9% netovarast. Teiste suurusrühmade osakaalud on väiksemad.

Varade ja kohustuste väärtus suureneb koos leibkonna sissetulekuga, kuid varade kasv ületab kohustuste kasvu. Seetõttu eksisteerib positiivne seos netovarade ja leibkonna sissetuleku vahel. Netovarade väärtuse kasv üle eri sissetuleku kvintiilide on võrdlemisi märkimisväärne, peegeldades samuti tugevat positiivset seost leibkonna netovarade ja sissetuleku vahel. Alumise sissetuleku kvintiili netovara aritmeetiline keskmine on 36,1 tuhat eurot, mis vastandub ülemise sissetulekukvintiili 199,0 tuhandele eurole. Kahte ülemisse sissetuleku kvintiili kuuluvad leibkonnad omavad ühtlasi märkimisväärset osa (66,0%) netovaradest.

Eluaseme omandistaatuse lõikes on netovara mediaanväärtus suurim kinnisvara tagatisel laenu võtnud leibkondade puhul, neile järgnevad ilma laenu ta kinnisvara soetanud leibkonnad. Vastavad punkthinnangud on 69,5 tuhat eurot ja 56,6 tuhat eurot. Üürnike netovara mediaanväärtus on seevastu kõigest 1,5 tuhat eurot. See demonstreerib leibkonna peamise elukoha olulisust varade struktuuris.

Viiteisiku hõivestaatus lõikes on teistest oluliselt jõukamad leibkonnad, mille viiteisik on ettevõtja. Nende netovara mediaanväärtus on 116,4 tuhat eurot ja aritmeetiline keskmine 378,1 tuhat eurot. Kuigi selliseid leibkondi on vaid 5,1% kõikidest leibkondadest, omavad nad ligikaudu viiendikku (19,9%) netovarast. Netovara on kõige madalam „Muu mittehõivatu“ kategooriasse kuuluvate viiteisikutega leibkondade puhul, st leibkondades, mille viiteisik on töötu, üliõpilane või muul põhjusel töoga mittehõivatu. Nende netovara mediaanväärtus on 9,5 tuhat eurot ja aritmeetiline keskmine 35,8 tuhat eurot.

Netovara on positiivses seoses leibkonna viiteisiku haridustasemega. Põhiharidusega viiteisikuga leibkondade netovara mediaanväärtus on 16,8 tuhat eurot ja kõrgharidusega viiteisikuga leibkondadel 65,0 tuhat eurot. Positiivne seos võib tuleneda asjaolust, et kõrgema haridustasemega inimesed teenivad ka kõrgemat sissetulekut, ent võib ühtlasi peegeldada erinevaid eelistusi. Uuringud on näidanud, et kõrgema haridustasemega inimesed on oma eelistustes rohkem tulevikku vaatavad ning säästavad seetõttu rohkem kui madalama haridusega inimesed (Solmon (1975)).

Tabel 16: Netovara jaotus erinevate leibkonnatunnuste alusel

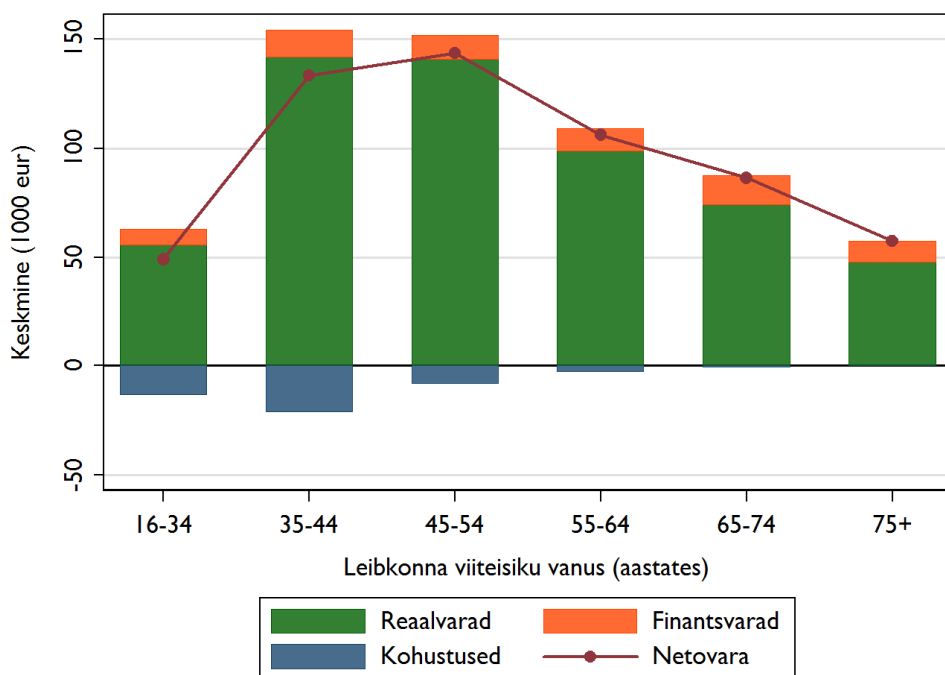
	Netovara mediaan (1000 EUR)	Netovara aritmeetiline keskmine (1000 EUR)	Varade aritmeetiline keskmine (1000 EUR)	Kohustuste aritmeetiline keskmine (1000 EUR)	Osakaal kogu netovaras (%)	Osakaal leibkonnades (%)
Kõik leibkonnad	43.6	97.1	105.6	8.6	100.0	100.0
Standardviga	2.1	6.8	6.9	0.4		
Leibkonna suurus						
1	21.2	49.0	52.0	3.2	18.0	35.7
2	55.8	97.5	102.5	5.1	29.9	29.8
3	53.8	97.7	110.3	12.6	16.4	16.3
4	69.9	201.6	224.6	23.0	26.5	12.8
5 ja rohkem	81.6	164.6	182.4	17.9	9.2	5.4
Eluaseme omandistaatus						
Koduomanik (ilma laenuta)	56.6	98.8	99.5	0.7	58.9	57.9
Koduomanik (laenuga)	69.5	172.6	213.4	40.8	33.2	18.7
Üürnik või muu	1.5	32.7	35.0	2.5	7.9	23.4
Sissetuleku protsentiil						
Vähem kui 20	14.6	36.1	38.0	2.0	7.5	20.1
20–39	30.8	62.0	63.8	1.9	12.7	20.0
40–59	39.4	67.4	71.4	4.3	13.8	20.0
60–79	60.1	121.2	130.1	9.0	25.0	20.0
80–100	93.7	199.0	224.9	26.0	41.0	20.0
Netovara protsentiil						
Vähem kui 20	0.5	0.7	5.6	4.9	0.1	20.0
20–39	17.8	17.7	23.5	5.9	3.6	20.0
40–59	43.6	43.7	49.4	5.7	9.0	20.0
60–79	77.0	80.1	90.9	10.7	16.5	20.0
80–100	195.6	343.9	357.5	15.9	70.7	20.0
Viiteisiku vanus						
16–34	21.1	49.4	62.9	13.5	10.2	20.0
35–44	57.3	133.3	154.1	21.3	24.1	17.6
45–54	55.0	143.7	151.7	8.4	26.6	17.9
55–64	49.7	106.2	109.1	2.9	19.1	17.5
65–74	46.8	86.5	87.4	0.9	12.0	13.5
75+	35.1	57.6	57.7	0.1	8.0	13.5
Viiteisiku hõivestaatus						
Palgatöötaja	52.0	101.3	113.1	11.9	59.9	57.4
Ettevõtja	116.4	378.2	402.0	23.9	19.9	5.1
Pensionär	32.7	58.8	59.4	0.6	16.2	26.8
Muu mittehõivat	9.5	35.8	39.6	4.0	3.9	10.6
Viiteisiku haridustase						
Põhiharidus või hariduseta	16.8	43.0	44.8	1.9	7.3	16.5
Keskharidus	41.3	90.5	98.1	7.7	46.1	49.5
Kõrgharidus	65.0	133.0	146.2	13.2	46.6	34.0

Märkus: vt tabelite 2, 3 ja 4 all toodud märkusi.

Leibkonna netovara ja viiteisiku vanuse vahelist seost kirjeldav funktsioon on kumer. Netovara mediaanväärtus on kõrgeim noorema viiteisikuga leibkondade puhul, kui seda on netovarade aritmeetiline keskmine – mediaanväärtus saavutab tipu vanuserühmas 35–44 aastat, aritmeetiline keskmine aga vanuserühma 45–54 aastat. Suurimat osa netovaradest (26,6%) omavad leibkonnad, kes kuuluvad vanuserühma 45–54 aastat.

Joonisel 13 on esitatud netovara aritmeetiline keskmine selle komponentide ja vanuserühmade kaupa. Joonise põhjal ilmneb, et leibkondade jõukuse määrab eelkõige reaalvarade väärtus, samal ajal kui finantsvarade ja kohustuste osakaalud netovaras on võrdlemisi väikesed. Teemapaberi 3. peatükis ilmnes, et kõige väärtuslikum reaalvara on kinnisvara. Seega sõltub netovara keskmine väärtus eelkõige kinnisvarahindadest.

Jooniselt 13 nähtub, et Eesti leibkondade kohustuste väärtus on varadega võrreldes tagasihoidlik ning kohustused on koondunud noorematele kohortidele. Seevastu üle 54-aastase viiteisikuga leibkondade keskmine laenujääk on nullilähedane.

Joonis 13: Netovara aritmeetiline keskmine komponentide ja vanuserühmade kaupa

Märkus: Vanuserühma 75+ kohustusi pole siin esitatud, kuna vaatluste arv jäi selle rühma puhul alla 20.

7. Sissetulekud

Käesolevas peatükis anname ülevaate leibkondade sissetulekutest. Jõukus ja sissetulek on üldjuhul positiivselt seotud, seda peamiselt kahel põhjusel. Esiteks säästavad kõrgema sissetulekuga leibkonnad oma sissetulekust suurema osa kui seda teevad madalama sissetulekuga leibkonnad. Seega akumuleerivad nad rohkem vara. Teiseks, tuleneb nende suurem jõukus püsiva sissetuleku hüpoteesist (*permanent income hypothesis*). Sellest lähtub, et kui antud perioodil keskmisest kõrgemat sissetulekut teenivad leibkonnad peaks eeldama, et nende sissetulek tulevikus väheneb, siis suurendavad nad seetõttu säästmist, mille tulemusena akumuleeritakse jõukust suuremal määral. Samas kalduvad ajutiselt madalama sissetulekuga leibkonnad säästmist vähendama, mille tulemusel nende netovarad vähenevad. Selle kõige tulemusena kalduvad sissetulek ja jõukus olema ristanometes positiivses korrelatsioonis.

Tagamaks tulemuste võrreldavust euroala riikidega vaadeldakse siinkohal leibkondade brutosissetulekut (st sissetulek, millest pole maha lahutatud tulumaksu ja sotsiaalkindlustusmaksid). Sissetuleku vaatlusperiood on 2012, st Eesti HFCSi läbiviimisele eelnenud kalendriaasta. Uuringus toodud andmed kirjeldavad leibkonna kogusissetulekut, mis hõlmab nii palgatulu kui ka tulusid muudest allikatest peale palga.

Tabelis 17 on esitatud ülevaade leibkondade sissetulekutest ja nende jaotumisest eri tunnustega leibkondade lõikes. Võrdluseks on lisas 2 tabelis A12 esitatud vastavad näitajad euroala kohta. Eesti leibkondade sissetuleku mediaanväärtus on 11,1 tuhat eurot, olles 95% usalduspiirides vahemikus 10,4–11,7 tuhat eurot. Euroala riikides on leibkonna sissetuleku mediaanväärtus 28,6 tuhat eurot, mis on ligikaudu 2,6 korda kõrgem kui Eesti vastav punkt hinnang. Euroala ja Eesti leibkondade sissetulekute erinevus on samas suurusjärgus erinevusega netovaras. Eelpool on välja toodud, et euroala leibkondade netovara mediaanväärtus on Eesti omast 2,5 korda kõrgem.

Eesti leibkondade sissetuleku aritmeetiline keskmine on 17,1 tuhat eurot, olles 95% usalduspiirides vahemikus 16,4–17,8 tuhat eurot. See on mediaanväärtusest ligi 1,5 korda kõrgem. Leibkondade sissetuleku aritmeetilise keskmise ja mediaanväärtuse erinevus on Eesti puhul suurem kui euroala puhul, mis näitab, et Eesti elanike sissetulek on jaotunud ebavõrdsemalt.

Tabel 17: Leibkonna sissetuleku jaotus eri leibkonnatunnuste alusel

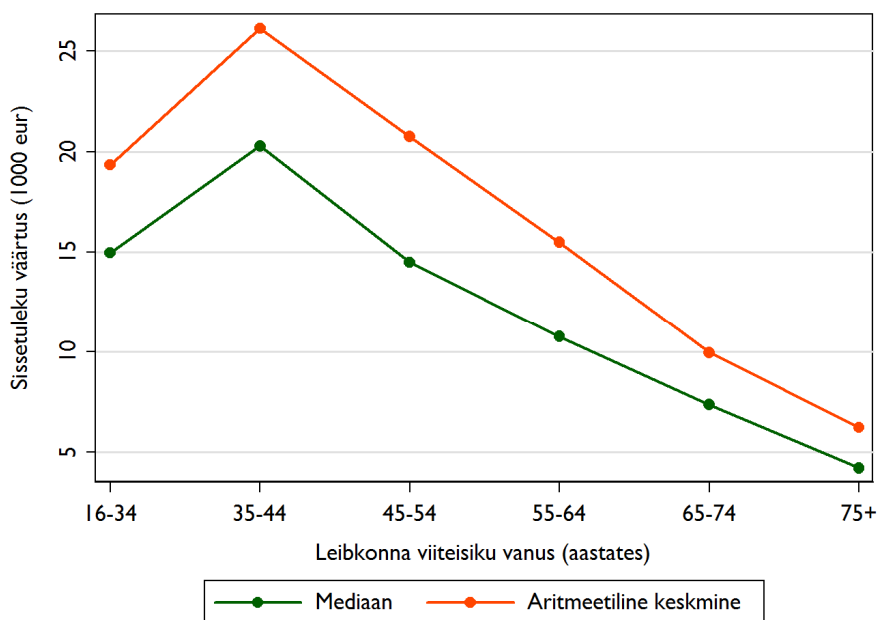
	Sissetuleku mediaan (1000 EUR)	Sissetuleku aritmeetiline keskmine (1000 EUR)	Osakaal kogusissetule- kus (%)	Osakaal leibkondades (%)
Kõik leibkonnad	11.1	17.1	100.0	100.0
Standardviga	0.3	0.3		
Leibkonna suurus				
1	4.1	7.8	16.4	35.8
2	10.9	16.4	28.5	29.8
3	18.7	23.1	22.0	16.3
4	25.3	31.7	23.6	12.7
5 ja rohkem	25.8	29.9	9.5	5.4
Eluaseme omandistaatus				
Koduomanik (ilma laenuta)	9.5	14.8	50.0	57.8
Koduomanik (laenuga)	26.0	31.6	34.5	18.7
Üürnik või muu	6.9	11.3	15.5	23.5
Sissetuleku protsentiil				
Vähem kui 20	3.3	2.7	3.2	20.1
20–39	6.2	6.1	7.1	19.9
40–59	11.1	11.1	13.0	20.0
60–79	19.5	19.9	23.3	20.0
80–100	36.8	45.7	53.4	20.0
Netovara protsentiil				
Vähem kui 20	5.4	8.7	10.2	20.0
20–39	8.5	12.1	14.2	20.0
40–59	9.8	14.7	17.1	20.0
60–79	14.4	19.3	22.6	20.0
80–100	23.2	30.6	35.9	20.1
Viiteisiku vanus				
16–34	15.0	19.4	22.6	20.0
35–44	20.4	26.1	27.0	17.6
45–54	14.7	20.8	21.9	18.0
55–64	10.8	15.5	15.8	17.5
65–74	7.4	9.9	7.8	13.5
75+	4.2	6.2	4.9	13.5
Viiteisiku hõivestaatus				
Palgatöötaja	17.4	22.1	74.4	57.4
Ettevõtja	23.4	35.4	10.6	5.1
Pensionär	4.4	6.6	10.3	26.8
Muu mittehõivatu	3.8	7.7	4.8	10.7
Viiteisiku haridustase				
Põhiharidus või hariduseta	5.5	8.5	8.3	16.5
Keskharidus	10.9	15.4	44.5	49.5
Kõrgharidus	16.8	23.8	47.2	34.0

Märkus: vt tabeli 2, 3 ja 4 märkusi.

Tabelis 17 toodud andmed näitavad ootuspäraselt, et suurema liikmete arvuga leibkondade sissetulekud on suuremad, kuna koos leibkonna suurusega kasvab ka sissetulekut teenivate leibkonnaliikmete arv. Ühtlasi nähtub, et sissetulekute ja eluaseme omandistaatuse vahel eksisteerib tugev seos. Peamise elukoha tagatisel võetud laene omavate leibkondade sissetuleku mediaanväärtus on ligi kaks korda kõrgem kui ilma laenuta koduomanike ja üürnike puhul. Nende rühmade sissetulekud on vastavalt 26, 9,5 ja 6,9 tuhat eurot.

Joonisel 14 on näha, et leibkonna sissetulekut ja viiteisiku vanust kirjeldav funktsioon on kumer, kusjuures väärtus on kõrgeim 35–44-aastase viiteisikuga leibkondade puhul ning hakkab sealt edasi langema. Eestis saavutab sissetulek tipu varem kui euroalas, kus kõrgeimat sissetulekut omavad 45–54-aastase viiteisikuga leibkonnad. See erinevus on tõenäoliselt tingitud Eestis 1990ndatel ja 2000ndate alguses toimunud majanduslikest ülemineku-protsessidest, mis võimaldasid noorematel kohortidel omandada töandjate vajadustele paremini vastava hariduse. Seetõttu on noorematel kohortidel parem inimkapital, mis võimaldab neil teenida suuremat sissetulekut kui seda teenivad üle 45-aastaste viiteisikutega leibkonnad. Kuna muutuse vanuse-sissetuleku mustris tingisid ülemineku-protsessid, siis tuleks seda käsitleda kui ajutist nähtust. Võib arvata, et kui nooremad kohordid ajapikku vananevad, hakkab ka sissetuleku ja vanuse vaheline seos Eestis üha enam sarnanema euroala keskmise sissetuleku-vanuse struktuuriga.

Joonis 14: Sissetulek vanuserühmade lõikes

Nende leibkondade kõrgemat sissetulekut, mille viiteisik on vanuses 35–44-aastat, võib lisaks põhjendada sellega, et Eestis asutakse sageli tööle suhteliselt nooremas eas kui teistes euroala riikides. Eesti puhul on tavaline, et noored käivad ülikooliõpingute kõrvalt tööl. Ka on noorte tööpuuduse määr Eestis euroala keskmisest madalam. See tähendab, et 35–44-aastastel on juba võrdlemisi pikk töökogemus, mis võib seletada nende suhteliselt kõrget sissetulekut.

Kolmas põhjus, miks 35–44-aastaste viiteisikutega leibkondade kohort on võrdlemisi heal järjel, võib seisneda selles, et Eestis (aga ka teistes Kesk- ja Ida-Euroopa riikides) edutatakse töötajaid reeglina kiiremini kui Lääne-Euroopas⁶. Suurem edutamise tõenäosus peegeldab nooremate kohortide suuremat inimkapitali, millest oli juttu juba eespool. Samas võib see tuleneda ka ühiskonnas kehtivatest teistsugustest normidest juhtide eelistatava vanuse osas.

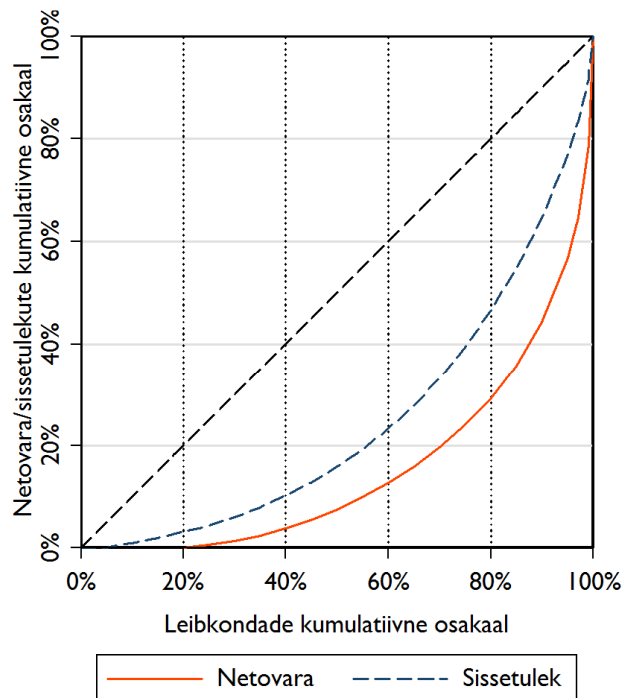
Ootuspäraselt on sissetulek tugevalt seotud viiteisiku hõivestaatusega. Nende leibkondade sissetulek, mille viiteisik on tööga hõivatud, on kordades kõrgem kui leibkondadel, mille viiteisik on pensionär või muul põhjusel mittehõivatud. Töötava viiteisikuga leibkondade sissetuleku mediaanväärtus on 17,4 tuhat eurot ning ettevõtjast viiteisikuga leibkondade puhul 23,4 tuhat eurot. Pensionärist viiteisikuga leibkondade sissetuleku mediaanväärtus on seevastu 4,4 tuhat eurot ning „Muu mittehõivatud“ kategooriasse kuuluva viiteisikuga leibkondadel 3,8 tuhat eurot.

Sissetuleku ja leibkonna viiteisiku haridustaseme vahel eksisteerib tugev positiivne seos. Põhihariduse ja kõrgharidusega viiteisikuga leibkondade sissetulekute erinevus on enam kui kolmekordne, vastavalt 5,5 tuhat eurot ja 16,8 tuhat eurot.

Euroala riikide HFCSi tulemused näitavad, et netovara on jaotunud ebavõrdsemalt kui sissetulek (Eurosystem Household Finance and Consumption Network (2013b)). Eesti HFCSi tulemuste põhjal võib öelda, et sama seaduspära kehtib ka Eestis. Joonisel 15 on kujutatud Eesti elanike sissetuleku ja netovara Lorenzi kõverad. Nagu näha, asub sissetuleku Lorenzi kõver netovara Lorenzi kõverast kõrgemal, st sissetuleku kõver on täielikku võrdsust tähistavale diagonaaljoonele lähemal kui jõukuse kõver. Seega võib öelda, et netovara jaotus on ühiskonnas ebavõrdsem kui sissetuleku jaotus – 20% kõige rikkamate leibkondade osa kogusissetulekust on 53,4%, samal ajal kui netovara puhul on nende osakaal 70,7%.

---

⁶ Eurostati statistika näitab, et 15–39-aastaste inimeste osakaal on Kesk- ja Ida-Euroopas juhtide hulgas kõrgem kui Lääne-Euroopa riikides.

Joonis 15: Märgitud protsendile leibkondadest kuuluv osa kogusissetulekust ja netovarast (Lorenzi kõverad)

8. Tarbimiskulutused

HFCSi esimene laine hõlmab ainult kulutusi toidule, st rahasummat, mis kulub kodus ja väljaspool kodu tarbitavale toidule. Teise laine uuringus käsitleti tarbimiskulutusi laiemalt, hõlmates lisaks kulutusi kommunaalteenustele ja mittekestvuskapadele. Kuna Eesti HFCSi küsimustik vastab teiste euroala riikide teise laine HFCSi omale, sisaldab see ka küsimusi kommunaalteenustele ja mittekestvuskapadele tehtavate kulutuste kohta. Käesolevas peatükis antakse esmalt ülevaade toidule tehtavatest kulutustest, mida on võimalik võrrelda euroala näitajatega. Seejärel analüüsitakse kulutusi kommunaalteenustele ja mittekestvuskapadele.

8.1. Kulutused toidule

Tabeli 18 esimeses kolmes tulbas on esitatud ülevaade toidule tehtavatest kulutustest eri tunnustega leibkondade lõikes. Teemapaberis lisas 2 tabelis A13 on toodud ära andmed toidule tehtavate kulutustes osas euroalal. Toidule tehtavad kulutused sarnanevad eri alamgruppide lõikes üldiselt sissetuleku

muutritele. Kuivõrd kulutused toidule on positiivses, ehkki mitte täielikult proportsionaalses korrelatsioonis sissetulekuga (st üks-ühene seos toidutarbimise ja sissetuleku vahel puudub), pole see ka üllatav. Toit (vähemalt kodus tarbitav toit) on esmatarbekaup: leibkondade heaolu suurenedes kasvab ka nende toidutarbimine, kuid nad kulutavad toidule väiksema osa oma sissetulekust. See tähendab, et kulutused toidule on võrdsemalt jaotunud kui sissetulekud. Seda seaduspära kajastab joonis 16, millel on kujutatud netovara, sissetuleku ja toidule tehtavate kulutuste Lorenzi kõverad. Toidule tehtavate kulutuste Lorenzi kõver on täielikku võrdsust tähistavale diagonaaljoonele kõige lähemal, näidates, et nimetatud kolmest muutujast on toidu tarbimine kõige võrdsemalt jaotunud.

Tabelist 18 ilmneb, et toidule tehtavad kulutused on ootuspäraselt tugevas seoses leibkonna suurusega. Üksi elava inimese aastaste toidule tehtavate kulutuste mediaanväärtus on 1,8 tuhat eurot, samas viie või enama liikmega leibkondadel on see 6,1 tuhat eurot. Toidule tehtavad kulutused on ühtlasi positiivses korrelatsioonis netovaraga, nende mediaanväärtus kasvab alumise kvintili 2,1 tuhandelt eurolt 4,8 tuhande euronni ülemises kvintilis.

Toidule tehtavate kulutuste ja leibkonna viiteisiku vanust kirjeldav funktsioon on kumer ning sarnane leibkonna viiteisiku vanuse ja sissetuleku seost kajastavale funktsioonile. Aastas kulutavad toidule kõige rohkem 35–44-aastase viiteisikuga leibkonnad (4,8 tuhat eurot). Erinevus teiste vanuserühmadega on märkimisväärne, suurusjärgus tuhat eurot või rohkem. See erineb oluliselt euroala vanuse-tarbimise seose profiilist, mis on võrdlemisi lame. Kõige vähem (1,8 tuhat eurot) kulutavad toidule leibkonnad, mille viiteisik on 75-aastane või vanem. See peegeldab nende leibkondade madalat sissetulekut ja tõenäoliselt ka väiksemat liikmete arvu.

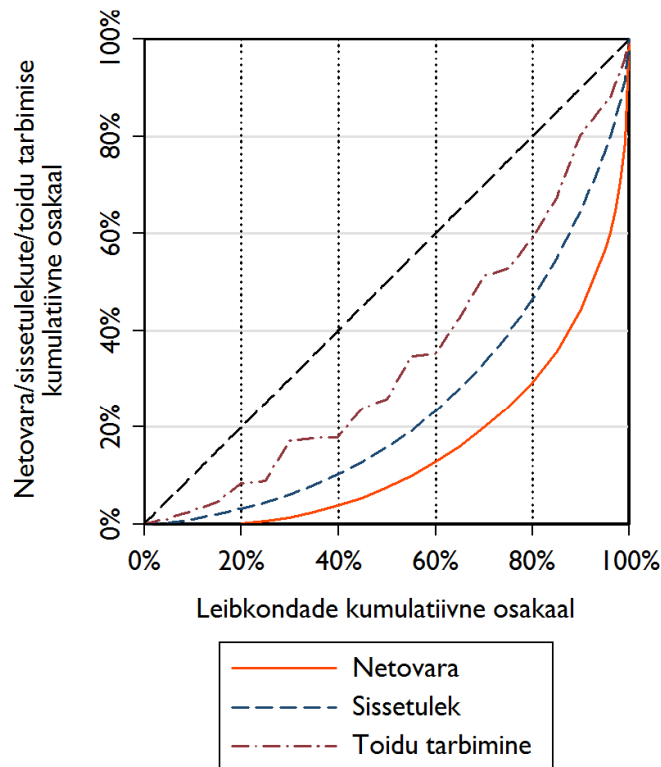
Tabeli 18 kolmandas tulbas tuuakse ära toidule tehtud kulutuste osakaalud leibkondade brutosissetulekus. Leibkonna poolt toidule tehtavate kulutuste mediaanväärtus on Eestis 28,4% sissetulekust ja euroalal 18,4% sissetulekust, mis on Eesti näitajast oluliselt madalam. Kuivõrd euroala leibkonna sissetuleku mediaanväärtus on suurem kui Eestis, kulutab euroala mediaanleibkond väiksema osa sissetulekust toidule. Nagu eespool märgitud, ei kasva toidule tehtavad kulutused sissetulekuga proportsionaalselt.

Väiksemad leibkonnad kulutavad toidule suurema protsendi oma sissetulekust. Üheliikmelistel leibkondadel on see 35%, langedes neljaliikmeliste leibkondade puhul 20,4 protsendini. Toidule kulutatav sissetuleku osa on negatiivses seoses leibkonna netovara ja positiivses seoses viiteisiku vanusega.

Tabel 18: Aastased kulutused toidule ja kommunaalteenustele

	Toit			Kommunaalteenused		
	Mediaan (1000 EUR)	Aritmeetiline keskmine (1000 EUR)	Osakaal sisse- tulekus (%)	Mediaan (1000 EUR)	Aritmeetiline keskmine (1000 EUR)	Osakaal sisse- tulekus (%)
Kõik leibkonnad	3.4	3.8	28.4	1.7	1.8	13.2
Standardviga	0.2	0.0	0.7	0.1	0.0	0.3
Leibkonna suurus						
1	1.8	2.1	35.0	1.2	1.2	20.1
2	3.6	3.8	28.4	1.8	1.9	14.0
3	4.8	4.9	24.3	1.9	2.2	10.4
4	5.4	6.0	20.4	2.4	2.6	8.7
5 ja rohkem	6.1	6.7	23.6	2.4	2.6	9.6
Eluaseme omanikustaatus						
Koduomanik (ilma laenuta)	3.0	3.6	30.3	1.8	1.8	15.5
Koduomanik (laenuga)	4.8	5.5	18.3	2.2	2.5	8.2
Üürnik või muu	2.4	3.0	33.8	1.2	1.2	13.1
Sissetuleku protsentiil						
Vähem kui 20	1.8	1.9	55.4	1.0	1.1	37.7
20–39	2.4	2.6	39.5	1.4	1.5	23.8
40–59	3.0	3.4	28.4	1.6	1.7	14.2
60–79	4.3	4.7	22.3	1.8	2.1	9.6
80–100	6.0	6.4	14.6	2.4	2.6	5.6
Netovara protsentiil						
Vähem kui 20	2.1	2.5	36.5	1.1	1.2	15.2
20–39	3.0	3.2	30.7	1.4	1.6	15.8
40–59	3.1	3.5	28.8	1.7	1.8	14.7
60–79	3.7	4.3	26.7	1.8	2.0	12.4
80–100	4.8	5.6	21.8	2.1	2.4	8.8
Viiteisiku vanus						
16–34	3.6	4.2	24.7	1.6	1.7	9.9
35–44	4.8	5.1	22.6	1.8	2.1	8.8
45–54	3.8	4.4	25.1	1.8	2.1	12.3
55–64	3.2	3.6	28.8	1.7	1.8	13.9
65–74	2.4	2.9	36.7	1.3	1.5	16.7
75+	1.8	2.1	38.1	1.2	1.3	24.3
Viiteisiku hõivestaatus						
Palgatöötaja	4.2	4.6	22.4	1.8	2.0	10.0
Ettevõtja	5.0	6.1	22.7	2.1	2.7	9.5
Pensionär	1.8	2.3	39.5	1.2	1.3	22.9
Muu mittehõivat	2.2	2.6	48.2	1.2	1.3	24.8
Viiteisiku haridustase						
Põhiharidus või hariduseta	2.4	2.7	36.3	1.2	1.3	17.1
Keskharidus	3.6	3.8	29.9	1.7	1.8	13.7
Kõrgharidus	3.7	4.3	22.9	1.8	2.0	10.7

Märkus: vt tabeli 2, 3 ja 4 märkusi.

Joonis 16: Märgitud protsendile leibkondadest kuuluv osa toidule tehtavatest kulutustest, kogusissetulekust ja netovarast (Lorenzi kõverad)

8.2. Kulutused kommunaalteenustele

Eesti leibkondade poolt kommunaalteenustele tehtavate aastaste kulutuste mediaanväärtus on 1700 eurot, mis on kaks korda väiksem kui toidule kuluv summa. Kommunaalteenustele tehtavate kulutuste aritmeetiline keskmine on 1800 eurot, mis on mediaanile võrdlemisi lähedal. Kommunaalteenustele tehtavad kulutused kasvavad koos leibkonnasuurusega. Üheliikmeline leibkond kulutab aastas kommunaalteenustele keskmiselt 1200 eurot; nelja või enama liikmega leibkondadel kasvab see summa 2600 euroni.

Kommunaalteenustele tehtavad kulutused on positiivses seoses leibkonna sissetulekuga. Alumisse sissetuleku kvintiili kuuluvad leibkonnad kulutavad aastas kommunaalteenustele 1000 eurot, samas kui ülemise kvintiili leibkondade vastav kulu on 2400 eurot. Kommunaalteenustele tehtavad kulutused suurenevad ühtlasi koos leibkonna netovara ning viiteisiku vanuse ja haridustasemega. Kommunalkulude ja vanuse seost kirjeldav graafik on kumer.

Kommunaalteenustele tehtavad kulutused moodustavad Eestis 13,2% leibkondade kogusissetulekust. Sarnaselt toidule on kommunaalteenused esma-

tarbekaup: nende tarbimine suureneb sissetulekute kasvades vähem kui proportsionaalselt. See tähendab, et kommunaalteenustele tehtavate kulutuste osakaal kogusissetulekus väheneb sissetuleku kvintiilide lõikes. Alumisse sissetuleku kvintiili kuuluvad leibkonnad kulutavad aastas kommunaalteenustele 37,6% oma sissetulekust, samal ajal kui ülemise kvintiili leibkondade vastav näitaja on 5,6%.

Kommunaalteenustele tehtud kulutuste osakaal leibkondade kogusissetulekus on negatiivses seoses leibkonna suuruse, netovara ja viiteisiku haridustasemega. See suureneb koos viiteisiku vanusega, kuigi mitte monotoniilselt. Palgatöötajast viiteisikuga leibkonnad kulutavad kommunaalteenustele ligi 10% oma sissetulekust, tööga hõivamata („Pensionär“ või „Muu mitte-hõivatu“) viiteisikuga leibkondadel moodustavad sellised kulud aga ligi veerandi sissetulekust.

8.3. Mittekestvuskauadele tehtavad kulutused

Tabelis 19 on esitatud mittekestvuskauadele tehtavate kulutuste aritmeetiline keskmine ja mediaanväärtus. Mittekestvuskauadele tehtavad kulutused hõlmavad lisaks eespool käsitletud kulutustele toidule ja kommunaalteenustele ka muudele mittekestvuskauadele ja teenustele tehtavaid kulutusi. Mittekestvuskauade kategooriasse kuuluvad näiteks kulutused riieile, transpordile, meelelahutusele, lastega seotud kulutused jne. Eesti leibkondade poolt mittekestvuskauadele tehtavate aastaste kulutuste mediaanväärtus on 6,5 tuhat eurot. Mittekestvuskauadele tehtavad kulutused on jagunenud leibkondade vahel suhteliselt võrdselt, mis on sarnane toidu ja kommunaalteenuste tarbimisele. Mittekestvuskauade tehtavate kulutuste aastane aritmeetiline keskmine on 7,4 tuhat eurot.

Mittekestvuskauadele tehtavad kulutused suurenevad koos leibkonna suuruse, sissetuleku, jõukuse ja haridustasemega ning nende tarbimise ja leibkonna viiteisiku vanuse vaheline seos on kumer. Mittetöötava viiteisikuga leibkondade tarbimiskulutused on töötava viiteisikuga leibkondadest oluliselt madalamad.

Tabel 19: Aastased kulutused kõigile mittekestvuskaupadele ja teenustele (sh toit ja kommunaalteenused)

	Mediaan (1000 EUR)	Aritmeetiline keskmine (1000 EUR)	Osakaal sisse- tulekus (%)
Kõik leibkonnad	6.5	7.4	56.5
Standardviga	0.1	0.1	1.2
Leibkonna suurus			
1	3.6	4.2	75.4
2	6.8	7.4	57.9
3	8.5	9.4	46.8
4	10.2	11.6	41.4
5 ja rohkem	11.7	12.3	46.4
Eluaseme omandistaatus			
Koduomanik (ilma laenuta)	6.2	7.0	62.2
Koduomanik (laenuga)	9.6	10.8	37.7
Üürnik või muu	4.8	5.7	67.5
Sissetuleku protsentiil			
Vähem kui 20	3.2	3.7	99.8
20–39	4.6	5.2	80.2
40–59	6.1	6.6	56.3
60–79	8.4	9.1	43.5
80–100	11.4	12.4	28.6
Netovara protsentiil			
Vähem kui 20	3.9	4.8	70.5
20–39	5.6	6.3	61.9
40–59	6.1	6.9	59.3
60–79	7.5	8.2	52.7
80–100	9.2	10.8	42.8
Viiteisiku vanus			
16–34	7.2	8.2	48.2
35–44	9.0	9.7	43.6
45–54	7.8	8.6	50.0
55–64	6.2	6.9	53.2
65–74	4.8	5.5	72.3
75+	3.6	4.2	79.0
Viiteisiku hõivestaatus			
Palgatöötaja	8.0	8.8	44.5
Ettevõtja	10.1	12.2	45.1
Pensionär	3.7	4.4	79.7
Muu mittehõivatu	4.0	4.9	96.7
Viiteisiku haridustase			
Põhiharidus või hariduseta	4.2	5.1	74.3
Keskharidus	6.6	7.4	58.7
Kõrgharidus	7.5	8.6	46.1

Märkus: Vt tabeli 2, 3 ja 4 märkusi.

Mediaanleibkond kulutab mittekestvuskaupele 56,5% kogu brutosissetulekust. Nagu eespool mainitud, suureneb sissetulekute kasvades ka tarbimine, aga vähem kui proportsionaalselt. See kehtib nii tarbimise kohta üldiselt kui ka mittekestvuskaupele tarbimise puhul ning seetõttu on mittekestvuskaupele tehtavate kulutuste osakaal kogusissetulekus sissetuleku kvintii- lide lõikes küllaltki erinev. Alumisse sissetuleku kvintiili kuuluvad leibkonnad kulutavad mittekestvuskaupele ligi 100% oma sissetulekust, ülemisse sissetulekukvintiili kuuluvad leibkonnad aga vaid veidi enam kui veerandi sissetulekust. Samane, ehkki mitte nii tugev negatiivne seos ilmneb ka neto- vara, leibkonna suuruse ja haridustaseme puhul. Suure osa oma sissetulekust kulutavad mittekestvuskaupele ka kõrges eas ning pensionil või mittetöötava viiteisikuga leibkonnad. Mittekestvuskaupele tehtavate kulutuste osakaal sissetulekus on väiksem vanusegrupis, kus sissetulek on kõige suurem, ehk 35–44 aastase viiteisikuga leibkondade seas. Teistes vanusegruppides kuni pensionieani varieerub see osakaal küllaltki vähe, moodustades ligikaudu poole sissetulekust. 65-aastaste või vanemate viiteisikutega leibkondade seas on mittekestvuskaupele tehtavate kulutuste osakaal kõrgem, jäädes vahemikku 72–79%. Kõrgem osakaal on seletatav väiksema sissetulekuga, kuna pensionid on palgatuluga võrreldes suhteliselt madalad.

9. Krediidi piirangud

Leibkonnad võib laenamisvõime alusel jagada kahte rühma. Esimese rühma moodustavad need leibkonnad, mis saavad oma tarbimist siluda, laenates raha, kui sissetulek jääb oodatavast keskmisest tasemest allapoole ning säästes osa sissetulekust, kui see on oodatud keskmisest tasemest kõrgem. Teise rühma kuuluvad krediidi piiranguga leibkonnad, mis saavad tarbimist siluda ainult asümmeetriliselt: neil on võimalik säästa osa oodatud keskmist taset ületavast sissetulekust, kuid puudub võimalus siluda laenamise abil tarbimist vastuseks negatiivsetele sissetulekušokkidele.

HFCS hõlmab tervet küsimuste plokki, mis võimaldab hinnata, kui suur on krediidi piiranguga leibkondade osakaal. Krediidi piirangute hindamine põhineb leibkondadelt kogutud andmetel krediidi asutuselt raha laenamise võimaluste kohta. Leibkondadelt küsiti, kas neil on viimase kolme aasta jooksul olnud raskusi laenu saamisel (laenu pole antud või on antud vähem kui soovitud mahus). Samuti kaardistati küsitluse käigus need leibkonnad, kes krediiti vajaksid, aga ei pöördunud krediidi asutuste poole, kuna eeldasid, et neile laenu nagunii ei anta (n-ö „heitunud“ leibkonnad).

Tabel 20: Krediidipiirangute jaotus eri leibkonnatunnuste alusel (krediidipiiranguga leibkondade osakaal %-des kõigist sama grupi leibkondadest)

	On taotlenud viimase kolme aasta jooksul laenu (%)	Ei taotlenud laenu, kuna eeldas, et ei saa (%)	Ei saanud laenu või sai soovitud väiksemas mahus (% viimase 3 aasta jooksul taotlenute hulgast)	Krediidipiiranguga leibkondade osakaal (%)
Kõik leibkonnad	18.8	5.5	10.2	6.8
Standardviga	0.8	0.5	1.5	0.6
Leibkonna suurus				
1	9.7	3.7	9.9	4.1
2	15.6	4.4	5.5	5.0
3	29.7	8.3	9.7	10.3
4	33.1	8.1	12.0	10.2
5 ja rohkem	30.6	9.6	21.2	15.6
Eluaseme omandistaatus				
Koduomanik (ilma laenuta)	11.2	3.1	9.4	4.0
Koduomanik (laenuga)	41.2	5.9	9.4	8.5
Üürnik või muu	19.8	11.2	13.0	12.2
Sissetuleku protsentiil				
Vähem kui 20	6.2	5.2	23.6	5.7
20–39	6.1	3.9	3.0	4.0
40–59	15.4	7.0	11.3	7.9
60–79	27.8	7.3	9.7	9.8
80–100	38.8	4.1	9.2	6.6
Netovara protsentiil				
Vähem kui 20	16.7	10.8	10.6	11.2
20–39	19.5	5.7	12.9	7.6
40–59	14.9	3.6	6.4	4.5
60–79	19.2	3.6	7.6	4.7
80–100	23.9	3.9	12.4	5.8
Viiteisiku vanus				
16–34	34.2	11.8	8.6	13.2
35–44	30.4	9.7	8.5	11.5
45–54	20.7	4.5	12.8	6.6
55–64	12.5	2.5	18.5	4.2
65–74	4.4	0.7	N	0.7
75+	1.1	0.7	N	0.7
Viiteisiku hõivestaatus				
Palgatöötaja	26.5	6.1	9.3	7.7
Ettevõtja	28.7	8.2	16.3	11.0
Pensionär	2.7	0.7	N	0.7
Muu mittehõivatu	13.5	13.5	19.1	14.9
Viiteisiku haridustase				
Põhiharidus või hariduseta	12.0	7.7	8.2	7.9
Keskharidus	20.0	5.5	11.8	7.2
Kõrgharidus	20.5	4.5	8.7	5.7

Märkus: vt tabeli 2, 3 ja 4 märkusi.

Viimase kolme aasta jooksul on laenu taotlenud 18,8% Eesti leibkondadest (vt tabel 20) ning neist 10,2% ei saanud laenu või said seda küsitust vähem. 5,5% leibkondadest ei taotlenud laenu, kuna uskusid, et neile seda ei anta. „Heitunud“ leibkondade ja otsese krediidi piiranguga leibkondade kokkuliitmise tulemusel võib öelda, et krediidi piiranguga leibkondi on Eestis 6,8%. Nende osakaal on madalam euroala keskmisest näitajast, mis on 8,1% (vt teemapaberi lisas 2 tabelit A14).

Krediidi piiranguga leibkondade osakaal suureneb koos leibkonnaliikmete arvuga. Üksinda elavate inimeste puhul on see 1,4%, suurenedes viie või enam liikmega leibkondade puhul 15,6 protsendini. Krediidi piiranguga leibkondade osakaal on üürnike seas suurem kui oma peamise elukoha omanike hulgas. See näitaja väheneb koos viiteisiku vanusega, eelkõige seetõttu, et nooremad leibkonnad on suurema tõenäosusega taotlenud viimase kolme aasta jooksul laenu. Ühtlasi kahaneb see koos leibkonna viiteisiku haridustasemega.

Euroalas on krediidi piiranguga leibkondade osakaal negatiivses seoses sissetulekuga. Erinevalt euroalast ei ole Eestis võimalik uuringu põhjal tuvastada sissetuleku ja krediidi piirangute vahel ühest seost.

10. Kokkuvõte

Käesolev teemapaber kirjeldab 2013. aastal Eestis läbi viidud leibkondade finantskäitumise ja tarbimisharjumuste uuringu (HFCS) peamisi tulemusi. Uuring keskendus peamiselt jõukusele, hinnates leibkondade varade ja kohustuste mahtu. Lisaks hõlmas see leibkonna sissetulekuid, tarbimiskulutusi ja finantskoormuse indikaatoreid. Aastatel 2008–2011 viidi sarnased uuringud läbi ka teistes euroala riikides, võimaldades seeläbi võrrelda Eesti HFCSi tulemusi ülejäänud euroala näitajatega.

Leibkonna netovara mediaanväärtus oli Eestis 43,6 tuhat eurot, olles 95% usalduspiirides vahemikus 39,3–47,9 tuhat eurot. See on ligi kaks ja pool korda väiksem euroala mediaanist, mis on 109,2 tuhat eurot. Peamine elukoht on leibkondade kõige hinnalisem vara, selle väärtus moodustab keskeltläbi poole (50,1%) kõigi varade väärtusest. Lisaks peamisele elukohale moodustavad olulise osa varadest ka investeringud muusse kinnisvarasse. Nende kahe varaliigi (peamine elukoht ja muu kinnisvara) osakaal koguvarades on ligikaudu kaks kolmandikku (67,5%). Kuivõrd soetatud kinnisvaral on oluline koht leibkonna varade hulgas, tähendab see, et kinnisvarahindade kõikumised mõjutavad oluliselt leibkondade jõukust.

Netovara on võrreldes sissetulekuga ebavõrdsemalt jaotunud, kusjuures Eestis on netovara jaotus ebavõrdsem kui enamikus teistes euroala riikides.

Netovarade Gini koefitsient on Eestis 0,69, samal ajal kui euroala riikide (kaalumata) keskmine väärtus on 0,63. Sellealased uuringud on näidanud, et varade ebavõrdsus sõltub eluaseme omandi osakaalust: riikides, kus suhteliselt väike osa leibkondadest omab oma eluaset, nagu Austrias ja Saksamaas, kaldub jõukuse ebavõrdsus olema suurem. Eesti on euroalas erandlik selle poolest, et sarnaselt teiste postsotsialistliku taustaga riikidega, nagu Sloveenia ja Slovakkia, on meil eluaseme omandi osakaal suur, ent erinevalt nimetatud riikidest on suur ka jõukuse ebavõrdsus.

Olulise osa Eesti leibkondade varadest moodustavad reaalvarad, samal ajal kui finantsvarade osakaal varade koguväärtuses on vaid 10,2%. Finantsvarad koosnevad peamiselt hoiustest. Nõude- ja kogumishoiustel hoitavad vahendid moodustavad Eestis 68% kõigist finantsvaradest, mis on oluliselt suurem euroala keskmisest väärtusest (39%). See näitab, et keskmise euroala leibkonna finantsvarade portfelli on oluliselt rohkem diversifitseeritud kui Eesti leibkonnal. Praktiliselt kõik (98,6%) Eesti leibkondadest omavad pangahoiust.

Laene omab veidi enam kui kolmandik (36,8%) Eesti leibkondadest. See osakaal on väiksem euroala keskmisest näitajast (43,7%). Valdava enamiku (94,7%) Eesti leibkondade laenudest moodustavad kinnisvara tagatisel võetud laenud ning enamiku kinnisvaralaenudest (84,5%) moodustavad omakorda laenud, mille tagatiseks on leibkonna peamine elukoht.

Kooskõlas tarbimise elutsükli hüpoteesiga sõltub leibkondade osalus krediiditurul vanusest. Laenude omamise tõenäosuse ja vanuse seos on kumer, koos vanuse suurenemisega see alguses kasvab ning seejärel hakkab kahanema. Kõrgeim on krediiditurul osalemise määr Eestis 35–44-aastaste vanuserühmas. Nooremad Eesti leibkonnad, mille viiteisik on 16–44-aastane, osalevad laenuturul sama suure tõenäosusega kui samasse vanuserühma kuuluvad leibkonnad euroalal. Vanemate kohortide puhul langeb laenude omamise tõenäosus alla euroala taseme ning see erinevus suureneb koos viiteisiku vanusega. Kui vanusegrupis 35–44 aastat omab laenukohustusi 65,6% leibkondadest, siis 55–64-aastaste viiteisikutega leibkondade puhul langeb see 23,3 protsendini ja 65–74-aastaste rühmas 10,4 protsendini. Sellistel märkimisväärtel erinevustel laenuturul osalemise määras võib olla mitu põhjust. Esiteks võivad need peegeldada erinevusi eelistustes ehk seda, et nooremad leibkonnad võivad olla altimad laenu võtma. Teiseks võib olla põhjuseks laenude ebapiisav kättesaadavus ajal, mil üle 54 aasta vanuste viiteisikutega leibkondade liikmed olid veel noored ning võinuks võtta kinnisvara tagatisel pikaajalist laenu. Kinnisvaralaenude jaeturg kujunes Eestis välja võrdlemisi hiljuti, alates 2000ndate aastate algusest. Kolmandaks sai enamik Eesti leibkondadest 1990ndate aastate üleminekuperioodil oma eluaseme erastada, mis võimaldas vanematel leibkondadel saada eluaseme omanikeks ilma laenu võtmata. Neljandaks on 35–44-aastaste viiteisikutega leibkondade sissetulekud suu-

remad kui vanematel leibkondadel ning laenuturul osalemine on positiivses seoses sissetulekuga.

Eesti leibkondade finantskoormus on euroala keskmisest madalam. Laenuvara suhtarvu mediaanväärtus on Eestis 15,3% ja laenu-sissetuleku suhtarvu oma 38,3%, samas kui euroala vastavad näitajad on 21,8% ja 62%. Nimetatud näitajad on arvatud nende leibkondade lõikes, kes omavad laene. Kuigi nooremad leibkonnad osalevad Eestis laenuturul sama suure tõenäosusega kui euroala leibkonnad, on nende võlakoormus euroala leibkondade omast madalam, mis tähendab, et nad on keskmiselt laenanud oma sissetuleku ja varadega võrreldes väiksema summa raha.

Laenumaksete ja sissetuleku suhtarvuna mõõdetav laenu teenindamise koormus on Eestis lähedal euroala keskmisele, välja arvatud alumisse sissetuleku kvintiili kuuluvatel leibkondadel. Sellised leibkonnad kulutavad laenude tagasimaksmiseks mediaanväärtusena 61,1% oma brutosissetulekust, samal ajal kui euroala vastav näitaja on 26,5%. Kõrgest laenumaksete-sissetuleku suhtarvust tulenevalt on nende leibkondade puhul märkimisväärne risk, et nad ei suuda negatiivse sissetulekušoki korral oma laene teenindada. Samas on selliseid laene võtnud leibkondi suhteliselt vähe – alumisse sissetuleku kvintiili kuulub ja laenukohustusi omab ligikaudu 3% kõigist leibkondadest.

Laenu tagatuse suhtarvu (LTV suhtarvu) mediaanväärtus on Eestis 44%, mis on kõrgem kui euroala keskmine (37,3%). Selle suhtarvu võrdlemisi kõrge väärtus on tingitud sellest, et enamik kinnisvara tagatisega laene anti Eestis majandusbuumi ajal aastatel 2005–2007, mil kinnisvarahinnad olid kõrged. Kuivõrd kinnisvaraturu majandustsükli amplituud oli Eestis oluliselt suurem kui teistes euroala riikides, kajastus see ka kriisijärgsetes suurtes LTV suhtarvudes. Eluasemeturu tsüklilisusest tulenevalt oli 2013. aastal 8,9%-l leibkondadest eluasemelaenu jääk suurem kui selle väärtus ehk LTV suhtarv ületas 100%.

Lisaks finantskoormusele võimaldab HFCS andmestik hinnata ka seda, kui suured on leibkondade finantspuhvid. Eesti mediaanleibkonnal on likviidseid varasid 9,8% ulatuses nende aastasest sissetulekust ehk mõnevõrra enam kui ühe kuu sissetuleku väärtuses. Euroala vastav näitaja on ligi kaks korda kõrgem, 18,6%.

Kokkuvõttes näitavad HFCSi tulemused, et nii laenudega leibkondade osakaal kui ka laenukohustusi omavate leibkondade finantskoormus on Eestis euroala keskmisest madalamad. Samal ajal on ka Eesti leibkondade finantspuhvid väiksemad kui euroalal keskmiselt.

Kasutatud kirjandus

- CARROLL, C., D., J. SLACALEK, AND K. TOKUOKA (2014): The Distribution of Wealth and the MPC: Implications of New European Data. *American Economic Review: Papers & Proceedings*, Vol. 104(5), pp. 107–111.
- EUROSYSTEM HOUSEHOLD FINANCE AND CONSUMPTION NETWORK (2013a): The Eurosystem Household Finance and Consumption Survey Methodological Report for the First Wave. *European Central Bank Statistics Paper Series*, No. 1 / April 2013.
- EUROSYSTEM HOUSEHOLD FINANCE AND CONSUMPTION NETWORK (2013b): The Eurosystem Household Finance and Consumption Survey Results from the First Wave. *European Central Bank Statistics Paper Series*, No. 2 / April 2013.
- FRIEDMAN, M. (1956): *A Theory of the Consumption Function*. Princeton N. J.: Princeton University Press.
- HOUSEHOLD FINANCE AND CONSUMPTION NETWORK (2009): Survey Data on Household Finance and Consumption Research Summary and Policy Use. *European Central Bank Occasional Paper Series*, No. 100.
- KÄHRIK, A. (2000): Housing privatisation in the transformation of the housing system – the case of Tartu, Estonia. *Norsk Geografisk Tidsskrift–Norwegian Journal of Geography*, No. 54, pp. 2–11.
- LAWLESS, M., R. LYDON, AND T. MCINDOE-CALDER (2015): The Financial Position of Irish Households. *Quarterly Bulletin of the Central Bank of Ireland*, Q1/2015.
- LEWIS C. S. (1975): The Relation between Schooling and Savings Behavior: An Example of the Indirect Effects of Education. In: Juster, F. T. (ed.) *Education, Income, and Human Behavior*. NBER publications.
- LUX, M., A. KÄHRIK, AND P. SUNEGA (2012): Housing Restitution and Privatisation: Both Catalysts and Obstacles to the Formation of Private Rental Housing in the Czech Republic and Estonia. *International Journal of Housing Policy*, Vol. 12(2), pp. 137–158.
- MERIKÜLL, J. (2015): Household Borrowing During a Creditless Recovery. *Emerging Markets Finance & Trade*, Vol. 51, pp. 1051–1068.
- MODIGLIANI, F., AND R. BRUMBERG (1954): Utility analysis and the consumption function: An interpretation of cross-section data. In: Kurihara, K.K (ed.). *Post-Keynesian Economics*.

- PURFIELD, C., AND C. ROSENBERG (2010): Adjustment under a Currency Peg: Estonia, Latvia and Lithuania during the Global Financial Crisis 2008–2009. *IMF Policy Discussion Paper*, No. 10/213.
- STATISTICS ESTONIA (2012): Dwellings in Estonia according to Census Data. [<https://www.stat.ee/dokumendid/62935>]
- AGARWAL, S., G. AMROMIN, I. BEN-DAVID, S. CHOMSISENGPHET, AND D. D. EVANOFF (2011): Financial Counseling, Financial Literacy, and Household Decision Making. In: Mitchell, O., S., and A. Lusardi (eds.). *Financial Literacy Implications for Retirement Security and the Financial Marketplace*. Oxford University Press.
- UNECE (2011): Canberra Group Handbook on Household Income Statistics: 2nd edition. UN Economic Commission for Europe, Geneva.

Lisad

Lisa 1: Finantskoormuse indikaatorid – definitsioonid⁷

Laenu-vara suhtarv: Leibkonna võlgnevuste koguväärtus jagatud varade koguväärtusega. Arvutatud võlgnevusi omavate leibkondade lõikes.

Laenu-sissetuleku suhtarv: Leibkonna võlgnevuste koguväärtus jagatud aastase brutosissetulekuga. Arvutatud võlgnevusi omavate leibkondade lõikes.

Laenumaksete-sissetuleku suhtarv: Leibkonna kuiste laenumaksete ja kuise brutosissetuleku jagatis. Arvutatud võlgnevusi omavate leibkondade lõikes. Arvelduskrediidiga ja krediitkaardivõlgnevusega seotud laenumakseid pole arvesse võetud, kuna seda informatsiooni HFCS ei kogunud.

Laenujäägi suhe peamise elukoha väärtusesse: Eluasemelaenu jääk jagatud eluaseme antud hetke väärtusega. Arvutaud eluasemelaene omavate leibkondade lõikes.

Likviidsete netovarade-sissetuleku suhtarv: Netovarade koguväärtus jagatud leibkonna aastase brutosissetulekuga. Likviidsed netovarad arvutatakse, liites kokku järgmiste varade väärtused: deposiidid, investeerimisfondid, võlakirjad, ettevõtlusvara (passiivne omand) ja börsil kaubeldavad aktsiad. Sellest lahutatakse arvelduskrediit, krediitkaardivõlad jm tagatiseta laenud. Arvutatakse kõikide leibkondade lõikes.

---

⁷ Definitsioonid pärinevad eurosüsteemi leibkondade finantskäitumise ja tarbimise uurimisvõrgustiku 2013. aastal avaldatud HFCSi esimese laine tulemuste aruandest Eurosystem Household Finance and Consumption Network (2013b).

Lisa 2: HFCS-i esimese laine küsitluse tulemused euroala kohta

Tabel A1: Reaalvara omavate leibkondade osakaal euroalal (% kõigist leibkondadest)

	Reaalvarad kokku	Peamine elukoht	Muu kinnisvara	Sõidukid	Väärisesemed	Ettevõtlusvarad (aktiivne)
Kõik leibkonnad	91.1	60.1	23.1	75.7	44.4	11.1
Standardviga	0.3	0.2	0.4	0.4	0.6	0.2
Leibkonna suurus						
1	81.4	43.8	14.3	50.5	42.2	4.6
2	94.6	65.7	26.6	82.1	45.5	10.4
3	95.3	66.9	26.6	89.1	43.9	14.8
4	98.1	73.3	29.5	93.2	46.2	19.3
5 ja rohkem	96.3	66.3	25.8	90.7	47.5	19.3
Eluaseme omandistaatus						
Koduomanik (ilma laenuta)	100.0	100.0	34.8	80.0	51.2	12.3
Koduomanik (laenuga)	100.0	100.0	24.0	89.5	37.4	16.1
Üürnik või muu	77.8	0.0	10.7	64.0	40.8	7.3
Sissetuleku protsentiil						
Vähem kui 20	78.6	47.0	12.9	44.1	36.0	4.1
20–39	87.8	50.6	16.4	69.5	45.2	6.6
40–59	93.8	58.8	20.4	83.8	45.4	8.6
60–79	96.8	66.4	25.9	90.0	49.4	12.8
80–100	98.6	77.6	39.7	92.8	46.1	23.1
Netovara protsentiil						
Vähem kui 20	66.2	4.8	1.9	48.7	34.8	2.3
20–39	90.8	28.7	8.3	73.2	39.2	7.3
40–59	98.9	78.9	19.1	79.4	39.6	8.5
60–79	99.9	93.4	26.9	86.0	51.8	10.3
80–100	99.9	94.8	59.1	90.3	56.4	26.9
Viiteisiku vanus						
16–34	84.3	31.9	9.9	71.4	39.7	8.6
35–44	93.2	57.1	19.0	85.5	42.4	15.1
45–54	94.0	64.3	27.3	85.3	43.0	16.4
55–64	93.7	71.3	32.4	83.2	48.8	14.4
65–74	92.2	71.0	29.3	71.9	44.9	5.4
75+	87.5	65.2	19.5	45.1	48.6	1.8
Viiteisiku hõivestaatus						
Palgatöötaja	93.5	56.9	20.3	85.7	42.4	5.6
Ettevõtja	98.5	71.1	43.9	89.8	51.3	79.9
Pensionär	90.9	69.5	25.9	64.4	49.7	3.1
Muu mittehõivatu	74.9	37.3	10.8	50.1	33.5	1.7
Viiteisiku haridustase						
Põhiharidus või hariduseta	90.9	61.9	21.6	66.5	50.1	8.2
Keskharidus	89.3	55.4	19.2	78.6	40.7	11.0
Kõrgharidus	94.6	65.4	31.6	83.1	42.7	15.3

Lisa 2 tabelite allikas: Eurosystem Household Finance and Consumption Network (2013b).

Tabel A2: Reaalvarade mediaanväärtus euroala leibkondades, kel on seda tüüpi vara (tuhandetes eurodes)

	Reaalvarad kokku	Peamine elukoht	Muu kinnisvara	Sõidukid	Väärisesemed	Ettevõtlus- varad (aktiivne)
Kõik leibkonnad	144.8	180.3	103.4	7.0	3.4	30.0
Standardviga	2.8	0.3	3.6	0.1	0.1	1.8
Leibkonnasuurus						
1	65.4	141.5	94.4	4.1	2.7	7.7
2	160.4	189.6	110.4	6.4	4.0	24.5
3	167.9	180.3	101.7	8.0	3.7	30.0
4	206.4	200.0	113.8	9.7	3.7	49.6
5 ja rohkem	183.0	204.0	107.6	8.0	4.0	30.1
Eluaseme omandistaatus						
Koduomanik (ilma laenuta)	211.5	175.2	104.0	8.0	4.4	43.1
Koduomanik (laenuga)	230.0	200.0	119.9	8.9	5.0	32.7
Üürnik või muu	5.1	N.A	91.6	5.0	2.0	10.7
Sissetuleku protsentiil						
Vähem kui 20	57.1	102.1	46.4	3.0	1.3	7.0
20–39	80.8	150.0	69.2	4.5	2.4	18.0
40–59	126.0	170.0	90.0	6.0	3.0	25.1
60–79	180.5	199.3	109.3	8.4	4.7	23.3
80–100	288.3	250.0	178.1	12.0	8.0	52.0
Netovara protsentiil						
Vähem kui 20	2.0	131.3	54.8	2.0	1.0	1.7
20–39	13.8	50.0	17.6	6.0	2.7	2.9
40–59	111.7	112.5	44.4	6.0	2.7	13.4
60–79	217.9	200.0	75.7	8.8	4.0	30.0
80–100	456.5	300.3	200.0	11.9	8.9	100.0
Viiteisiku vanus						
16–34	15.0	167.5	99.4	6.0	2.5	14.8
35–44	143.1	193.8	106.4	7.4	3.1	30.1
45–54	173.3	200.0	111.2	8.0	3.8	32.9
55–64	189.2	199.0	119.7	8.0	4.5	33.2
65–74	162.3	168.0	101.3	6.0	4.0	15.3
75+	126.0	150.1	86.6	3.5	3.0	9.6
Viiteisiku hõivestaatus						
Palgatöötaja	134.6	187.8	100.0	7.5	3.3	20.0
Ettevõtja	276.4	203.0	149.4	10.0	5.1	38.7
Pensionär	152.5	166.6	99.6	5.2	3.5	15.2
Muu mittehõivatu	39.9	150.1	88.8	4.0	1.5	20.0
Viiteisiku haridustase						
Põhiharidus või hariduseta	119.9	150.0	71.9	5.4	2.2	30.0
Keskharidus	128.7	180.6	105.1	7.0	3.9	30.0
Kõrgharidus	210.4	225.6	150.0	8.0	6.0	26.0

Tabel A3: Reaalvarade struktuur euroalal (%)

	Reaalvarad kokku	Peamine elukoht	Muu kinnisvara	Sõidukid	Väärisesemed	Ettevõtlus- varad (aktiivne)
Kõik leibkonnad	100.0	60.8	22.7	2.9	2.0	11.5
Standardviga		1.0	0.6	0.1	0.1	1.1
Leibkonna suurus						
1	100.0	66.7	22.6	2.3	3.2	5.3
2	100.0	60.0	25.4	2.7	2.1	9.8
3	100.0	60.8	21.7	3.6	1.6	12.4
4	100.0	61.0	20.1	3.5	1.5	13.9
5 ja rohkem	100.0	52.2	19.2	2.7	1.5	24.4
Eluaseme omandistaatus						
Koduomanik (ilma laenuta)	100.0	62.1	22.2	2.3	1.8	11.6
Koduomanik (laenuga)	100.0	70.1	16.4	2.7	1.3	9.5
Üürnik või muu	100.0	0.0	60.3	11.7	7.7	20.3
Sissetuleku protsentiil						
Vähem kui 20	100.0	76.8	15.9	2.2	1.8	3.4
20–39	100.0	72.8	16.8	2.9	2.2	5.3
40–59	100.0	70.1	18.3	3.4	2.2	6.0
60–79	100.0	67.7	19.9	3.5	2.2	6.8
80–100	100.0	49.0	28.1	2.7	1.9	18.3
Netovara protsentiil						
Vähem kui 20	100.0	63.5	15.6	11.9	5.9	3.0
20–39	100.0	67.3	10.4	14.3	6.1	1.9
40–59	100.0	81.4	9.5	4.8	2.3	2.0
60–79	100.0	81.6	10.8	3.4	1.9	2.4
80–100	100.0	50.0	29.6	1.8	1.8	16.7
Viiteisiku vanus						
16–34	100.0	65.9	17.3	5.1	2.6	9.1
35–44	100.0	61.2	16.7	3.5	1.6	17.0
45–54	100.0	59.0	22.7	3.4	1.7	13.2
55–64	100.0	54.9	26.0	2.7	2.0	14.4
65–74	100.0	61.5	28.2	2.3	2.4	5.7
75+	100.0	73.1	20.7	1.3	2.8	2.2
Viiteisiku hõivestaatus						
Palgatöötaja	100.0	68.4	19.1	4.0	1.9	6.6
Ettevõtja	100.0	35.1	27.1	2.3	1.4	34.1
Pensionär	100.0	68.3	24.7	2.1	2.7	2.2
Muu mittehõivatu	100.0	72.6	20.2	3.0	2.1	2.2
Viiteisiku haridustase						
Põhiharidus või hariduseta	100.0	69.2	19.4	2.9	2.0	6.6
Keskharidus	100.0	61.7	19.1	3.4	2.0	13.8
Kõrgharidus	100.0	54.5	28.4	2.5	2.2	12.4

Tabel A4: Eri finantsvarasid omavate leibkondade osakaal euroalal
(% kõigist leibkondadest)

	Finantsvarad kokku	Hoiused	Investeermis- fondide osakud	Võlakirjad	Börsil kaubelda- vad aktsiad	Võlgnevused leibkonnale	III samba pen- sionifondid/ elukindlustus	Muud finantsvarad
Kõik leibkonnad	96.8	96.4	11.4	5.3	10.1	7.6	33.0	6.0
Standardviga	0.1	0.1	0.3	0.2	0.3	0.3	0.4	0.3
Leibkonna suurus								
1	96.2	95.8	10.2	4.2	7.8	9.4	24.9	5.6
2	97.5	97.1	12.5	6.8	11.8	7.7	33.3	7.3
3	97.0	96.6	11.5	5.0	9.6	6.3	36.4	4.9
4	97.2	96.6	12.5	5.1	11.9	5.6	43.8	5.9
5 ja rohkem	95.4	94.9	7.7	3.8	9.7	6.5	39.0	4.9
Eluaseme omandistaatus								
Koduomanik (ilma laenuta)	96.6	96.3	11.9	8.9	12.4	5.1	28.8	6.3
Koduomanik (laenuga)	98.7	98.1	16.2	3.7	13.6	7.8	47.6	7.4
Üürnik või muu	96.2	95.7	8.5	2.4	6.0	10.1	30.1	5.2
Sissetuleku protsentiil								
Vähem kui 20	90.5	89.9	3.4	1.5	2.2	6.7	13.2	2.7
20–39	96.8	96.5	4.6	3.0	4.2	6.5	20.4	2.6
40–59	98.5	98.2	8.9	4.6	7.2	8.3	31.1	5.4
60–79	99.0	98.6	13.2	6.2	12.3	7.4	41.9	7.3
80–100	99.4	99.0	26.5	11.1	24.4	9.2	58.3	12.2
Netovara protsentiil								
Vähem kui 20	93.2	92.5	2.0	0.2	1.2	7.8	15.9	1.7
20–39	96.7	96.3	8.1	1.7	5.0	10.2	32.7	4.6
40–59	96.4	96.1	10.4	3.9	8.0	5.9	31.5	4.7
60–79	98.4	98.1	12.4	6.6	11.0	5.7	35.8	5.4
80–100	99.5	99.1	23.9	14.1	25.2	8.6	49.1	13.8
Viiteisiku vanus								
16–34	97.4	97.1	9.7	1.7	6.7	10.3	33.7	4.8
35–44	97.5	97.0	12.9	3.4	10.1	9.0	41.1	6.3
45–54	97.0	96.7	13.0	5.0	11.2	8.0	43.7	5.4
55–64	97.2	96.4	13.1	7.6	13.3	7.5	37.7	7.4
65–74	96.4	96.1	10.9	8.1	10.4	5.8	19.4	7.3
75+	95.0	94.7	6.9	6.6	7.6	4.2	12.8	4.9
Viiteisiku hõivestaatus								
Palgatöötaja	97.9	97.6	13.3	4.2	11.4	7.9	42.3	5.7
Ettevõtja	96.9	96.6	12.7	7.9	12.5	12.6	44.7	10.4
Pensionär	95.9	95.6	9.4	7.5	9.3	5.5	19.0	6.4
Muu mittehõivatu	94.9	94.1	6.8	1.5	3.8	8.6	21.9	3.0
Viiteisiku haridustase								
Põhiharidus või hariduseta	93.6	93.1	4.0	4.0	4.2	4.5	19.0	2.4
Keskharidus	98.2	97.9	10.8	5.2	9.2	8.9	36.4	6.1
Kõrgharidus	99.0	98.7	22.6	7.2	19.6	9.9	46.8	11.1

Tabel A5: Finantsvarade mediaanväärtus eri finantsvarasid omavatel leibkondadel euroalal (tuhandetes eurodes)

	Finantsvarad kokku	Hoiused	Investeeringis-fondide osakud	Võlakirjad	Börsil kaubeldavad aktsiad	Võlgnevused leibkonnale	III samba pensioonifondid/elukindlustus	Muud finantsvarad
Kõik leibkonnad	11.4	6.1	10.0	18.3	7.0	3.0	11.9	4.1
Standardviga	0.4	0.2	0.2	1.4	0.6	0.2	0.4	0.6
Leibkonna suurus								
1	7.3	4.9	11.3	18.4	7.5	2.5	9.6	2.8
2	15.9	8.3	10.0	19.2	8.6	3.4	14.9	4.9
3	11.6	6.0	8.2	20.0	6.8	4.0	10.8	3.3
4	13.4	6.9	9.3	15.0	5.1	4.0	11.9	6.0
5 ja rohkem	10.0	5.0	7.1	20.0	5.2	4.8	10.2	3.9
Eluaseme omandistaatus								
Koduomanik (ilma laenuta)	17.7	10.0	15.0	20.0	10.0	5.3	16.1	6.0
Koduomanik (laenuga)	16.8	7.6	6.6	10.0	4.8	5.4	15.0	4.0
Üürnik või muu	5.4	3.1	7.4	14.6	5.1	2.0	6.6	2.4
Sissetuleku protsentiil								
Vähem kui 20	2.5	1.7	10.5	18.2	5.4	1.8	4.4	1.4
20–39	5.0	3.4	5.3	15.1	4.0	2.3	5.1	2.0
40–59	10.5	5.8	8.1	15.0	4.1	2.6	8.6	1.7
60–79	18.1	9.4	7.9	15.7	5.0	3.0	11.8	4.8
80–100	49.9	19.1	12.5	20.0	10.0	5.5	23.0	6.5
Netovara protsentiil								
Vähem kui 20	1.2	0.8	1.6	N	1.4	1.0	1.6	0.9
20–39	10.4	6.0	4.8	8.6	3.1	2.2	6.4	1.4
40–59	11.4	6.4	7.3	10.0	4.3	3.0	11.8	3.1
60–79	19.4	10.0	9.1	15.0	4.7	4.7	14.2	3.2
80–100	60.1	22.0	20.3	26.2	13.9	10.0	29.1	10.0
Viiteisiku vanus								
16–34	5.0	3.1	3.5	4.4	2.9	1.0	4.0	1.3
35–44	10.3	5.0	6.2	11.5	5.0	3.0	9.8	4.8
45–54	14.0	6.3	11.0	16.1	6.0	3.8	15.0	6.0
55–64	18.6	8.2	14.8	20.0	10.0	3.9	20.0	5.1
65–74	13.9	8.1	20.0	20.4	12.7	6.5	15.1	3.1
75+	12.0	8.3	24.0	25.0	10.0	3.8	23.4	5.6
Viiteisiku hõivestaatus								
Palgatöötaja	11.5	6.0	7.1	11.0	5.0	2.2	10.0	3.5
Ettevõtja	22.6	9.5	15.5	20.0	12.2	4.3	17.8	9.7
Pensionär	14.0	8.5	19.8	21.1	11.9	5.0	18.1	4.3
Muu mittehõivat	2.0	1.1	6.5	16.6	5.2	1.2	6.1	1.4
Viiteisiku haridustase								
Põhiharidus või hariduseta	5.3	3.8	12.1	16.8	6.1	3.0	9.2	4.8
Keskharidus	10.9	6.0	7.8	15.3	5.4	2.5	10.1	3.0
Kõrgharidus	29.4	12.5	11.5	20.1	8.8	4.4	17.5	5.0

Tabel A6: Finantsvarade struktuur euroalal (%)

	Finantsvarad kokku	Hoiused	Investeeringis-fondide osakud	Võlakirjad	Börsil kaubeldavad aktsiad	Võlgnevused leibkonnale	III samba pensioonifondid/elukindlustus	Muud finantsvarad
Kõik leibkonnad	100.0	42.9	8.7	6.6	7.9	2.2	26.3	5.3
Standardviga		0.8	0.5	0.7	0.4	0.2	0.6	0.8
Leibkonna suurus								
1	100.0	44.6	10.2	7.8	6.4	2.1	25.4	3.6
2	100.0	41.2	9.4	6.5	9.1	2.2	25.0	6.5
3	100.0	44.9	7.7	6.4	8.2	2.3	26.8	3.6
4	100.0	44.6	6.4	5.4	6.6	2.4	29.2	5.3
5 ja rohkem	100.0	39.2	5.4	4.6	8.7	2.4	31.6	8.2
Eluaseme omandistaatus								
Koduomanik (ilma laenuta)	100.0	43.5	8.7	8.6	9.1	1.7	22.4	6.0
Koduomanik (laenuga)	100.0	40.3	7.8	2.7	6.4	2.9	35.9	4.0
Üürnik või muu	100.0	43.8	9.7	4.6	6.3	3.1	27.8	4.7
Sissetuleku protsentiil								
Vähem kui 20	100.0	57.2	8.5	6.2	3.6	3.9	18.5	2.0
20–39	100.0	58.9	5.6	6.0	3.7	3.2	19.4	3.2
40–59	100.0	53.7	7.8	6.4	4.3	2.8	22.7	2.3
60–79	100.0	48.5	6.8	5.6	5.9	2.1	27.3	3.9
80–100	100.0	34.5	10.1	7.1	10.6	1.9	28.6	7.2
Netovara protsentiil								
Vähem kui 20	100.0	65.7	1.8	N	1.2	4.4	26.1	0.6
20–39	100.0	62.3	5.4	1.4	1.7	3.9	23.9	1.3
40–59	100.0	55.4	5.5	2.5	2.9	1.9	30.0	1.7
60–79	100.0	53.5	6.7	4.1	4.1	1.8	28.2	1.7
80–100	100.0	35.4	10.4	8.6	10.6	2.2	25.4	7.4
Viiteisiku vanus								
16–34	100.0	56.7	5.1	1.1	4.6	1.7	26.3	4.3
35–44	100.0	43.3	6.8	3.5	7.0	2.9	30.0	6.4
45–54	100.0	40.4	8.8	3.9	6.7	2.8	32.7	4.7
55–64	100.0	39.0	9.9	7.1	7.7	2.0	27.9	6.3
65–74	100.0	44.0	10.7	10.0	10.4	2.2	18.3	4.4
75+	100.0	46.0	7.6	10.6	9.4	1.3	20.2	4.8
Viiteisiku hõivestaatus								
Palgatöötaja	100.0	44.4	8.2	3.8	7.1	1.7	30.3	4.4
Ettevõtja	100.0	34.0	8.3	6.6	8.8	3.8	27.4	11.2
Pensionär	100.0	45.2	9.4	9.8	9.0	2.0	20.5	4.2
Muu mittehõivatu	100.0	46.4	11.0	4.3	4.9	3.5	27.6	2.4
Viiteisiku haridustase								
Põhiharidus või hariduseta	100.0	51.3	5.1	7.1	4.7	2.5	26.1	3.1
Keskharidus	100.0	45.6	7.1	6.3	6.6	2.0	27.9	4.5
Kõrgharidus	100.0	37.7	11.4	6.5	10.1	2.3	25.2	6.7

Tabel A7: Eri tüüpi laenukohustusi omavate leibkondade osakaal euroalal
(% kõigist leibkondadest)

	Laenu kokku	Kinnisvara taga- tiseega laenu	Laenu peamise elukoha tagatisel	Laenu muu kinnisvara tagatisel	Muud laenu	Arvelduskrediit	Krediitkaardi- võlg	Muud tagatiseta laenu
Kõik leibkonnad	43.7	23.1	19.4	5.6	29.3	10.2	4.3	22.4
Standardviga	0.4	0.3	0.3	0.2	0.5	0.4	0.2	0.4
Leibkonna suurus								
1	29.2	10.7	8.5	3.1	21.3	9.2	2.7	15.1
2	39.7	20.7	16.7	5.6	26.0	9.3	3.7	19.4
3	55.6	31.2	26.8	6.6	37.0	11.8	6.0	29.7
4	63.6	40.9	35.3	8.7	39.4	10.9	6.1	32.1
5 ja rohkem	64.0	38.7	33.4	9.2	44.4	15.1	6.4	34.5
Eluaseme omandistaatus								
Koduomanik (ilma laenuta)	24.6	6.4	0.0	6.5	20.1	4.3	3.0	16.3
Koduomanik (laenuga)	100.0	100.0	100.0	9.3	39.4	14.3	8.7	29.3
Üürnik või muu	35.9	3.0	0.0	3.0	33.9	14.3	3.5	25.2
Sissetuleku protsentiil								
Vähem kui 20	22.9	6.6	5.8	1.0	18.4	6.5	1.8	13.5
20–39	35.0	12.5	10.6	2.3	26.7	9.4	2.9	19.9
40–59	43.7	20.4	17.8	4.2	31.0	9.8	4.3	25.2
60–79	55.8	32.9	27.5	7.6	36.8	12.4	6.1	28.7
80–100	61.3	43.4	35.1	13.0	33.9	13.1	6.4	24.6
Netovara protsentiil								
Vähem kui 20	44.1	5.6	4.5	1.5	41.9	17.8	3.2	33.5
20–39	38.0	15.0	13.6	2.0	29.9	12.8	4.2	21.5
40–59	46.1	32.4	29.4	4.7	27.2	8.3	5.6	20.3
60–79	45.1	31.0	27.2	5.9	24.4	6.4	4.3	19.0
80–100	45.3	31.7	22.2	13.9	23.3	6.0	4.2	17.6
Viiteisiku vanus								
16–34	55.3	22.3	20.1	3.6	41.8	13.5	5.1	34.5
35–44	61.8	37.2	33.6	6.7	40.1	13.1	6.6	31.3
45–54	55.8	32.4	26.5	8.7	36.8	13.2	5.4	27.7
55–64	43.1	22.5	16.8	7.5	27.3	10.0	4.2	20.1
65–74	23.7	11.7	8.7	4.2	15.3	6.2	1.9	9.9
75+	7.7	2.7	1.9	1.0	5.5	2.4	1.0	3.1
Viiteisiku hõivestaatus								
Palgatöötaja	57.9	32.6	28.3	6.7	38.3	13.2	5.7	29.9
Ettevõtja	56.8	35.2	27.1	12.8	35.1	11.7	7.0	26.2
Pensionär	19.5	8.9	6.3	3.2	12.9	4.9	1.7	8.8
Muu mittehõivat	39.5	11.5	10.1	1.9	31.8	10.6	2.7	25.4
Viiteisiku haridustase								
Põhiharidus või hariduseta	30.3	13.7	11.3	3.0	21.9	5.6	2.8	17.8
Keskharidus	48.7	23.2	19.8	5.3	34.4	14.8	4.3	25.0
Kõrgharidus	54.1	36.3	30.0	9.8	31.2	9.0	6.4	24.3

Tabel A8: Laenude mediaanväärtus eri tüüpi laene omavatel leibkondadel euroalal (tuhandetes eurodes)

	Laenud kokku	Kinnisvara tagatise ga laenud	Laenud peamise elukoha tagatisel	Laenud muu kinnisvara tagatisel	Muud laenud	Arvelduskrediit	Krediitkaardi- võlg	Muud tagatiseta laenud
Kõik leibkonnad	21.5	68.4	65.2	56.8	5.0	1.5	0.9	6.1
Standardviga	1.0	1.9	2.2	3.6	0.1	0.2	0.1	0.3
Leibkonna suurus								
1	8.9	65.8	61.5	49.7	3.3	1.0	1.0	4.8
2	18.0	60.0	60.0	49.5	4.7	1.5	0.8	6.6
3	28.1	70.0	65.3	69.2	5.4	2.0	0.9	6.8
4	40.2	70.0	66.3	63.9	6.0	2.5	0.8	7.3
5 ja rohkem	40.0	81.4	81.2	50.8	5.0	2.0	0.8	6.2
Eluaseme omandistaatus								
Koduomanik (ilma laenuta)	10.0	41.9	N.A	41.9	6.4	2.0	0.9	9.0
Koduomanik (laenuga)	75.3	70.0	65.2	62.0	5.4	2.0	1.0	7.0
Üürnik või muu	4.3	72.4	N.A	72.4	3.8	1.1	0.7	5.0
Sissetuleku protsentil								
Vähem kui 20	5.0	42.6	43.2	40.1	2.9	0.8	0.8	3.4
20–39	7.7	46.5	48.7	30.6	3.0	0.9	1.0	4.3
40–59	14.9	54.9	53.4	55.3	4.6	1.5	1.1	5.6
60–79	29.6	66.8	66.9	48.2	6.0	2.2	0.8	7.0
80–100	63.1	92.8	89.2	72.5	7.0	2.6	0.8	10.0
Netovara protsentil								
Vähem kui 20	5.0	149.2	151.9	132.5	4.2	1.0	0.9	5.0
20–39	9.2	78.2	81.0	46.4	3.7	1.5	1.0	5.0
40–59	47.5	69.0	68.2	54.1	5.0	2.0	0.7	6.7
60–79	33.9	50.2	50.3	39.6	5.9	2.4	0.9	7.5
80–100	45.7	66.0	54.8	59.8	7.0	3.1	0.9	10.5
Viiteisiku vanus								
16–34	14.7	99.4	97.1	76.5	5.0	1.0	1.0	6.1
35–44	39.6	75.7	74.7	62.2	4.5	1.7	0.8	5.6
45–54	28.0	60.0	54.5	58.3	5.9	2.0	1.0	7.8
55–64	15.4	45.8	47.5	40.0	5.0	2.0	0.7	6.2
65–74	11.2	37.3	35.6	52.4	3.1	1.4	0.9	5.6
75+	4.3	40.0	38.4	40.0	1.7	0.8	0.9	3.6
Viiteisiku hõivestaatus								
Palgatöötaja	27.7	71.0	70.1	57.2	5.0	1.6	0.8	6.2
Ettevõtja	48.2	80.8	67.6	70.0	8.0	3.0	1.2	10.1
Pensionär	9.0	34.3	35.0	33.3	3.3	1.4	0.8	4.8
Muu mittehõivatu	6.9	56.4	55.0	52.0	3.5	0.7	0.8	4.8
Viiteisiku haridustase								
Põhiharidus või hariduseta	12.4	48.0	48.8	37.0	4.8	1.5	1.0	5.4
Keskharidus	15.0	65.2	64.3	49.6	4.2	1.5	0.9	5.6
Kõrgharidus	54.6	86.9	80.2	70.3	6.4	2.0	0.7	8.7

Tabel A9: Laenukohustuste struktuur euroalal (%)

	Laenu kokku	Kinnisvara tagatisega laenu	Laenu peamise elukoha tagatisel	Laenu muu kinnisvara tagatisel	Muud laenu	Arvelduskrediit	Krediitkaardi-võlg	Muud tagatiseta laenu
Kõik leibkonnad	100.0	82.8	63.2	19.7	17.2	1.4	0.2	15.5
Standardviga		0.7	1.1	1.1	0.7	0.1	0.0	0.6
Leibkonna suurus								
1	100.0	78.6	59.1	19.5	21.4	2.2	0.3	18.9
2	100.0	82.5	59.3	23.3	17.5	1.5	0.2	15.8
3	100.0	82.8	65.1	17.7	17.2	1.4	0.2	15.6
4	100.0	84.6	66.6	18.0	15.4	1.0	0.2	14.2
5 ja rohkem	100.0	85.3	67.3	18.0	14.7	1.2	0.1	13.4
Eluaseme omandistaatus								
Koduomanik (ilma laenuta)	100.0	54.1	0.0	54.1	45.9	1.8	0.4	43.7
Koduomanik (laenuga)	100.0	93.6	85.1	8.4	6.4	0.7	0.1	5.6
Üürnik või muu	100.0	48.5	0.0	48.5	51.5	6.1	0.6	44.8
Sissetuleku protsentiil								
Vähem kui 20	100.0	70.0	58.3	11.7	30.0	2.5	0.5	27.1
20–39	100.0	77.8	65.1	12.7	22.2	1.9	0.4	20.0
40–59	100.0	80.4	63.3	17.1	19.6	1.5	0.3	17.8
60–79	100.0	82.8	66.5	16.3	17.2	1.6	0.2	15.4
80–100	100.0	85.6	61.5	24.0	14.4	1.2	0.1	13.2
Netovara protsentiil								
Vähem kui 20	100.0	64.4	48.5	16.0	35.6	3.1	0.3	32.2
20–39	100.0	83.5	72.9	10.6	16.5	2.1	0.3	14.1
40–59	100.0	87.8	77.2	10.6	12.2	0.9	0.2	11.0
60–79	100.0	86.3	72.4	13.9	13.7	1.1	0.2	12.5
80–100	100.0	84.0	48.3	35.8	16.0	1.1	0.1	14.8
Viiteisiku vanus								
16–34	100.0	81.0	67.0	14.0	19.0	1.0	0.2	17.7
35–44	100.0	85.7	71.1	14.6	14.3	0.9	0.2	13.3
45–54	100.0	81.8	60.2	21.6	18.2	1.6	0.2	16.4
55–64	100.0	80.6	53.1	27.5	19.4	2.4	0.2	16.7
65–74	100.0	82.6	46.9	35.7	17.4	2.4	0.2	14.8
75+	100.0	85.4	43.4	42.0	14.6	2.5	0.4	11.7
Viiteisiku hõivestaatus								
Palgatöötaja	100.0	84.4	68.2	16.2	15.6	1.1	0.2	14.3
Ettevõtja	100.0	80.3	50.6	29.8	19.7	2.0	0.3	17.4
Pensionär	100.0	81.7	48.3	33.5	18.3	2.4	0.3	15.5
Muu mittehõivatu	100.0	72.9	60.1	12.8	27.1	1.6	0.3	25.2
Viiteisiku haridustase								
Põhiharidus või hariduseta	100.0	78.3	62.2	16.1	21.7	1.7	0.3	19.7
Keskharidus	100.0	82.5	63.7	18.7	17.5	1.9	0.2	15.4
Kõrgharidus	100.0	84.7	63.0	21.6	15.3	0.9	0.1	14.3

Tabel A10: Leibkondade finantskoormuse näitajad euroalal (%)

	Laenu-vara suhtarv	Laenu-sissetuleku suhtarv	Laenumaksete- sissetuleku suhtarv	Kinnisvara tagatisel laenude maksete-sisse- tuleku suhtarv	Laenujäägi- peamise elukoha väärtuse suhtarv	Likviidsete netovarade- sissetuleku suhtarv
Kõik leibkonnad	21.8	62.0	13.9	15.9	37.3	18.6
Standardviga	0.6	2.1	0.3	0.2	0.9	0.5
Leibkonna suurus						
1	33.7	42.8	14.2	18.8	42.5	24.0
2	18.0	49.1	12.6	14.9	35.3	25.7
3	21.7	72.0	14.0	16.3	38.2	12.8
4	18.7	88.5	14.6	15.5	33.3	12.4
5 ja rohkem	25.2	78.2	15.8	16.4	40.0	5.5
Eluaseme omandistaatus						
Koduomanik (ilma laenuta)	3.7	27.4	11.3	12.5	N.A	36.8
Koduomanik (laenuga)	29.8	174.9	18.3	16.3	37.3	15.3
Üürnik või muu	41.5	16.2	8.0	14.4	N.A	8.8
Sissetuleku protsent- iil						
Vähem kui 20	36.2	67.8	26.5	40.0	32.9	10.8
20–39	26.1	39.6	16.5	23.2	33.9	14.4
40–59	22.2	51.8	15.0	19.6	34.2	17.7
60–79	21.1	68.7	14.0	15.8	38.0	20.3
80–100	17.7	75.6	11.2	11.4	39.5	30.6
Netovara protsentiiil						
Vähem kui 20	108.2	24.7	10.4	22.3	112.4	0.7
20–39	27.0	30.6	13.3	19.2	74.5	19.1
40–59	30.4	131.0	17.9	17.2	44.9	20.6
60–79	12.4	81.1	14.4	14.4	24.0	31.7
80–100	7.1	75.7	12.7	12.9	17.7	66.0
Viiteisiku vanus						
16–34	46.4	64.3	15.4	20.5	56.5	7.7
35–44	29.4	96.4	16.1	17.1	40.4	10.9
45–54	17.6	66.5	13.0	13.7	29.1	12.4
55–64	10.9	39.8	11.7	12.7	24.9	24.2
65–74	8.4	37.1	12.2	15.1	20.0	37.3
75+	6.3	15.8	8.4	11.0	19.1	49.6
Viiteisiku hõivestaatus						
Palgatöötaja	26.6	68.7	13.9	15.7	40.0	13.0
Ettevõtja	13.6	91.0	16.7	16.8	33.7	19.0
Pensionär	7.9	30.7	11.3	13.3	19.9	41.0
Muu mittehõivatu	42.8	43.5	15.1	20.0	34.4	4.2
Viiteisiku haridustase						
Põhiharidus või hariduseta	18.8	49.8	15.1	17.6	31.8	13.4
Keskharidus	23.1	47.0	12.8	15.4	37.4	17.2
Kõrgharidus	22.4	104.1	15.2	15.4	40.0	31.2

Tabel A11: Netovara jaotus erinevate leibkonnatunnuste alusel euroalal

	Netovara mediaan (tuhandetes eurodes)	Netovara aritmeetiline keskmine (tuhandetes eurodes)	Varade aritmeetiline keskmine (tuhandetes eurodes)	Kohustuste aritmeetiline keskmine (tuhandetes eurodes)	Osakaal kogu netovaras (%)	Osakaal leibkondadest (%)
Kõik leibkonnad	109.2	230.8	257.4	26.6	100.0	100.0
Standardviga	1.9	4.2	4.3	1.0		
Leibkonna suurus						
1	39.6	134.9	146.6	11.7	18.5	31.6
2	148.2	279.4	303.5	24.0	38.9	32.1
3	135.2	246.7	282.0	35.3	17.7	16.5
4	175.4	285.4	331.0	45.7	17.5	14.1
5 ja rohkem	121.6	307.9	359.0	51.1	7.5	5.6
Eluaseme omandistaatus						
Koduomanik (ilma laenuta)	241.2	391.3	401.7	10.5	69.1	40.7
Koduomanik (laenuga)	171.1	266.6	368.4	101.8	22.4	19.4
Üürnik või muu	9.1	49.5	56.0	6.5	8.6	39.9
Sissetuleku protsentiil						
Vähem kui 20	26.7	89.2	95.2	6.0	7.7	20.0
20–39	53.2	124.9	135.0	10.1	10.8	20.0
40–59	104.9	172.5	191.5	19.1	14.9	20.0
60–79	157.2	226.8	260.9	34.2	19.7	20.0
80–100	295.3	540.8	604.3	63.6	46.8	20.0
Netovara protsentiil						
Vähem kui 20	1.2	-2.8	13.9	16.7	-0.2	20.1
20–39	27.0	29.4	46.5	17.1	2.5	19.9
40–59	109.2	111.9	143.2	31.4	9.7	20.0
60–79	230.6	235.1	262.0	27.0	20.4	20.0
80–100	506.2	780.7	821.3	40.7	67.6	20.0
Viiteisiku vanus						
16–34	16.1	71.3	105.1	33.8	4.9	15.7
35–44	94.5	191.3	236.1	44.9	16.2	19.6
45–54	148.3	266.6	301.3	34.6	22.9	19.9
55–64	186.6	344.4	366.0	21.7	25.5	17.1
65–74	163.9	283.6	294.5	10.9	17.8	14.5
75+	126.1	220.9	223.2	2.3	12.7	13.2
Viiteisiku hõivestaatus						
Palgatöötaja	90.7	180.2	216.7	36.5	37.4	47.9
Ettevõtja	269.1	585.8	639.0	53.2	22.8	9.0
Pensionär	152.3	252.7	259.9	7.2	34.8	31.7
Muu mittehõivatu	11.1	98.5	111.4	12.8	4.6	10.7
Viiteisiku haridustase						
Põhiharidus või hariduseta	100.0	166.3	178.3	12.0	24.7	34.3
Keskharidus	87.7	205.1	230.0	25.0	36.7	41.3
Kõrgharidus	179.6	363.8	413.5	49.7	38.5	24.4

Tabel A12: Leibkonna sissetuleku jaotus eri leibkonnatunnuste alusel euroalal

	Sissetuleku me- diaan (tuhandetes eurodes)	Sissetuleku arit- meetiline keskmine (tuhandetes euro- des)	Osakaal kogusissetulekus (%)	Osakaal leibkondadest
Kõik leibkonnad	28.6	37.8	100.0	100.0
Standardviga	0.3	0.3		
Leibkonna suurus				
1	17.7	23.1	19.3	31.6
2	31.4	41.0	34.8	32.1
3	36.1	44.4	19.4	16.5
4	41.2	50.9	19.0	14.1
5 ja rohkem	41.4	50.4	7.5	5.6
Eluaseme omandistaatus				
Koduomanik (ilma laenuta)	28.4	38.9	41.9	40.7
Koduomanik (laenuga)	43.3	52.6	26.9	19.4
Üürnik või muu	23.1	29.6	31.2	39.9
Sissetuleku protsentiil				
Vähem kui 20	10.0	9.2	4.9	20.0
20–39	19.0	19.0	10.1	20.0
40–59	28.6	28.9	15.2	20.0
60–79	42.5	42.9	22.7	20.0
80–100	72.3	89.3	47.2	20.0
Netovara protsentiil				
Vähem kui 20	17.4	21.7	11.5	20.1
20–39	25.4	30.1	15.9	19.9
40–59	27.5	33.2	17.6	20.0
60–79	33.2	39.8	21.0	20.0
80–100	50.0	64.4	34.0	20.0
Viiteisiku vanus				
16–34	24.9	29.7	12.4	15.7
35–44	34.3	42.3	21.9	19.6
45–54	37.0	47.3	24.8	19.9
55–64	34.0	45.1	20.3	17.1
65–74	24.2	31.5	12.0	14.5
75+	18.1	24.3	8.5	13.2
Viiteisiku hõivestaatus				
Palgatöötaja	35.9	43.3	54.8	47.9
Ettevõtja	41.2	60.3	14.3	9.0
Pensionär	22.4	29.4	24.7	31.7
Muu mittehõivatu	13.7	19.1	5.4	10.7
Viiteisiku haridustase				
Põhiharidus või hariduseta	19.5	24.8	22.4	34.3
Keskharidus	30.2	37.1	40.5	41.3
Kõrgharidus	45.2	57.3	37.0	24.4

Tabel A13: Aastased kulutused toidule euroalal

	Mediaan (tuhandetes eurodes)	Aritmeetiline keskmine (tuhandetes eurodes)	Osakaal sissetulekus (%)
Kõik leibkonnad	5.4	6.4	18.4
Standardviga	0.0	0.0	0.2
Leibkonna suurus			
1	3.6	4.3	19.1
2	5.5	6.6	17.9
3	6.0	7.2	17.8
4	7.2	8.6	18.0
5 ja rohkem	7.8	9.4	19.6
Eluaseme omandistaatus			
Koduomanik (ilma laenuta)	6.0	6.7	19.9
Koduomanik (laenuga)	6.5	7.7	14.9
Üürnik või muu	4.4	5.4	18.9
Sissetuleku protsentiil			
Vähem kui 20	3.3	3.9	35.9
20–39	4.6	5.1	23.4
40–59	5.4	6.3	18.9
60–79	6.1	7.5	15.0
80–100	7.8	9.3	10.3
Netovara protsentiil			
Vähem kui 20	3.6	4.5	21.2
20–39	4.8	5.6	19.2
40–59	5.2	6.1	18.8
60–79	6.0	7.1	18.2
80–100	7.2	8.6	14.9
Viiteisiku vanus			
16–34	4.3	5.1	17.6
35–44	6.0	7.0	17.1
45–54	6.0	7.4	16.8
55–64	6.0	7.0	17.7
65–74	5.1	6.2	21.1
75+	3.9	4.9	22.1
Viiteisiku hõivestaatus			
Palgatöötaja	6.0	6.9	16.3
Ettevõtja	6.4	7.5	15.2
Pensionär	4.8	5.9	21.1
Muu mittehõivatu	3.6	4.7	26.3
Viiteisiku haridustase			
Põhiharidus või hariduseta	4.8	5.7	23.5
Keskharidus	5.4	6.3	17.4
Kõrgharidus	6.0	7.5	14.0

Tabel A14: Krediidipiirangute jaotus euroalal eri leibkonnatunnuste alusel (krediidipiiranguga leibkondade osakaal %-des kõigist sama grupi leibkondadest)

	On taotlenud viimase kolme aasta jooksul laenu (%)	Ei ole taotlenud laenu, kuna eeldas, et ei saa (%)	Ei saanud laenu või sai soovitud väiksemas mahus (% viimase kolme aasta jooksul taotlenute hulgast)	Krediidipiiranguga leibkondade osakaal (%)
Kõik leibkonnad	22.8	6.1	16.4	8.1
Standardviga	0.5	0.3	0.9	0.3
Leibkonna suurus				
1	14.2	6.4	22.0	8.0
2	21.9	4.4	13.9	6.2
3	29.5	7.7	17.2	10.3
4	32.4	6.0	13.7	8.5
5 ja rohkem	36.7	10.8	16.6	12.7
Eluaseme omandistaatus				
Koduomanik (ilma laenuta)	16.9	3.2	10.7	4.2
Koduomanik (laenuga)	40.2	4.3	11.8	7.5
Üürnik või muu	19.2	9.6	25.1	11.9
Sissetuleku protsentiil				
Vähem kui 20	12.0	8.8	35.0	10.5
20–39	20.4	8.1	23.8	10.4
40–59	21.9	7.1	18.6	9.0
60–79	29.9	4.6	12.7	6.9
80–100	29.5	2.2	7.7	3.7
Netovara protsentiil				
Vähem kui 20	22.8	13.5	28.0	16.2
20–39	21.5	6.9	18.9	9.1
40–59	25.5	5.1	14.8	7.2
60–79	22.5	2.5	10.1	3.9
80–100	21.7	1.7	8.6	3.1
Viiteisiku vanus				
16–34	31.6	8.8	18.3	12.0
35–44	32.2	8.6	16.4	11.0
45–54	27.2	6.6	17.7	9.4
55–64	20.6	5.7	15.0	7.0
65–74	12.8	3.3	8.4	4.0
75+	3.8	2.1	21.8	2.5
Viiteisiku hõivestaatus				
Palgatöötaja	30.9	6.2	14.8	8.7
Ettevõtja	30.6	9.0	19.4	11.6
Pensionär	10.5	3.0	12.4	3.7
Muu mittehõivatu	16.3	12.8	32.9	14.9
Viiteisiku haridustase				
Põhiharidus või hariduseta	16.4	6.7	21.9	8.6
Keskharidus	25.4	7.0	17.3	9.3
Kõrgharidus	25.8	4.1	11.2	5.6